

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΟΛΛΑΝΔΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Μετάφρασις).

(Συνέχεια. Ἴδε Φυλλ. 27.)

Ἡ ὥρα ἐσήμανεν ὀκτῶ εἰς τὸ ὠρολόγιον τῆς εὐθροπλίνθου οἰκίας, καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐμπόρου Ἀμβέργου εἶχε συνέλθει εἰς τὴν αἴθουσαν, διὰ νὰ προγευματίσῃ. Ἐν καὶ μόνον αὐτῆς μέλος ἔλειπε, διότι ἡ Χριστίνα δὲν εἶχεν ἐτι ἐπιστρέψει. Παρὰ τὴν ἐστίαν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, Κάρολος Ἀμβέργης, ἴστατο ἄρθιος, ἔχων πλησίον τοῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅστις, ἂν καὶ πρεσβύτερος, εἶχεν ὁμως παραχωρήσει εἰς ἐκεῖνον τὸ προνόμιον τῆς πρεσβυγενείας καὶ τὴν τῆς κοινῆς περιουσίας διεύθυνσιν. Ἡ Κ. Ἀμβέργη εἰργάζετο πλησίον ἐνὸς παραθύρου, αἱ δὲ

ΠΑΝΔΩΡΑ

δύο μεγαλύτεραι αὐτῆς θυγατέρες, Ὀλλανδαὶ ξανθαὶ καὶ κατάλευκοι, ἐτοίμαζον τὸ πρόγευμα.

Ὁ Κάρολος Ἀμβέργης, ὁ φοβερός ὅλης αὐτῆς τῆς οἰκογενείας ἀρχηγός, εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλόν· τὸ βῆμά του ἦτον ἀλύγιστον καὶ ἡ φυσιογνωμία ἀπαθής. Τὸ πρόσωπόν του, τοῦ ὁποίου οἱ χαρακτῆρες ἐφαίνοντο ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδενὸς λόγου ἄξιοι, ἐξέφραζε τὴν ἀνάγκην τοῦ ἄρχεῖν. Οἱ τρόποι του ἦσαν ψυχροὶ ὡμίλει ὀλίγα, ποτὲ μὴ ἐπαινῶν, ἐνίοτε κατακρίνων ξηρῶς καὶ ἀπειλητικῶς. Τὸ βλέμμα του προσηγεῖτο τῶν λόγων καὶ κατέστην αὐτοὺς περιττοὺς σχεδόν, μὲ τόσῃ δύναντιν ὁ ὀφθαλμὸς ἐκεῖνος, ὁ γαλανός, ὁ κοῖλος καὶ μικρός, ἐδήλου ἐκ διαλειμμάτων τὴν θέλησίν του.

Ὁ Κάρολος Ἀμβέργης κατάρθωσε, διὰ φιλοτιμίας καὶ ὑπομονῆς, νὰ γίνῃ μόνος δημιουργὸς τῆς περιουσίας του. Πολλὰ αὐτοῦ πλοῖα διέσχίζον τὸ πέλαγος· καὶ δὲν ἠγαπᾶτο μὲν ὑπ' οὐδενός, παρὰ πάντων δ' ἐτιμᾶτο

Φυλλ. 28.

καὶ ἀπελάμβανε παντοῦ πολλὴν πίστιν. Ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ ἔδοξεν ἀντίθεσιν μετὰ τὰ ῥοδοειδῆ πρόσωπα τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἤτο δεσπότης καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ διατάσῃ περὶ τῆς ἐκτέλεσιν τῶν ὀρισμῶν του, ἀλλ' αὐτοῦ παρόντος πάντες εἰσῆλθον καὶ ἐκλινον τὸν αὐχένα. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἴστατο ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἐστίας· τὰ μελανὰ ἐνδύματά του ἦσαν ἀπλούστατα, ἀλλ' ὄχι ἀμοιρα ἀσπηρᾶς τινος κομψότητος.

Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γουλιέλμος Ἀμβέργης εἶχε φύσιν ὅπως ἀντίθετον τοῦ Καρόλου καὶ ἤθελε μείνει πτωχὸς μὲ τὸ μικρὸν τῶν πατέρων του κληρονομήμα, ἐὰν ὁ Κάρολος δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ πλούσιος. Ὁ θεὸς παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰπὼν· « κάμε δι' ἐμὲ ὅπως δι' ἐσέ! » καὶ προσηλωμένος εἰς τὸν στενὸν ἐκείνον τόπον τῆς γεννησεῶς του, ἔζη ἐν εἰρήνῃ, καπνίζων, μειδιῶν καὶ μανθάνων ἐκ διαλειμμάτων ὅτι τὸν ἐφθασαν μερικαὶ ἐκατοντάδες χιλιάδων φράγκων. Μίαν ἡμέραν τὸν ἀνήγγειλον ὅτι ἀπέκτησεν ἕν ἑκατομμύριον, αὐτὸς δὲ ἀπήντησεν ἀπλῶς. « Εὐχαριστῶ, Κάρολε, τὸ ἕκα τομμύριον αὐτὸ εἶναι διὰ τὰ τέκνα σου. »

Ἐπειτα ἀλησμόνησεν ὅτι ἐγένετο πλούσιος καὶ δὲν μετέβαλε παντάπασιν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ διετήρησε τὸ χυδαῖον σχῆμα καὶ τὸ χονδρὸν ὕψωμα τῶν ἐνδυμάτων χωρικοῦ, φοβουμένου τὴν γειτονίαν τῶν πόλεων. Ὀλίγα τινὲς ἀρχαὶ θεολογίας, ἦσαν τὰ μόνα μαθήματα τὰ ὅποια ἔλαβεν εἰς τὴν νεότητά του, διότι ὁ πατήρ του, θερμὸς ὢν καθολικός, εἶχε σκοπὸν νὰ τὸν καταστήσῃ ἱερέα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, διὰ τὰς συνήθειας αὐτοῦ ἀμφιβολίας, ὁ Γουλιέλμος δὲν ἐχειροτονήθη, δὲν ἐνομφεύθη, καὶ ἔζησεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Διὰ τὴν ἀδιάκοπον ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων, εἰς ἣν καὶ μόνον περιωρίζετο, ἡ ὁμιλία του εἶχε λάβει γραφικὸν τινὰ τύπον, παραδόξως ἀσύμφωνον μετὰ τὴν ἄλλην χωρικὴν αὐτοῦ ἀπλότητα· αὐτὴ δὲ ἦτο καὶ ἡ μόνη ἰδιορρυθμία τοῦ Γουλιέλμου, ὅστις δὲν διεκρίνετο ἄλλως εἰμὴ διὰ τὴν πολλὴν τοῦ λόγου ὀρθότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας του. Καὶ αὐτὸς μὲν ἦτο ὁ ἀρχικός τῆς οἰκογενείας του τύπος· ὁ δὲ ἀδελφὸς του, ἡ ἐσχάτη αὐτῆς βαθμὴς, καὶ παράδειγμα τῆς ἀλλοιώσεως τὴν ὁποίαν πάσχει ὁ νεόπλουτος ἄνθρωπος.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη, καθήμενη πλησίον ἐνὸς παραθύρου, εἰργάζετο ἐν σιωπῇ τὸ πρόσωπόν της διετήρει εἰσέτι τὰ ἴχνη καλλονῆς μεγάλης· ἐφαινετο δὲ ἀσθενὴς καὶ πάσχουσα, καὶ ἤρκει νὰ τὴν κυττάξῃ τις ἄπαξ μόνον διὰ νὰ ἐνοήσῃ ὅτι ἐγεννήθη μακρὰν τῆς Ὀλλανδίας, διότι ἡ μέλαινα αὐτῆς κόμη καὶ ἡ μελαγχρινὴ ὄψις προέδιδον μεσημβρινὴν καταγωγὴν. Ὁσιδρητὸς τοῦ Καρόλου Ἀμβέργου χαρακτηρὸν ἐπίσης ἀκόπως τὸ ἀσθενὲς τοῦτο πλάσμα, τὸ σιωπηλὸς εἰς αὐτὸν ὑποταταγμένον, διότι ποτὲ δὲν παρεπονείτο, καὶ ἐτήκετο μὲν ἴσως, ἀλλ' ἐτήκετο ἀγογγύστως. Τὸ βλέμμα της ἐνέφαινε βαθεῖαν θλίψιν καὶ ἐμαρτύρει ὅτι ἡ γυνὴ αὐτὴ ἐπάσχειν ἀπὸ τῆς προδῆλου συμφορᾶς τῆς τύχης της καὶ ἀπὸ συμφορῶν ἀδήλων, τῶν ὅποιων ἐσώζε τὴν μνήμην.

Ἡ τρίτη αὐτῆς κόρη, ἡ Χριστίνα, τὴν ὁμοίαζε, ὁμοίως ἦτο μελαγχρινὴ ὡς ἐκείνη καὶ ἀπετέλει παρά-

της. Ὁ Κ. Ἀμβέργης δὲν ἠγάπα τὴν Χριστίαν· ψυχρὸς δὲ ὢν καὶ τραχὺς καὶ ὅταν ἡ καρδία του ἐκρυσταλλοῦντο, ἀπέβαιναν αὐστηρὸς μέχρις ἀγριότητος ὁσάκις δὲν ἠγάπα· ὅθεν οὐδέποτε ἐφίλησε τὴν Χριστίαν, ἥτις δὲν ἐχαδεύετο εἰμὴ ὑπὸ μόνῃς τῆς μητρὸς, καὶ ὑπὸ ταύτης δὲ λαθραῖως καὶ μετὰ δακρύων. Αἱ δύο δυστυχεῖς αὗται γυναῖκες ἐκρυσταλλοῦντο ὡς κακουργίαν τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην.

Ἐκ διαλειμμάτων ἡ Κ. Ἀμβέργη ἐβηχεν ἐναγωνίως. Τὸ ὑγρὸν τῆς Ὀλλανδίας κλίμα ἔφερε βραδέως εἰς τὸν τάρον τὴν γυναῖκα αὐτὴν, τὴν γεννηθεῖσαν ὑπὸ τὸν φλογερὸν οὐρανὸν τῆς Ἰσπανίας. Οἱ μεγάλοι καὶ μελαγχολικοὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἐστηλόνοτο μηχανικῶς ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ἐκείνου, ὅστις μόνος πρὸ εἰκονατικῆς προσέβαλλε τὰ βλέμματά της· ὁμίχλη καὶ βροχὴ περιεζώνον τὴν οἰκίαν αὐτὴν· ἐκύτταζεν, ἀνετριχιάζεν, ὡς ἂν εἶ ὑπὸ θανασίμου περιχυθεῖσα ψυχὸς, καὶ ἐπανελάμβανε τὴν ἐργασίαν της.

Ἐἶχον λοιπὸν σημάειν ὀκτῶ ὄραι, καὶ αἱ δύο νεαὶ Ὀλλανδαί, αἰτινες, ἂν καὶ πλούσιαι, ὑπηρετοῦν ἰδίαις χερσὶ τὸν πατέρα των, εἶχον ἐπιθέσει εἰς τὴν τράπεζαν τὸ τέτον καὶ τὸν τάρικον, ὅτε ὁ Κάρολος Ἀμβέργης, στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκά του, τὴν εἶπεν ἀποτόμως·

— Πού εἶναι ἡ κόρη σας;

Ὁ ἀνήλικος ὀφθαλμὸς τῆς Κ. Ἀμβέργης ἐκύτταζε πρὸ καιροῦ εἰς τὸν κῆπον διὰ νὰ ἰδῇ μήπως ἡ Χριστίνα εἶναι ἐκεῖ καὶ κρύπτεται ὑπὸ τῆς ὁμίχλης.

Ἀκούσασα δὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀνδρός της, ἠγέρθη, ἤνοιξε τὴν θύραν, καὶ, στηριχθεῖσα ἐπὶ τοῦ δρυφάκου τῆς κλίμακος ἥτις ἦγεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Χριστίνας, ἐκραξε δις· — Χριστίνα! — ἔπειτα ὠχρίασεν ἰδοῦσα ὅτι ἀπάντησιν δὲν ἐλάμβανε· καὶ ἐκύτταζε πάλιν ἐξω μὴπως διακρίνη αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁμίχλης.

— Εἶναι περιττὸν νὰ στέκεσθε ἐδῶ, κυρία, τὴν εἶπε μετὰ δυστροπίας ἡ γραῖα ὑπηρετρία Γοθῶνη, ἥτις, κεκυφθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ προδῶμου, τὸ ὅποιον εἶχε πλημμυρῆσει μὲ νερὰ, ἐτριβὲν ἐπιμόμως τὸ ἕδαφος τοῦτο· εἶναι περιττὸν νὰ στέκεσθε ἐδῶ, τὸ κρῦνον θέλει αὐξήσει τὸν βῆχά σας, ἡ δὲ Κ. Χριστίνα εἶναι μακρὰν! Τὸ πτηνὸν μᾶς ἐφυγε πρὶν ἀκόμῃ ἐξημερώσῃ.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἐκύτταζε καθηρῶς τὸ λιβάδιον εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἤκούετο κανὲν πάτημα, καὶ τὸ ἐστιατόριον ὅπου περιέμενε αὐτὴν ὁ παρωργισμένος σύζυγός της. Ἐπειτα εἰσῆλθε καὶ παρεκάθησεν, ἐν σιωπῇ, εἰς τὴν τράπεζαν, εἰς ἣν εἶχον ἤδη καθήσει πάντες οἱ λοιποὶ.

Οὐδεὶς ἐλάλει· διότι πάντες ἐβλεπον ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Κ. Ἀμβέργου, ὅτι εἶναι δυσηρησθημένος καὶ κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ μεταβάλλῃ τὴν φορὰν τῶν ἰδεῶν του. Ἡ σύζυγός του ἐκύτταζεν ἀκαταπαύτως τὸ παράθυρον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θέλει τελευταῖον ἰδεῖ τὴν κόρην της ἐπανερχομένην· τὰ χεῖλη της μόλις ἐθίγον τὸ γάλα τὸ ὅποιον ἐπλήρου τὴν φιάλην της, καὶ ἀγω-

νία πρόδηλος ἤβανε τὴν ὠχρότητα τοῦ πρῶτου καὶ καθηρῶς αὐτῆς προσώπου.

— Ἀνουγκιάτα μου, φιλιότη μου Ἀνουγκιάτα, πῶς σε παρακαλῶ ὀλίγον τέτον, τὴν εἶπεν ὁ ἀνδράδελφός της Γουλιέλμος, ἡ ἡμέρα θέλει εἶναι ὑγρὰ καὶ βρογερά. Ἐγχεῖς ἀνάγκην νὰ θερμάνῃς ὀλίγον τὸ στήθος σου, τὸ ὅποιον μὲ φαίνεται σήμερον εἰς ἀρκετὰ κακὴν κατάστασιν.

Ἡ Ἀνουγκιάτα ἐμειδίασε καθηρῶς πρὸς τὸν ἀδελφόν της, καὶ, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη της τὸ τέτον, τὸ ὅποιον τὴν προσέφερε μὴ δυνηθεῖσα ὅμως νὰ βιάσῃ ἑαυτὴν πλειότερον, ἀπέθεσε τὴν φιάλην ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ δὲ Κ. Ἀμβέργης δὲν ἐκύτταζε κανένα, ἀλλὰ ἔτρωγεν, ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηριγμένους ἐπὶ τοῦ πινακίου του.

— Ἀδελφῆ, εἶπε πάλιν ὁ Γουλιέλμος, καθῆκον ἡμῶν νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς υγείας μας, σὺ δὲ ἡ ἐκτελοῦσα πάντα τὰ καθήκοντά σου, ἔπρεπε νὰ ἐκπληροῖς καὶ τοῦτο.

Ἐλαφρὸν ἐρόθημα διήλθεν ἀπὸ τὸ μέτωπον τῆς Ἀνουγκιάτας. Τὸ βλέμμα της ἀπῆντησε τὸ βλέμμα τοῦ ἀνδρός της, ὅστις ἐστράφη ἤδη βραδέως πρὸς αὐτὴν· τρέμουσα δὲ καὶ ἔτοιμος σχεδὸν νὰ κλαύσῃ, δὲν ἐδοκίμασε νὰ πλησιάσῃ τίποτε πλέον εἰς τὸ στόμα της· καὶ ἐπεκράτησε πάλιν σιωπῇ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ προγεύματος.

Μετ' ὀλίγον ἠκούσθησαν βήματα εἰς τὸν πρόδομον, καὶ ἡ φωνὴ τῆς ὑπηρετρίας ἐγγύλλισέ τινὰς λέξεις, αἵτινες δὲν ἐφθασαν εἰς τὸ ἐστιατόριον. Ἐπειτα ἠνοιχθῆ ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἡ Χριστίνα.

Ἡ ὁμίχλη εἶχεν ὑγράσει τὴν ἰνδόςτικτον αὐτῆς ἐσθῆτα καὶ ὁ ἀνεμὸς εἶχεν ἀνατρέψῃ τινὰς τῶν βοστρύχων τῆς κεφαλῆς της· ἐπὶ τοῦ μαύρου ἐπενδύτου της ἐξήστραπτον πολλαὶ βανίδες τῆς βροχῆς· αὐτὴ δ' ἐρυθρίωσα ὑπὸ τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ φόβου, ἐκάθησεν εἰς τὴν πλησίον τῆς μητρὸς της κενὴ αὐτῆς θέσιν καὶ ἔσκυψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στήθος. Τίποτε δὲν προσεφέρθη εἰς τὴν ὑστερήσαν νεάν.

Καὶ ἡ σιωπῇ ἐξηκολούθει.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη, παρασυρομένη ὑπὸ τῆς μητρικῆς ἀνησυχίας της, ἐξῆγαγεν ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς ἐσθῆτός της μᾶκτρον, δι' οὗ ἐσπόγγισε τὸ μέτωπον καὶ τὴν ὕγραν τῆς Χριστίνας κόμην, ἔλαβε δὲ τὰς χεῖρας της διὰ νὰ τὰς ζεστάσῃ εἰς τὰς ἰδίας αὐτῆς χεῖρας.

Τότε ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐκύτταζε δευτέραν φορὰν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ προγεύματος, τὴν γυναῖκά του· αὐτὴ δὲ ἀφῆσεν ἀμέσως τὴν χεῖρα τῆς Χριστίνας, ἀπέθεσε βραδέως τὸ μᾶκτρον εἰς τὰ γόνατά της, καὶ, κύψασα τὴν κεφαλὴν, καθὼς ἡ κόρη της, ἐμεινεν ἀκίνητος. Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν τράπεζαν, δάκρυον δ' ἐξήστραψεν εἰς τὰ ὄμματα τῆς μητρὸς ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ κόρη της δὲν εἶχε φάγει τίποτε· καὶ καθήσασα πλησίον τοῦ παραθύρου ἤρχισε νὰ ἐργάζεται.

Ἡ Χριστίνα ἐμεινεν εἰς τὸν τόπον της, φέρουσα πάντοτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς ἐντροπῆς καὶ τοῦ φόβου· ἐνῶ αἱ δύο πρεσβύτεραι θυγατέρες ἐσπευσαν νὰ σηκώσωσι τὴν τράπεζαν.

— Δὲν βλέπετε πῶς ἡ Γουλιελμίνια καὶ ἡ Μαρία ἀσχολοῦνται περὶ τὰς οἰκιακὰς φροντίδας; διατί δὲν θέλεις νὰ τὰς μιμηθῆς;

Ἡ Χριστίνα, ἀκούσασα τὴν φωνὴν ταύτην τοῦ πατρὸς, ἠγέρθη πάραυτα, καὶ, ἀρπάσασα τὰς φιάλας καὶ τὴν θερμοφόρον, ὑπῆγε καὶ ἤλθε πολλακίς δρομαίως ἀπὸ τῆς αἰθούσης εἰς τὴν σκουσθήκην.

— Μὴ βιάζεσαι τόσο, διότι θέλεις σπάσει ὅλα τὰ σκεύη, ἐπανελάβεν ὁ Κ. Ἀμβέργης· πρέπει νὰ ἀρχίσῃς τὴν ἐργασίαν του ἐγκαίρως διὰ νὰ τὴν τελειώσῃς μὴ κατεσπουδασμένης.

Ἡ Χριστίνα ἐστάθη καὶ ἐμεινεν ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης. Αἱ δύο ἀδελφαὶ της παρήλθον πλησίον τῆς μειδιῶσας, μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐψιθύρισε, διότι οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ὀμιλήσῃ δυνατὰ παρόντος τοῦ Κ. Ἀμβέργου.

— Ἡ Χριστίνα δὲν εἰμπορεῖ νὰ μάθῃ τὰς οἰκιακὰς φροντίδας κυττάζουσα τοὺς ἀστέρας ἢ θεωροῦσα τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ!

— Ἐδῶ μὲ βρωμίζετε ὅλα μου τὰ πράγματα, εἶπεν ἡ εἰσελθοῦσα τότε ὑπηρετρία. Ὑπάγετε νὰ ἀλλάξετε τὴν ὑγρὰν αὐτὴν ἐσθῆτα ἢ ὅποια καταβρέχει ὅλα τὰ ἐπιπλα.

Ἡ δὲ Χριστίνα ἐμεινε πάντοτε ὀρθή, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, μὴ τολμῶσα νὰ κινήσῃ ἀνευ τῆς διαταγῆς τοῦ δεσπότη.

— Ὑπάγε, τὴν εἶπεν ὁ Κ. Ἀμβέργης.

Τότε ἡ νέα ἐφυγε δρομαίως, ἀνέβη τὴν κλίμακα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ, στηριχθεῖσα ἐπὶ τῆς κλίνης, ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ἡ Κ. Ἀμβέργη εἰργάζετο ἐν σιωπῇ καὶ σκυμμένη ἐμπρὸς της.

Ἀπαχθείσης τῆς ἐπιτραπεζίου θύνης, ἡ Γουλιελμίνια καὶ ἡ Μαρία ἔβαλον εἰς τὴν τράπεζαν ἀμφορέα πλήρη ζύθου, ποτήρια, μακρὰς πίπας, κάμποσον καπνὸν καὶ δύο κλινοκαθέδρια, ἐπὶ τῶν ὅποιων ἐκάθησαν ὁ Κάρολος καὶ ὁ Γουλιέλμος.

— Ὅρισατε εἰς τὸ δωμάτιόν σας, εἶπε τότε ὁ Κ. Ἀμβέργης, μὲ τὸ προστακτικὸν ἐκεῖνο ὕψος τὸ ὅποιον μετεχειρίζετο συνήθως ὅτε ἀπευθύνετο πρὸς τὴν γυναῖκά του· ἔχω νὰ ὀμιλήσω περὶ ὑποθέσεων, αἱ ὅποιαι σὰς εἶναι ἀδιάφοροι. Μὴ λείψετε ὅμως ἀπὸ τὴν οἰκίαν, διότι θέλω σὰς καλέσει βραδύτερον διὰ νὰ σὰς ὀμιλήσω.

Ἡ Ἀνουγκιάτα ἐκλίνα τὴν κεφαλὴν εἰς σημεῖον ὑποταγῆς καὶ ἀπῆλθε τῆς αἰθούσης. Ἡ Γουλιελμίνια καὶ ἡ Μαρία ἐπλησίασαν εἰς τὸν πατέρα των, ὅστις ἐφίλησεν ἐν σιωπῇ τὰ ξανθὰ καὶ νόστιμα αὐτῶν πρόσωπα. Ἐπειτα οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀναψαν τὰς πίπας των καὶ ἐμειναν μόνοι.

— Ἀδελφε Καρόλε! τὸν εἶπε τότε ὁ Γουλιέλμος, ἐπιθέσας τοὺς δύο βραχιονιάς του εἰς τὴν τράπεζαν καὶ κυττάξας κατὰ πρόσωπον τὸν Κ. Ἀμβέργην, πρὶν ὀμιλήσωμεν περὶ ὑποθέσεων, ἄρες με νὰ σε ἐκφράσω μερικὰς ἰδέας τὰς ὁποίας ἔχω ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἂν αἱ ἰδέαι αὗται ἤθελον σε προσβάλλει. Ὅλος ὁ κόσμος σε φοβεῖται ἐδῶ καὶ διὰ τοῦτο στερεῖσαι πάσης συμβουλῆς, τοῦ σωτηριώδους τούτου στηρίγματος παντὸς ἀνθρώπου.

— Λέγε, Γουλιέλμ, ἀπήντησε ψυχρῶς ὁ Κ. Ἀμβέρρης.

— Τῆ ἀληθείᾳ, Κάρολε, δὲν εἰμπορῶ νὰ μὴ σέ εἴπω, ὅτι μεταχειρίζεσαι μὲ τραχύτητα τὴν Ἀνουγκιάταν, τὴν γυναῖκά σου. Ὁ Θεὸς σέ ἐπιβίλλει τὸ χρέος τοῦ νὰ τὴν προστατεύης, ἐσὺ δὲ τὴν ἀφίνεις νὰ πάσχη, νὰ ἀποθνήσκῃ ἴσως πρὸ ὀφθαλμῶν σου, χωρὶς παντάπασιν νὰ σέ μέλῃ δι' αὐτό. Ὁ ἰσχυρότερος ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀσθενέστερον. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἑκαστοῦ δὲν πρέπει εἰμὴ μὲ ἡμερότητα νὰ ὑποδέχεται τὸν μακρόθεν προσερχόμενον ξένον. Ὁ σύζυγος ὀφείλει προστασίαν εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἐξελέξατο ὡς σύζυγον. Δι' ὅλα ταῦτα, ἀδελφέ, ἀναγκάζομαι νὰ σέ εἴπω ὅτι μεταχειρίζεσαι μὲ τραχύτητα τὴν Ἀνουγκιάταν.

— Μήπως παραπονῆται; ἀπήντησεν ὁ Κ. Ἀμβέρρης, γεμίζων τὸ πότηριόν του ζύθου.

— Ὅχι, ἀδελφέ! ἀλλὰ μόνοι οἱ ἰσχυροὶ ἐξανίστανται καὶ παραπονοῦνται· τὸ δένδρον πίπτει μετὰ κρότου, ὃ δὲ κλάμος κύπτει μέχρις ἐδάφους χωρὶς κἀνεὶς νὰ τὸν ἀκούσῃ. Ὅχι, δὲν παραπονιέται, ἐάν παραπόνον δὲν εἶναι τὸ νὰ σιωπᾷ τις, νὰ ἀθνεῖ καὶ νὰ ὑποτάσσεται παντοῦ καὶ πάντοτε, ὡς μηχανὴ ἄψυχος. Τὴν ἐστέρησας τὸ ζῆν, τὴν δυστυχῆ αὐτὴν γυναῖκα! . . . Θέλει παύσει ποτὲ τοῦ νὰ κινήται, ν' ἀναπνῆ, ἀλλὰ πρὸ καιροῦ ἔπαυσε νὰ ζῆ!

— Ἀδελφέ! ὑπάρχουσι λόγοι ἀπερίσκεπτοι τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ προφέρῃ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε· ὑπάρχουσι κρίσεις τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ ἐκφέρῃ τις διὰ τὸν φόβον μὴ φανῇ ἀδικός.

— Μήπως δὲν ἤξεύρω τὴν ζῶν σου ὄλην, καθὼς καὶ τὴν ἐδικὴν μου, Κάρολε, καὶ δὲν δύναμαι ἄρα γε νὰ διμλήσω περὶ αὐτῆς ὀρθῶς καὶ ἐν γνώσει;

Ὁ Κ. Ἀμβέρρης ἐβρόδῃσεν τὸν καπνὸν του, κ' ἐξάπλωθις εἰς τὴν καθέδραν τοῦ δὲν ἀπήντησεν.

— Ἀδελφέ μου, σέ γνωρίζω καθὼς γνωρίζω τὸν ἐκυτόν μου, ἀνέλαβε μὲ πραότητα ὁ Γουλιέλμος· ἀν καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε τὰς δύο καρδίας μας τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ τὰς ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἀγαπῶνται, ὄχι διὰ νὰ μοιάζωσι, ἀναγινώσκω ὁμοῦς καθαρὰ εἰς τὴν καρδίαν σου, ἀδελφέ. Ὅταν ἡ ἀπλὴ τοῦ πατρὸς μας οἰκία σέ ἐφάνη γενῆ, δὲν εἶπα τίποτε, διότι εἶδα ὅτι εἶσαι φιλόδοξος· ὅταν γεννᾶται τις συνεπαγόμενος τὴν δυστυχίαν αὐτὴν ἢ τὴν εὐτυχίαν, ὅπως θέλεις, πρέπει νὰ κάμνῃ ὅτι κάμνουν τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα πτερὰ διὰ νὰ πετοῦν ὑψηλὰ, πρέπει νὰ ἀνυψοῦται. Ἀνεχώρητες λοιπὸν, σέ ἐσφιγξα τὴν χεῖρα καὶ σέ εἶδα ἀπομακρυνόμενον χωρὶς νὰ σέ ἐλέγξω· διότι πρέπει νὰ ἀφίνῃ τις καθένα ἐν εὐτυχίᾳ κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ σκέπτεσθαι αὐτοῦ τρόπον. Ὅταν ἐκέρδιες πολὺν χρυσὸν καὶ μὲ ἔδωκες ἀπὸ αὐτὸν πολὺ πλειότερον ἄφ' ὅτι εἶχα ἀνάγκην, εἶπες· «ἀκόμη!» ἐγὼ δὲ εἶπα· «ἔστω!» Ἐντιμὸς ζωῆς τρόπος εἶναι τὸ ἐργάζεσθαι καὶ πλουτεῖν ἀπὸ τῆς ἐργασίας· τοῦτο ἤρρεσκον εἰς ἐσέ, ἐγὼ δὲ ἐπρότιμον τὴν ἡσυχίαν μου, τὴν πατρίδα μου, τὴν ἀνεπίδεικτον εὐμερίαν μου, ἀλλ' εἴμεθα ἐλεύθεροι ἀμφοτέροι. Ἐπανήλθες νυμφεμένος, ἀδελφέ, δὲν ἐνέκριναι τὸν γάμον σου. Πρῶτον,

εἶναι φρονιμώτερον νὰ παραλαμβάνῃ τις τὴν σύντροφόν του ἀπὸ τὴν μικρὰν γωνίαν τῆς γῆς ἐν ἣ θέλει τελεῖται τὰς ἡμέρας του· πολὺ σημαίνει ἤδη ν' ἀγαπᾷ τις τοὺς αὐτοὺς μ' ἐκείνην τόπους, καὶ ἔπειτα γενναῖον εἶναι νὰ ἀφίνῃ τις εἰς τὴν γυναῖκά του οἰκογένειαν, φίλους, ἀντικείμενα γνωστὰ εἰς αὐτήν. Πολὴν ἔχει τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποιθῆσιν, ὃ ἀναλαμβάνων μόνος τὴν περὶ τῆς ὄλης αὐτῆς εὐδαιμονίας φροντίδα. Ἡ εὐδαιμονία ἐνίοτε σύγκειται ἀπὸ πολλῶν πραγμάτων. Πολλάκις ἀνεπαίθητόν τι ἄτομον ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ μεγάλου αὐτῆς οικοδομήματος· τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἀγαπῶ τὰ υπερήφανα πειράματα τὰ ἐνεργούμενα ἐπὶ τῆς καρδίας τῶν ἄλλων. Ἐνὶ λόγῳ, ἐνυμφεύθης ξένην ἣτις ἀποθνήσκει ἐδῶ τοῦ ψύχους, καὶ περιεστοιχισμένη ὑπὸ τῆς διμύλης μας, κοθεῖ τὸν ἥλιον τῆς Ἰσπανίας τῆς. Περιέπεσε δὲ καὶ εἰς ἄλλο, μεγαλύτερον ἀκόμη λάθος . . . μὲ συγχωρεῖς, ἀδελφέ μου, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθω πλέον εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, θέλω νὰ σέ διμλήσω καθαρὰ περὶ ὧλων.

— Λέγε, λέγε, Γουλιέλμ, εἶσαι μεγαλύτερός μου ἀδελφός.

— Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀνοχήν σου, Κάρολε, ἐνυμφεύθης γυναῖκα πολλὰ νέαν, εἰς ἡλικίαν καθ' ἣν εἶχες παύσει τοῦ νὰ ἦσαι νέος. Αἱ ἐμπορικαὶ σου υποθέσεις σέ φέρουν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἐκεῖ ἄπαντὰς εὐπατρίδην Ἰσπανὸν ἀρραβασμένον ἀπὸ τὰ χρέη καὶ παρῆχες εἰς αὐτὸν χεῖρα βοηθείας· διότι πάντοτε ἦτο ἐλευθέριος περὶ τὴν χρῆσιν τῶν χρημάτων σου, ἀδελφέ, καὶ ὁ πλοῦτος δὲν σ' ἐδίδαζε νὰ κλειθῇ τὴν χεῖρά σου διὰ νὰ φυλάττης τὸ παρ' αὐτῆς κρατούμενον. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός· εἶχε μίαν θυγατέρα, νεωτάτην ἔτι, δεκαπενταετῆ, ὠραίαν. Ἄν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀδιόφορος, ἐθέληθης ὑπὸ τῆς καλλονῆς τῆς καὶ τὴν ἐζήτησες ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς, μὴ θεωρῶν εἰμὴ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι ἐμελλες νὰ ἀναδείξῃς αὐτὴν πλουσίαν ἀπὸ πτωχῆς. Ὁ πατὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ σέ τὴν ἀποποιήθῃ, διότι ἤθελε φανῇ ἀγνώμων πρὸς τὸν εὐεργέτην του. Σέ ἔδωκαν λοιπὸν τὴν Ἀνουγκιάταν καὶ σὺ τὴν παρέλαβες, ἀδελφέ, χωρὶς νὰ τὴν παρατηρήσῃς προσεκτικῶς, διὰ νὰ ἴδῃς εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς ἔχαιρε, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃς τὴν νέαν ἐκείνην ἂν σέ ἀκολουθῇ αὐτοπροαιρέτως, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃς τὴν καρδίαν τῆς. Εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ἡ καρδία ἐξυπᾷ πρωίμως . . . ἴσως ἄφησε κατόπιν τῆς ὄνειρά τινά νεότητος . . . καὶ ἀγάπης τινός τὰ πρωτόλεια. Μὲ συγχωρεῖς, ἀδελφέ, τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἶναι δυσχερές.

— Ἄφεςτο λοιπὸν, Γουλιέλμ, διέκοψε ψυχρῶς ὁ Κ. Ἀμβέρρης.

— Ἔστω, ἂς τὸ ἀφήσωμεν. Ἐπανήλθεις ἐδῶ, καὶ ἐπειδὴ αἱ υποθέσεις σου ἀπήνουν μακρὰς ἀποδημίας, μ' ἐνεπιστεύθης τὴν Ἀνουγκιάταν. Ἐμεινε δὲ πολλὰ ἔτη μαζί μου ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ. Κάρολε, ἡ νεότης τῆς γυναικὸς αὐτῆς ὑπῆρξε κατηφῆς, διότι ἔζητε βίον ἀνῆδρον, ἀψυχᾶ γῶγον, μεμονωμένον καὶ σιωπηρόν. Αἱ δύο μεγαλύτεραι θυγατέρες σου, αἱ σήμερον τοσαύτην χάριν διαχέουσιν εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἦσαν τότε νῆπια ἀκόμη, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσωσι τὴν

μητέρα των. Ἐγὼ δὲ ἦμην σύντροφος ὑπὲρ τὸ δέον θέλει τὸ κρίνει. Ἄς ἀφήσωμεν, Κάρολε, εἰς τὸν σοβαρὸν διὰ τὴν νέαν καὶ ὠραίαν ταύτην γυναῖκα· καὶ ἔπειτα, ἐπειδὴ ἕκαστος πρέπει νὰ ἤξεύρῃ νὰ ἐκτιμᾷ ἑαυτὸν, ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι κατ' οὐδὲν ἠδύνατον νὰ τὴν διασκεδάσω. Εἶμαι βεβαίως τίμιος ἄνθρωπος, νοήμων, ἀγαθός, ἀπλοῦς, ἀλλὰ δὲν ἀνέγνωσα σχεδὸν τί ποτε καὶ δὲν ἔχω παντάπασιν φαντασίαν· δὲν ἤξεύρω πολλὰ πράγματα καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐπινοήσω τί ἀγαπῶ τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν καθέδραν μου, τὰ παλαιὰ μου βιβλία καὶ τὴν πίπαν μου. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα ἀπλοῦστατα, διότι τοῦτο μὲ συνέφερε νὰ νομίσω, ὅτι ἡ Ἀνουγκιάτα μὲ μοιάζει καὶ ὅτι, ἔχουσα κατοικίαν καλὴν καὶ ἡσυχίαν, θέλει εὐτυχῆσαι ὡς ἐγὼ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνόησα, βραδέως μὲν τὸ ὁμολογῶ, τελευταῖον ὁμοῦς ἐνόησα, ὅπερ σὺ, ἀδελφέ, δὲν ἐνόησες, φοβοῦμαι, ποτὲ, ὅτι ἡ γυνὴ αὐτῆ δὲν ἦτο προωρισμένη ἐκ φύσεως νὰ προϊσταται οἰκίας Ὀλλανδικῆς. Πρῶτον, τὸ κλίμα τὴν ἐστενοχῶρει εἰς ὑπερβολὴν· μὲ ἠρώτα πάντοτε ἂν δὲν θέλωσιν ἐπέλθει καλῆτερα καλοκαίρια καὶ χειμῶνες ὀλιγώτερον ὀδυμνῆς, ἂν ἡ διμύλη πάντοτε ἦναι τοσοῦτον διαρκῆς. Ἐγὼ δὲ ἀπήντων· «ὄχι, ὁ χρόνος εἶναι κακός, ἀλλ' ἐψευδόμην, διότι ὅλοι οἱ χειμῶνες ἦσαν ὁμοιοί. Ἐδοκίμαζε νὰ τραγαδῆσῃ ἄσματα τῆς Σεβιλλίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων ἢ φωνῆ τῆς ἐκρατεῖτο καὶ ἐπνίγετο ἀπὸ τὰ δάκρυα, διότι ἐνθυμείτο πολὺ τὴν πατρίδα τῆς. Διατέλει λοιπὸν καθήμενη, ἀκίνητος, σκυθρωπὸς, εὐχόμενη, καθὼς ἐνθυμοῦμαι ὅτι λέγει ἡ Γραφή, πτέρυγα; περισσότερὰς ἢ ἀπέλθῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς!

Ἀδελφέ, τὸ θέαμα ἦτο θλιβερόν. Ἐσὺ δὲν ἤξεύρεις ὅποσον αἱ ἐσπέραι ἦσαν μακραι, ἐδῶ, τὸν χειμῶνα εἰς τὴν αἰθουσαν αὐτὴν. Ἡ ἡμέρα ἐτελείωνεν εἰς τὰς τέσσαρας ὥρας, αὐτὴ δὲ εἰργάζετο πλησίον τοῦ φωτὸς μέχρι τῆς ὥρας τοῦ ὕπνου. Ἐπροσπάθουν νὰ διμλήσω μαζί τῆς, ἀλλ' αὐτὴ μὲν ἠγνόει ὅσα ἤξευρα ἐγὼ, ἐγὼ δὲ ἠγνόουν ὅσα αὐτὴ ἤξευρε. Τελευταῖον εἶδα ὅτι τὸ καλῆτερον δι' αὐτὴν ἦτο νὰ τὴν ἀφίνω νὰ συλλογίζεσθαι ἐλευθέρως. Εἰργάζετο δὲ ἡ ἀνεπαύετο, ἐκλαίεν ἢ ἡσυχάζεν, ἐγὼ δὲ ἀπέτρεπον ἀπὸ αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς μου διὰ νὰ τὴν προμηθεύσω τὸ μόνον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶτο ἀπὸ ἐμὲ νὰ τὴν προμηθεύσω, ὀλίγην τινὰ ἐλευθερίαν τοῦ σκέπτεσθαι· ἀλλὰ τὸ θέαμα ἦτο θλιβερόν, ἀδελφέ.

Ἐνταῦθα ἐπῆλθε βραχεῖα σιωπῆ, τὴν ὁποίαν διέκοψε πρῶτος ὁ Κ. Ἀμβέρρης, εἰπὼν μὲ ἦχον φωνῆς αὐστηρῆς.

— Ἡ Κ. Ἀμβέρρη ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, μὲ τὰ τέκνα τῆς, ὑπὸ τὴν προστασίαν φίλου πιστοῦ. Ὁ σύζυγός τῆς εἰργάζετο μακρὰν διὰ ν' ἀξίση τὴν περιουσίαν τῆς οἰκογενείας· αὐτὴ δὲ ἔμεινε εἰς τὴν οἰκίαν διὰ νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εὐμερίας καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν θυγατέρων τῆς· δὲν βλέπω τίποτε ἔκτακτον εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῆν τῶν πραγμάτων.

Καὶ ἐγέμισε πάλιν τὴν πίπαν του.

— Τοῦτο εἶναι ἀληθέστατον, ἀδελφέ, ἀπήντησεν ὁ Γουλιέλμος, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ἦτο δυστυχῆς· εἶχεν ἄρα γε ἀδικὸν διὰ τοῦτο; Ὁ θεός,

θέλει τὸ κρίνει. Ἄς ἀφήσωμεν, Κάρολε, εἰς τὸν θεὸν τὴν αὐστηρὰν δικαιοσύνην, ἡμεῖς δ' ἂς εἴμεθα ὀλιγοὶ ἐλεήμονες! Ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας σου, ἐφθασαν ἐνταῦθα κατὰ τύχην Ἰσπανοὶ τινες τοὺς ὁποίους ἡ Ἀνουγκιάτα εἶχε γνωρίσει εἰς τὴν νεότητά τῆς· καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ υἱὸς παλαιοῦ τινος φίλου τοῦ πατρὸς τῆς. ὦ! ποῖαν εὐτυχίαν καὶ συγκίνησιν ἡ δυστυχῆς ἠσθάνθη βλέπουσα τοὺς ὁμογενεῖς ἐκείνους! Ὅποια ἔχουσε χαρὰς δάκρυα! . . . διότι πρὸ καιροῦ δὲν ἤξευρε τί ἐστὶν εὐχαριστήσις, καὶ ἐκλαίεν αἰσθανομένη αὐτὴν. Ἀλλὰ μὲ πόσῃ θέρμῃ ἐλάλει καὶ ἤκουε λαλουμένην τὴν πάτριόν τῆς γλῶσσαν! ἐνόμιζεν ὅτι βλέπει πάλιν τὴν Ἰσπανίαν. Ἐπέρασέ τινος ἡμέρας εὐτυχῆς σχεδόν, ἀναλαβοῦσα ζῶν καὶ κίνησιν, διότι γλυκὴ εἶναι τὸ νὰ ἀπαντᾷ τις φίλον, καὶ νέος ὢν νὰ βλέπῃ νέους περὶ ἐκυτόν ἄνθρωπος. Ἄλλ' ἐπανήλθες καὶ ἐδείχθης σκληρὸς, ἀδελφέ· μίαν δὲ ἡμέραν, χωρὶς ποτὲ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃς διατί, ἐκλείσεις τὴν θύραν σου εἰς τοὺς ξένους. Εἶπέ με· διατί δὲν ἠθέλησες ὥστε ὁμογενεῖς, φίλοι, καὶ τις ἐκ παιδῶν σύντροφος τῆς γυναικὸς σου, νὰ εἰμποροῦν νὰ διμλήσῃν εἰς αὐτὴν περὶ τῶν οἰκειῶν τῆς; Διατί ἀπήνησες τὴν ἐντελῆ αὐτῆς μόνωσιν καὶ τὸν ἀμετάκλητον ἀπὸ τῶν κάλων αὐτῆς φίλων χωρισμόν; Ἡ σύζυγός σου ὑπήκουσεν ἀγογγύστως· ἀλλὰ βλέψεις, Κάρολε, ὑπέφερε περισσότερον ἄφ' ὅτι τὸ νομίζεις. Ἐγὼ, ὁ παλαιὸς τῆς φίλος, τὴν παρετήρησα καλῶς. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου δείγματος τῆς αὐστηρότητός σου, εἶναι πολὺ μᾶλλον κατηφῆς ἢ πρότερον. Εἰς μάτην ἀπέκτησε τρίτον τέκνον, ἡ δυστυχία τῆς εἶναι ἡ αὐτὴ. Ἀδελφέ, ἡ χεῖρ σου ἐπίεσε πολὺ, πολὺ τὸ ἀσθενές ἐκεῖνο πλάσμα.

Ὁ Κ. Ἀμβέρρης ἐγερθεὶς ἐπεριπάτει βραδέως εἰς τὸ δωμάτιον.

— Ἐτελείωσες, Γουλιέλμ; Ἡ διμύλη αὐτῆ εἶναι ὀχληρὰ, ἂς τὴν ἀφήσωμεν· ἀδελφέ! μὴ καταχρᾶται τοῦ δικαιώματος τὸ ὁποῖον σέ δίδω τοῦ νὰ μὲ λαλῆς ἐλευθέρως.

— Ὅχι, δὲν ἐτελείωσα ἀκόμη ὅσα εἶχα νὰ σέ εἴπω. Ἄκουσέ με, ὡς ἂν σέ ὠμίλει ὁ πατὴρ μας. Ὁ πατὴρ μας ἦτον ἀπλοῦς χωρικός, Κάρολε, ἀλλά ἦ εὐθύτης καὶ ἡ καρδία του ἠδύνατο νὰ δώσῃ χρησίμους συμβουλὰς εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν εὐτραπέλιαν μας. Εἶσαι σύζυγος ψυχρὸς καὶ αὐστηρὸς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, εἶσαι πατὴρ ἀδικός! Ἡ Χριστίνα, ἡ τρίτη κόρη σου, δὲν ἀπολαμβάνει τὴν μερίδα τῆς στοργῆς τῆν ὁποίαν ὀφείλεις εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ διὰ τῆς ἀνισότητος ταύτης τῆς πατρικῆς ἀγάπης σου, ἐπιφέρεις νέαν πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀνουγκιάτας. Ἡ κόρη αὐτῆ τὴν μοιάζει, διότι εἶναι ὅτι ὑποθέτω ὅτι ἦτον ἡ σύζυγός σου εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε ἐτῶν, ζωηρὰ καὶ χαριεσάτη Ἰσπανίς· ἔχει ὅλας τὰς ὀρέξεις τῆς μητρὸς τῆς· δυσκολεύεται ἐπίσης νὰ ζῆσῃ εἰς τὸ κλίμα μας, καὶ, ἂν καὶ γεννηθεῖσα ἐν αὐτῷ, κατὰ παράδοξον τῆς φύσεως ἰδιοτροπίαν, πάσχει ἀπὸ αὐτοῦ ὅπως ἔπαυθεν καὶ ἡ Ἀνουγκιάτα. Ἀδελφέ, ἡ ἀνατροφή τῆς κόρης ταύτης δὲν εἶναι εὐκολός· εἶναι δυσήνιος, περιπαθῆς, βία εἰς ὅλας τὰς ἐντυπώσεις τῆς· ἔχει ἀνάγκην κί

νήσεως και ελευθερίας, ασυμβίβαστου με τὰς τακτικὰς τοῦ βίου ἡμῶν ἕξεις· ἀλλὰ ἔχει καρδίαν ἀγαθὴν, καὶ, πρὸς αὐτὴν ἀπειθυμῶμενος, ἠδύναστο ἴσως νὰ δαμάσῃ τὴν δυσάγωγον ταύτην φύσιν. Ἄλλ' εἶσαι ὡς πρὸς τὴν Χριστιανὴν δικαιοσύνην ἀμειλίχως. Ἡ παιδικὴ τῆς ἡλικία ὑπῆρξεν ὅλη θλίψις. Ὅθεν ἀντὶ νὰ τιθασεῖται, ἀγαπᾷ πλέον παρὰ ποτὲ τὴν φύσιν, τὴν εἰλευθερίαν· ἐξέρχεται ἅμα ἐξημερώσῃ, θεωρεῖ τὴν οἰκίαν ὡς κλωβίον τοῦ ὁποῖου αἱ σιδηραὶ κιγκλίδες τὴν πληγώνουσι, ματαίως δ' ἀγωνίζονται νὰ τὴν ἀναχαιτίσῃ. Ἀδελφε, ἀγάπησε ὀλίγον τὸ τέκνον σου, ἂν θέλῃς νὰ σὲ ὑπακούσῃ. Ἡ στοργὴ εἶναι τὸ ἰσχυρότερον σου ὄπλον, τὸ φάρμακον τὸ εὐδοκίμου ὅταν ὅλα τὰ λοιπὰ ἀποτύχῃσι. Διατί ἐμποδίζεις τὴν νέαν ταύτην κόρην, τὴν τοσοῦτον πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς σπουδουσαν, ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν ἀνθρωπὸν τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ; Ὁ μαθητὴς Ἐρβερος, ὅστις ἄλλοτε ὑπῆρξε εἰς τὸ γραφεῖόν σου, δὲν εἶναι πλούσιος, καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ κηροποιία δὲν εἶναι πολλὰ λαμπρά· ἀλλὰ οἱ νέοι αὐτοὶ ἀγαπῶνται· ὑποθέτω ὅτι, ἐν ἐλλείψει ἄλλου λόγου, εἴμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ καὶ αὐτὸς ἀποχρῶν πρὸς σύναψιν συνοικεσίας.

Ὁ Κ. Ἀμβέργγης, ὅστις, ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ἐξηκολούθει περιπατῶν εἰς τὸ δωμάτιον, ἐστάθη τότε καὶ ἀπήντησε ψυχρῶς.

— Ἡ Χριστιανὴ δὲν εἶναι εἰμὴ δεκαπέντε ἐτῶν καὶ νομίζω χρέος μου νὰ χαλινώσω τὰ μωρὰ πάθη, τὰ πρωϊμώτερον τοῦ δέοντος ταρασσόντα τὴν κεφαλὴν τῆς. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν λεγομένην παρὰ σοῦ ἀνομοιότητα τῆς ἀγάπης μου, ἔλαβες ὁ ἴδιος τὴν πρόνοιαν νὰ τὴν δικαιώσῃς, ἀναφέρων τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρος τῆς Χριστιανῆς. Ἀδελφε, σὺ ὁ μεμφόμενος τοὺς ἄλλους ὡς κριτὰς ἀνηλεεῖς, πρόσεξε μὴ εἶσαι ὁ ἴδιος κριτὴς αὐστηρότερος παρ' ὅτι πρέπει. Ἐκαστος πράττει κατὰ συνείδησιν, καὶ ὅλα ὅσα ἔχει κἀνεὶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ δὲν εἶναι καλὸν νὰ λέγωνται. Ἄδαισε τὸ ποτήριόν σου, Γουλιέλμ, καὶ ἀφοῦ τελειώσῃς τὴν πίπιν αὐτὴν, μὴ γεμίξῃς ἄλλην. Δὲν θέλω σὲ δμιλήσει σήμερον περὶ ὑποθέσεων, ἢ ὥρα ἐπέρασε καὶ ἐγὼ εἶμαι κουρασμένος. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος δὲν εἶναι πάντοτε εὐάρεστος· καλλίον ν' ἀφίωμεν καθυδόντα τὰ γενόμενα. Ἐπιθυμῶ νὰ μείνω μόνος ὀλίγον, ἀρσέ με λοιπὸν καὶ εἶπε εἰς τὴν Κ. Ἀμβέργγην, νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν δμιλήσῃ ἐντὸς ἐνὸς τετάρτου.

— Διατί δὲν λέγεις· εἶπε εἰς τὴν Ἀνουγκιάταν; Διατί τὰ χεῖλη σου δὲν προφέρουσι πλέον τὸ κομψὸν καὶ παράδοξον τοῦτο ὄνομα, ἀδελφε;

— Εἶπε εἰς τὴν Κ. Ἀμβέργγην ὅτι ἔχω νὰ τὴν δμιλήσω, καὶ ἀρσέ με μόνον, ἀδελφε, ἐπανελάβε με βίαν ὁ Κ. Ἀμβέργγης.

Ὁ Γουλιέλμος, ὑποπτεύων ὅτι ἐφθασεν εἰς τὰ ἔσχατα ὄρια τῶν ὅσων ἠδύνατο νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Κάρολον, ἠγέρθη καὶ ἐξῆλθε. Φθάσας δὲ εἰς τὴν μικρὰν ξυλίνην κλίμακα ἧτις ἔφερον εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ὁ Γουλιέλμος ἐδίστασεν ὀλίγον περὶ τοῦ δρόμου τὸν ὁποῖον ἔκρεπε νὰ λάβῃ, ἔπειτα ἀπεφάσισε νὰ ἀναβῇ καὶ, διὰ νὰ εὕρῃ τὴν Ἀνουγκιάταν, ὑπῆγεν εἰς τὸ

δωμάτιον τῆς Χριστιανῆς. Ἦτο δὲ τὸ δωμάτιον τοῦτο στενωτάτον καὶ καθαρώτατον· καὶ εἶχεν ἀνθὴν τινα ἐντὸς ποτηρίου, πατερνὰ ἀνηρημένα εἰς εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐκ ξύλου κατεσκευασμένην, κλίνην λευκοτάτην καὶ κιθάραν (ἦτο δὲ τῆς μητρὸς τῆς) κρεμασμένην εἰς τὸ τεῖχος. Ἀπὸ τοῦ περῶντος τοῦ ἐφαίνετο ὅλον τὸ λιθάδιον, ὁ ποταμὸς καὶ αἱ ἰτέαι. Ἡ Χριστιανὴ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆς καὶ ἐκλαιεν ἀκόμῃ ἢ μήτηρ τῆς ἦτο πλησίον αὐτῆς καὶ τὴν προσέφερον ὀλίγον γάλα καὶ ψωμί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιπτον τὰ δάκρυα τῆς Χριστιανῆς. Ἡ Ἀνουγκιάτα ἐφίλει τὰ ὄμματα τῆς κόρης τῆς καὶ ἔπειτα, κρυφίως, ἐσπόγγιζε τὰ ἴδια αὐτῆς δάκρυα.

Ὁ Γουλιέλμος εἰσελθὼν, ἐστάθη ὀλίγας στιγμὰς ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας καὶ ἐκύτταξε μετὰ κτανύξιν τὴν εἰκόνα ἐκεῖνην.

Αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες, ἡ μὲν ὠραία ἦδη, ἡ δὲ ἐτι ὠραία, ἀμφοτέραι τοσοῦτον ὁμοιάζουσαι ἀλλήλας, ὥστε ἡ μία ἐφαίνετο τὸ παρελθόν, ἡ νεότερη τῆς ἄλλης, ἡ μία κλαίουσα, καθὼς οὗτος εἶχεν ἴδει κλαίονσαν τὴν ἄλλην, ἡ κόρη ἐκεῖνη ἢ διαδεχομένη τὴν μητέρα εἰς τὸ στάδιον τῆς θλίψεως· καὶ αὐτὸς μάρτυς τῶν δακρύων ἐκεῖνων, ἀλλ' ὄχι καὶ κοινῶν τῶν αἰτίων τῆς θλίψεως· ὅλα ταῦτα τὸν συνεκίνουν, καὶ ματαίως εἰσέει τὴν θεραπείαν τῶν τοσοῦτων συμφορῶν.

— Ὡ! ἀνέκραξεν ὁ Γουλιέλμος, ἐπάγων τὴν χεῖρα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἂν ἐνυμφεύμην ποτὲ ἐγὼ, ἦθελον νὰ βλέπω πλησίον μου πρόσωπα εὐτυχῆ· νὰ βλέπω τὴν γυναῖκά μου περιχαρῆ καὶ πηγαινούσαν εἰς τοὺς χοροὺς μετὰ λαμπροῦ διαδήματος ἐκ χρυσοῦ καὶ μαργαρίτου ἐπὶ τοῦ μετώπου· νὰ ἀκούω τὴν κόρην μου τραγουδοῦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν· ἦθελα ἢ κατοικία μου νὰ ἦναι ὅλη χαρὰ καὶ γέλω. Ὡ! δυστυχῆ καὶ ἀγαπητὰ μου τέκνα, λάβετε ὀλίγον θάρρος· πρὸ μικροῦ ὑπὲρ ὑμῶν ἠγωνίσθη καὶ εἶπα πολλὰ εἰς τὸν ἀδελφόν μου· δὲν ἔλαβον μὲν ἀπάντησιν, ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς λόγος ὁ κατατιθέμενος εἰς τὴν καρδίαν βλαστάνει εἰς αὐτὴν, καθὼς ὁ σπόρος εἰς τὴν γῆν. Τὸ αὐριον θέλει εἶναι ἴσως κάλλιον τοῦ σήμερον, πρέπει κἀνεὶς νὰ ἤξευρῃ νὰ περιμένῃ τὴν τύχην του.

— Ἀδελφε μου, καλέ μου ἀδελφε, δμιλήσε πρὸς τὸ τέκνον μου, ἀπήντησεν ἡ Ἀνουγκιάτα· ἰδοὺ, δὲν ἤξευρε πλέον μήτε νὰ προσευχηθῇ, μήτε νὰ ὑπακούσῃ ἢ καρδίαν τῆς δὲν εἶναι εὐπειθῆς καὶ τὰ δάκρυά τῆς θέλουσιν ὀρθῶς ἀκαρπα, διότι ἀπειλεῖ καὶ γογγύζει. Ἐρώτησέ τὴν, ἀδελφε, τίς τὴν εἶπεν ὅτι ἡ ζωὴ ὁμοιάζει τὴν εὐτυχίαν καὶ ὅτι δὲν ζῶμεν εἰμὴ διὰ νὰ εὐτυχήμεν; Δίδαξέ τὴν τὸ καθήκον καὶ δός αὐτῇ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ τὸ ἐκπληρώσῃ.

— Ὁ σύζυγός σου σὲ ζητεῖ, ἀδελφε; ἐγὼ δὲ μένω πλησίον τῆς Χριστιανῆς διὰ νὰ τὴν δμιλήσω.

— Ὑπάγω, ἀδελφε, ἀπήντησεν ἡ Ἀνουγκιάτα, καὶ πλησιάσασα εἰς τὸν καθρέπτην ἔβρεξε τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ἴχνη τῶν δακρύων, ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν τῆς διὰ νὰ καταπάσῃ τὴν ταραχὴν αὐτῆς καὶ, ὅταν εἶδεν ὅτι τὸ πρόσωπόν τῆς ἀπέθη ἀτάραχον καὶ ἡσυχον, κατέβη βραδέως.

Ἡ Γοθῶνη ἐκάθητο ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακας.

— Τὴν χαλάτε, κυρία μου, εἶπε πρὸς αὐτὴν ἀποτόμως, τὰ μωρὰ ὄρα ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἀκούωσι λόγους τραχεῖς· τὴν χαλάτε!

Ἡ Γοθῶνη ὑπῆρξε ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀπὸ ἐποχῆς προγενεστέρως τοῦ γάμου τῆς Ἀνουγκιάτας καὶ εἶχεν ἴδει μετὰ πολλὴν δυσἀρεσκίαν τὴν ξένην ἐκεῖνην προσγομένην ἐν αὐτῇ· πώποτε δὲ δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἐξουσίαν τῆς, καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ὑπηρετήσῃ τὴν μητέρα τῶν δύο ἀδελφῶν, δὲν ἐφοβείτο νὰ διωχθῇ, θλίβουσα διὰ τὴν δυστροπίας τῆς τὴν πρῶτον ἐκεῖνην κυρίαν τῆς.

Ἡ Ἀνουγκιάτα, εἰσελθοῦσα εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ἣ ὁ σύζυγός τῆς ἐπεριπάτει βραδέως, ἐστάθη ὀρθὴ πλησίον τῆς θύρας, περιμένουσα τὴν διαταγὴν τῆς ὁποίας ἐμελλε νὰ λάβῃ. Ἡ φτυογνώμια τοῦ Κ. Ἀμβέργγου ἦτο σοβαρώτερα, καθὼς οὗτος εἶχεν ἀποφασίσαι πρὸς ἐπιπλοὴν τῆς ἀπορίας.

— Εἶναι βέβαιον, τὴν εἶπεν, ὅτι κἀνεὶς δὲν εἴμπορεῖ νὰ μᾶς ἀκούσῃ, κυρία μου; Εἴμεθα ὅλως διόλου μόνον;

— Εἴμεθα μόνον, ἀπήντησεν ἡ Ἀνουγκιάτα μετὰ ἀπορίαν.

Ὁ Κ. Ἀμβέργγης ἤρχισε πάλιν νὰ περιπατῇ, καὶ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς δὲν ἐπρόσθεσε τίποτε. Ἡ σύζυγός του, στηρίζουσα τὴν χεῖρα εἰς τὴν ράχιν ἐνὸς κλινοκαθεδρίου, περιέμενεν ἐν σιωπῇ τοὺς ὀρισμούς του τελευταῖον, οὗτος ἐστάθη ἔμπροσθεν αὐτῆς καὶ εἶπεν·

— Ἀνατρέφετε κακῶς τὴν κόρην σας Χριστιανῆ· ἄφησα τὴν περὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ φροντίδα, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιτηρεῖτε ἀποχρῶντως. Ἡξεύρετε ποῦ ὑπάγει; Ἡξεύρετε τί κἀμενε;

— Ἀπὸ τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίαν, κύριέ μου, ἀνέλαβε πρῶτος ἡ Ἀνουγκιάτα, διακόπτουσα πᾶσαν σχεδὸν φράσιν, ἢ Χριστιανὴ ἀγαπᾷ νὰ ζῇ εἰς καθαρὸν ἀέρα, νὰ τρέχῃ εἰς τὸν κῆπον· εἶναι ἀσθενοῦς κράσεως, ἔχει ἀνάγκην ἡλίου καὶ ελευθερίας διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ. Ἐως τώρα δὲν με παρετηρήσατέ τι περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τῆς ζωῆς τῆς, ἐνόμισα λοιπὸν ὅτι εἴμπορῶ ἀναμαρτήτως ν' ἀφήσω τὸ τέκνον αὐτὸ ν' ἀκολουθῇ τὴν ῥοπὴν τοῦ χαρακτῆρός του· ἂν ἦδη νομίζετε ὅτι τοῦτο εἶναι ἄτοπον, θέλει ὑπακούσει, κύριέ μου.

— Ἀνατρέφετε κακῶς τὴν κόρην σας, ἐπανελάβε ψυχρῶς ὁ Κ. Ἀμβέργγης· θέλει ἀτιμάσει τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει.

— Κύριέ μου! . . . ἀνέκραξεν ἡ Ἀνουγκιάτα, καὶ βαθῶ ἐρύθημα ἔβαψε τὰς παρειάς τῆς, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐλαμψαν ἐπὶ μικρὸν ὡς ἀστραπὴ.

— Πρόσεξατε καλῶς, κυρία μου· ἤξευρετε ὅτι ἀπαιτῶ τὸ ὄνομά μου νὰ ἦναι σεβαστόν· ἤξευρετε ὅτι γνωρίζω πάντα τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου διατρέχοντα.

Ἡ κόρη σας ἐξέρχεται κρυφίως καὶ λαμβάνει συνεντεύξεις μετ' ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον δὲν θέλω νὰ ὑπανδρευθῇ· σήμερον τὸ πρωὶ εἰς τὰς ἔξ ὥρας, ἐνταμώθησαν πάλιν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ λιθαδίου.

— Ἡ κόρη μου, ἢ κόρη μου! . . . ἀνέκραξεν ἡ Ἀνουγκιάτα μετὰ φωνῆν τεθλιμμένην. Ὡ! τοῦτο

δὲν εἶναι δυνατόν! Ὅχι, ὄχι, εἶναι ἀθάνα καὶ θέλει ἀθάνα διαμείνει! Θέλω θεωρακίσει αὐτὴν κατὰ παντὸς ἀμαρτήματος καὶ θέλω σώσει τὸ τέκνον μου! Αὐτὴ ἐνοχος! Ὅχι, ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ! Θέλω ἀναλάβει αὐτὴν εἰς τοὺς βραχίονάς μου, θέλω ἐπιθέσει τὰς χεῖράς μου εἰς τὰ ὠτά τῆς, διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ λόγους πονηροῦς καὶ θέλω κράξει πρὸς αὐτὴν· Κόρη μου, μείνε ἀθάνα, μείνε ὑπὸ πάντων τιμωμένη, ἂν δὲν θέλῃς ν' ἀποθάνῃ!

Ὁ Κ. Ἀμβέργγης ἀπέβλεψε μετὰ ὄμμα ἀπαθὲς πρὸς τὴν μητρικὴν αὐτὴν θλίψιν. Ἡ δὲ Ἀνουγκιάτα, θεωροῦσα τὸ κρυστάλλινον ἐκεῖνο βλέμμα, ἐρυθρίασε διὰ τὴν ταραχὴν τῆς, ἐδοκίμασε νὰ ἡσυχάσῃ, ἔπειτα, συναψασα τὰς χεῖρας καὶ σφιγξασα τὴν καρδίαν τῆς, κρατοῦσα δὲ τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα ἐπλήρουσαν τοὺς ὀφθαλμούς τῆς, ἀνέλαβε μετὰ φωνῆν συνεσταλμένην.

— Αὐτὸ τὸ ὁποῖον με εἶπετε, εἶναι ἄρα γε ἀναμφίβολον, κύριέ μου;

— Ἀναμφίβολον, ἀπήντησεν ὁ Κ. Ἀμβέργγης· δὲν κατηγορῶ ποτὲ πρὶν ἢ βεβαιωθῶ.

Ἐνταῦθα ἐπῆλθε σιωπὴ βραχεῖα.

Ὁ Κ. Ἀμβέργγης ἀνέλαβε·

— Κλειδώσατε τὸν Χριστιανὸν εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς καὶ φερέτε με τὸ κλειδίον. Θέλει μείνει οὕτω κεκλεισμένη πολὺν χρόνον· εὐχομαι ἢ κέψις νὰ τὴν σωφρονίσῃ. Ἡ μακρὰ αὐτὴ ἐγκάθειρξις θέλει τὴν ἰατρεύσει ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἐκεῖνην τῆς κινήσεως καὶ τῆς ελευθερίας, ἧτις τὴν φέρει εἰς τὸ κακόν· ἢ σιωπῆ τῆς ἐντελοῦς ἐκεῖνης ἐρημίας, θέλει κατευνάσει τὴν ταραχὴν τῶν ἰδεῶν τῆς. Οὐδεὶς θέλει εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς. Μόνῃ ἢ Γοθῶνι θέλει τὴν κομίζει τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ζητοῦσα ἀπὸ ἐμὲ τὸ κλειδίον.

Ἰδοὺ τί ἀπεφάσισα ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ. Ἡ Κ. Ἀμβέργγη ἴστατο ὀρθὴ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν· πολλάκις τὰ χεῖλη τῆς ἀνοίξαν διὰ νὰ δμιλήσῃ, ἀλλὰ τὸ θάρρος τὴν κατέλειπε. Τελευταῖον, προχωρήσασα ὀλίγα βήματα·

— Ἐγὼ, ἐγὼ, κύριέ μου, εἶπε μετὰ φωνῆν ἀσθενῆ, ἐγὼ θέλω βλέπει τὸ τέκνον μου!

— Εἶπα κἀνεὶς, ἐπανελάβε ὁ Κ. Ἀμβέργγης.

— Ἀλλὰ θέλει ἀπελπισθῇ, ἂν οὐδεμία φωνὴ τὴν ὑποστηρίξῃ. Θέλω τὴν δμιλήσει αὐστηρῶς, εἴμπορεῖτε νὰ εἰσθε βέβαιοι περὶ τούτου! Ἄπαξ μόνον τῆς ἡμέρας, ἐπιτρέψατέ με νὰ τὴν βλέπω. Εἴμπορεῖ νὰ ἀσθενήσῃ ἀπὸ τὴν λύπην. Τίς θέλει τὸ ἤξευρε; Ἡ Γοθῶνη δὲν τὴν ἀγαπᾷ. Πρὸς χάριν Θεοῦ, ἐπιτρέψατέ με νὰ βλέπω τὴν Χριστιανὴν! Δὲν θέλω μένει μετ' αὐτῆς εἰμὴ μίαν στιγμὴν, μίαν μόνον στιγμὴν!

Ὁ Κ. Ἀμβέργγης ἐστράφη, καὶ, στηλώσας ἐπὶ τῆς γυναικὸς τοῦ βλέμμα ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου αὐτὴ ὠπισθοδρόμησε·

— Μὴ με ἀναγκάζετε νὰ προσθέσω μήτε λέξιν, ἀπεκρίθη· δὲν θέλω νὰ εἶπω περισσότερα· μὴ συζητήτε μαζί μου, κυρία μου· κἀνεὶς δὲν θέλει εἰσελθεῖ εἰς τὴν Χριστιανὴν μετ' ἀκούσετε;

— Ὅρισμός σας, ἀπεκρίθη ἡ Ἀνουγκιάτα.

— Ὑπάγετε τώρα νὰ ἐξηγήσετε τὰς διαταγὰς μου

εις τὴν κόρην σας· τὸ δὲ βράδυ, εἰς τὸ γαῖμα θέλετε μέ φέρετε τὸ κλειδίον τοῦ δωματίου της· ὑπάγετε.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς δὲν ἠσθάνθη ἐν ἑαυτῇ ἀρκετὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ περιπατήσῃ· καὶ ἐφοβείτο μήπως κέσῃ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀνδρός της. Τελευταίον, στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἐπιπλῶν τὰ ὁποῖα εὗρεσκεν εἰς τὸν δρόμον της, ἐξῆλθε τοῦ δωματίου. Ἐνῶ ἐμελλε νὰ ἀναβῇ τὴν κλίμακα, ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία κατέβαινον τραγωδοῦσαι καὶ τρέχουσαι ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἰδοῦσαι δὲ τὴν μητέρα των, εἰσιώπησαν, καὶ θεωροῦσαι αὐτὴν φέρουσαν ἴχνη θλίψεως βαθείας τὴν ὁποίαν ἠγνόουν, εμείναν ἀκίνητοι, ὡς κατατρομασμένα πτηνὰ. Ἡ Ἀνουγκιάτα τὰς ἐκάλεσε πλησίον της, τὰς ἐφογγίζεν εἰς τὴν καρδίαν της καὶ ἄφησε τὰ δάκρυά της νὰ ρεύσωσιν ἐπὶ τῶν δύο ξανθῶν κεφαλῶν, τὰς ὁποίας ἐκράτει ἀγκαλιασμένας. — Εὐτυχοῦτε κόραι μου, εὐτυχοῦτε πάντοτε· εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀφήσῃ νὰ γελάτε καὶ νὰ τραγοῦδητε ἐπὶ πολὺν χρόνον! — Ἐπειτα δὲ, ἀπομακρύνουσα αὐτὰς με πρόφῃτα καὶ με μειδιάμα βεβαιασμένον, ἀνέβη εἰς τὴν Χριστίαν.

Ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τρέμουσαι ἀκόμη, καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸν πατέρα των, ὅστις ἴστατο ὀρθὸς παρὰ τὴν ἐστίαν, κρύπτων τὴν κεφαλὴν του εἰς μίαν τῶν χειρῶν του. Ἡ χεὶρ ἐκείνη ἐσφιγγε τὸ μέτωπόν του, αὐτὸς δὲ οὔτε ἐβλεπεν, οὔτε ἤκουεν. Αἱ παῖδες εμείναν σιωπηλαὶ πλησίον του. Μετὰ δὲ τινὰς στιγμὰς βαθείας σκέψεως, ὁ Κ. Ἀμβέργης ἤγειρε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀγκαλιάσας τὴν Μαρίαν, τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χεῖλη του ἤγγισαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της, τὰς ὑγράς εἰσέτι οὐσας ἀπὸ τῶν δακρῶν τῆς Ἀνουγκιάτας, ὠπισθοδρόμησε καὶ ἐκύτταξε τὴν κόρην του, ὡς ἂν ἐρωτῶν αὐτὴν τί σημαίνει τοῦτο·

— Ἡ μήτηρ μας μᾶς ἐφίλησε πρὸ ὀλίγου ἀπεκρίθη αὐτῇ.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη εἶχε προέλθει εἰς τὴν Χριστίαν καὶ εὗρεν αὐτὴν μόνη, καθήμενὴν ἐπὶ τῆς κλίνης της καὶ καταβεβλημένην ὑπὸ τῶν πολλῶν δακρῶν τὰ ὁποῖα ἔχουσε. Τὸ χαρίεν αὐτῆς πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐνίστο τοσοῦτον ζωηρόν, τοσαύτην τότε ἐνέφαινε ἀθυμίαν, ὡς ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸ κυττάξῃ τις χωρὶς νὰ λυπηθῇ. Ἡ μακρὰ αὐτῆς κόμη κατέλιπεν ἀτημέλητος ἐπὶ τῶν μελαγχρινῶν ὀλίγων ὤμων της· τὸ σῶμά της ἦτο κυρτόν· ἐν πατερημόν εἶχε κέσει ἀπὸ τὰς χεῖράς της· εἶχε δοκιμάσει, ὑπακούουσα εἰς τὴν μητέρα της, νὰ προσευχηθῇ, ἀλλὰ δὲν εἰμώρησε· εἰμὴ νὰ κλαύσῃ. Ὁ μαῦρος ἐπενδύτης της, ὑγρὸς ἀκόμη ἀπὸ τῆς βροχῆς, ἔκειτο ἐπὶ τραπεζῆς· ὀλίγοι τινὲς ἰτεῶν κλαδοὶ ὑπεραῖνοντο κεκρυμμένοι ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ Χριστίνα τοὺς ἐκύτταζε περιπαθῶς καὶ σκυθρωπῶς καὶ ἐνόμιζεν ὅτι αἰὼν ὄλος παρῆλθεν ἀφ' οὗ εἶδε τὸν ἥλιον ἀνατείλαντα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τῶν γηραιῶν ἐκείνων δένδρων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκατίου τοῦ Ἐρβέρτου. Ἡ μήτηρ της ἐπλησίασεν βραδέως.

— Κόρη μου, τὴν εἶπε, παρασταθεῖσα ὀρθὴ ἐνώπιόν της, ποῦ ἦσο σήμερον τὸ πρωί, πρὶν ἐξήμερῶν;

Ἡ Χριστίνα κατέπεσεν ἡρέμα ἀπὸ τῆς κλίνης κατὰ γῆς καὶ γονατίσασα πλησίον τῆς μητρός της·

— Ὑπῆγα, εἶπε, καὶ ἐκάθησα ἐπὶ τοῦ στελέγους μιᾶς τῶν ἰτεῶν, αἵτινες προκύπτουσιν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ. Ἦμην πλησίον τοῦ ἀκατίου τοῦ Ἐρβέρτου.

— Χριστίνα! ἀνέκραξεν ἡ Κ. Ἀμβέργη, λοιπὸν τούτο εἶναι ἀληθές! . . . Ὁ τέκνον μου, πῶς παρέβης ἐπὶ τοσοῦτον τὰς παραγγελίας τὰς ὁποίας ἐλάβες; Πῶς ἐλησμόνησες τὰς διδασκαλίας μου, τὰς συμβουλὰς μου; Χριστίνα, δὲν με εἶχες βέβαια εἰς τὸν νοῦν σου ὅταν ἐπραττες τὴν ἀνομίαν ταύτην!

— Ὁ Ἐρβέρτος με ἔλεγεν· εἶπε νὰ γίνης σύζυγός μου, θέλω σὲ ἀγαπήσει διὰ παντός, θέλεις γίνεαι ἐλευθέρη, εὐτυχής· τὰ πάντα εἶναι ἔτοιμα διὰ τὸν γάμον καὶ διὰ τὴν φυγὴν μας, εἶπε. Ἐγὼ δὲ ἀπήντησα· «δὲν ἀφίνω τὴν μητέρα μου!» Σὺ ὑπῆρξες ἡ ὑπεράσπισις καὶ σωτηρία μου. Ἐὰν ἦτον ἐγκλημα τὸ ν' ἀκολουθῆσω τὸν Ἐρβέρτον, ἡ ἐνθύμησίς σου με ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ πράξω τὸ ἐγκλημα τοῦτο. Δὲν ἠθέλησα ν' ἀφήσω τὴν μητέρα μου!

Ἀσφαρῆ χαρὰς ἐφώτισε τὸ πρόσωπον τῆς Ἀνουγκιάτας. «Σὺ εὐχαριστῶ Θεὸν μου!» ἐψιθύρισεν· ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸ γονυπετοῦν τέκνον της, καὶ ἀνεγείρουσα αὐτὸ, τὸ εἶπε, νὰ καθῆσθαι. Ἐπειτα δὲ, καθήσασα καὶ αὐτῇ·

— Ἐξηγήσου με, Χριστίνα, τὴν εἶπεν· ἀνοξέ με τὴν καρδίαν σου, εἶπέ με ὅλας σου τὰς ἐννοίας. Ἄς συλλυπηθῶμεν μαζὶ διὰ τὰ σφάλματά σου, ἄς ἐλπίζωμεν μαζὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἐλα, κόρη μου, μὴ με κρύπτῃς τίποτε, λέγε.

Ἡ Χριστίνα ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὄμου τῆς μητρός της, ἔβαλε τὴν μίαν τῶν μικρῶν αὐτῆς χειρῶν εἰς τὰς εἰδικὰς της, ἐστίαζε βαθείως, ὡς ἂν ἡ καρδία της δὲν ἠδύνατο νὰ διμυλήσῃ ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν· ἔπειτα, με κόπον πολὺν καὶ ἄγωνίαν, εἶπεν·

— Ἀλλὰ μήτηρ μου! δὲν ἔχω νὰ ὁμολογήσω τί τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἠξέυρης. Ἀγαπῶ τὸν Ἐρβέρτον. Σὺ ἡ παρακολουθήσασα κατὰ πόδας τὴν ζωὴν μου, ἠξέυρεις ὅτι ἐπρεπε νὰ ἀγαπήσω τὸν Ἐρβέρτον. Ἡ καρδία του ἦτον ἡ πρώτη ἀνταποκριθεῖσα εἰς ἐμὲ καρδία. Ἐνθυμήσου ὁποῖαν ζωὴν ἔζησα ἐνταῦθα παῖς ἐτι οὕτω· εἶπα εἰς τὰς ἀδελφάς μου, ἐλάτε νὰ τρέξωμεν μαζὶ εἰς τὸ λιβάδιον, ἐλάτε νὰ ζητήσωμεν φωλεὰς πτηνῶν, ἐλάτε νὰ παίξωμεν καὶ νὰ τραγοῦδησωμεν μαζὶ. Αἱ ἀδελφαί μου με ἀπεκρίθησαν· ὕπαγε μόνη, καὶ εμείναν μόναι εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, στρέφουσαι τὸ μάγγανον. Δὲν ἐπαίξα πολὺν καιρὸν, διότι τίποτε δὲν με ἤρεσκεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐκύτταξα τὸν οὐρανόν, τὸν ἦρα ὠραιότερον, μάλιστα ὅταν ἐστολιζέτο με ὅλα του τὰ ἄστρα· πολλὴ γαλήνη κατήρχετο ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὴν ψυχὴν μου. Ἐφαντάσθη ὅτι ὁ καταστραφένος οὐρανὸς εἶχε φωνὴν τοσοῦτον σιγαλὴν, ὥστε ἐπρεπε νὰ μὴν τις σιωπηλὸς καὶ ἀκίνητος διὰ νὰ τὴν ἀκούῃ. Ἦλθα πρὸς σὲ μήτηρ μου, καθὼς ἄλλοτε εἶχον ὑπάγει πρὸς τὰς ἀδελφάς μου καὶ σὲ εἶπα· μήτηρ, ἄς κυττάξωμεν μαζὶ τὸν οὐρανόν, τὰ ἄστρα αὐτὰ εἶναι ἄρα κόσμοι ὄντων σκυθρωπῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς;

ἢ εἶναι παράδεισοι ὅπου αἱ ψυχαί μας θέλουσιν ἀναπαυθῆναι; Σὺ δὲ με εἶπες Χριστίνα, μὴ συλλογίζεσαι τοιαῦτα· ἀλλὰ γύρισε τὸ μάγγανον, καθὼς αἱ ἀδελφαί σου. Μία μόνη φωνὴ με εἶπεν ἐπὶ γῆς· Ἐγὼ ὑπάγω ὅπου ὑπά εἰς σὺ, ὄνειροπολῶ, ὡς ὄνειροπολεῖς· καθὼς σὺ, νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀγάπη ἐπὶ γῆς, καὶ σ' ἐκλεξα ἐσὲ, Χριστίνα, διὰ νὰ σὲ ἀγαπῶ! Ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι ἡ τοῦ Ἐρβέρτου. Ὁ Ἐρβέρτος δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπλοῦς μαθητὴς, τὸν ὁποῖον ἀνεθεσαν εἰς τὸν πατέρα μου, ἀλλ' ἔχει καρδίαν εὐγενῆ καὶ κατηρῆ ὁμοιωσὺν, ὡς ἡ εἰδική μου. Ἠξέυρει πολλὰ, ἀλλ' εἶναι πρῶτος πρὸς τοὺς μὴ ἠξέυροντάς τι. Εἶναι πτωχὸς, ἀλλ' ἔχει τὴν ὑπεροφίαν βασιλέως. Ἀγαπᾷ, καὶ δὲν τὸ λέγει εἰμὴ εἰς ἐκείνην ἥτις τὸ ἠξέυρει. Μῆτηρ μου, ἀγαπῶ τὸν Ἐρβέρτον. . . . Ὁ Ἐρβέρτος ἦλθε καὶ μ' ἐζήτησε με θάρρος ἀπὸ τὸν πατέρα μου, ὅστις, εἰς ἀπάντησιν, ἐμεῖδισεν περιφρονητικῶς. Ἐκτοτε, ἀπέβαλαν τὸν Ἐρβέρτον, ἐγὼ δὲ ἰδοῦμαι νὰ ζῶ χωρὶς νὰ τὸν βλέπω. Ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσα. Πολλὰς δεήσεις ἀπέτεινα εἰς τὸν θεόν με τὰ πατερημὰ τὰ ὁποῖα μ' ἔδωκες, καὶ ἐπειδὴ σὲ εἶδα προσευχομένην ὅταν ἐκλαίεις, εἶπα καὶ ἐγὼ· Ἰδοὺ κλαίω ὡς ἐκείνη, ὡς ἐκείνη ἄς προσευχηθῶ· ἀλλὰ συνέπεσε ποτε, ἀνατελλόντος τοῦ ἡλίου, νὰ ἴδω μακρόθεν ἀκάτιον κατερχόμενον τὸν ποταμόν, ἔπειτα ἀνερχόμενον καὶ κατερχόμενον πάλιν· ἐκ διακλειμμάτων λευκὸς ἴστος ὑψοῦτο εἰς τὸν ἀέρα· καθὼς ἀνασείει μακτρονίκας, ἀποχαιτεῖτιζων τοὺς ἀπερχομένους. Ὁ νοῦς μου ἦτον πάντοτε εἰς τὸν Ἐρβέρτον, φυσικῶτατα λοιπὸν αὐτὸν πάλιν ἐσυλλογισθῆναι βλέπουσα τὸ ἀκάτιον· ἔτρεξα εἰς τὸ λιβάδιον, ἐβῆσα εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, μῆτηρ μου ἦτον αὐτὸς! αὐτὸς ἐλπίζων εἰς ἐμὲ καὶ περιμένων με! . . . Εἶπαμεν ἀμοιβαίως λόγους θλιβερούς περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ χωρισθῶμεν· δὲν τὸν ἐβλεπα εἰμὴ μακρόθεν, τὸ ἀκάτιόν του ἐδοκίμο πολὺ κατωτέρω τῶν ποδῶν μου. Πολλὰ εἶπαμεν οὕτω βλεπόμενοι, καὶ πολλοὶ τῶν λόγων μας ἐχάνοντο ἀπὸ τὴν βοὴν τοῦ ἀνέμου· ἀλλ' ὅσοι ἐβῆσαν εἰς τὰ ἀμοιβαίως ἀκοάς μας, ἦσαν ἀρκετοὶ διὰ νὰ μᾶς βεβαιώσωσιν, ὅτι θέλομεν ἀγαπήσθαι διὰ παντός. Σήμερον τὸ πρωί, ὁ Ἐρβέρτος, ἀπιπλισθεὶς νὰ περιμένῃ τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης μας, ἠθέλησε νὰ μ' ἐπάσῃ νὰ φύγω, ἀλλ' εμείνα χαρίεν σου, μῆτηρ μου. . . . Τώρα τὰ ἠξέυρεις ὅλα, καὶ ἂν ἡμεῖς ἐνοχος συγχώρησέ με.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἤκουσε με πολλὴν συγκίνησιν τὸ διήγημα τῆς κόρης της· ἔχουσα δὲ τὸ μὲν μέτωπον ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς χειρὸς, τὴν δὲ κεφαλὴν σκυμμένην εἰς τὸ στήθος, εἶχε κρύψει ἀπὸ τὴν Χριστίαν τὴν λύπην τὴν ὁποίαν ἐπάσχε· ἐφοβείτο μήπως διὰ λόγου ἢ διὰ κινήματός τινος ἀναχαιτίσει τὴν ὁμολογίαν, τὴν ἐκχεομένην ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ παιδός της. Ὅτε δ' ἐτελείωσε ἡ ἐξομολόγησις ἐκείνη, ἡ Ἀνουγκιάτα εμείνε βεβυθισμένη εἰς σκέψεις βαθείας· ἠσθάνετο ὅτι ἡ πάσχουσα τῆς Χριστίνας καρδία εἶχε γρη῏αν ἠπίων διδασχῶν, συμβουλῶν φιλοστόργων, αὐτὴ δὲ ἔφερεν ἀπόφασιν αὐστηράν, μέλλουσαν ν' αὐξήσῃ τὸ κακόν· καὶ ἴσταμένη πλησίον τοῦ νοσοῦντος ἐκείνου

τέκνου, ἐβλεπεν ἑαυτὴν καταδεδικασμένην νὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτὸ τὸ μόνον φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ἴσως νὰ τὸ σώσῃ. Τελευταίον, στηλώσασα ἐπὶ τῆς θυγατρὸς της βλέμμα θλιβερόν καὶ ἀπαντῶσα μᾶλλον εἰς τὰς ἰδίας σκέψεις ἢ ἔχουσα κατὰ νοῦν ἐκείνην πρὸς τὴν ἐλάλει·

— Τὸν ἀγαπᾷς λοιπὸν πολὺ; τὴν εἶπεν.

— Ὁ μῆτηρ, ἀνεφώνησεν ἡ Χριστίνα, τὸν ἀγαπῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς! Τὸν περιμένω, τὸν βλέπω, ἔπειτα τὸν ἐνθυμοῦμαι, ἰδοὺ ἐλθῆ ἡ ζωὴ μου! Νομίζω δὲ δὲν θέλω θυγηθῆ ποτὲ νὰ ἐκφράσω μέχρι τίνος ἡ καρδία μου ἀνῆκει εἰς αὐτόν. Πολλάκις εἰς τὰ ὄνειρά μου λέγω νὰ ἀποθάνω δι' αὐτόν, ὅχι διὰ νὰ σώσω τὴν ζωὴν του, τοῦτο εἶναι ἀπλοῦστατον, εὐκολώτατον, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνω ἀνωφελῶς, διότι ἠθέλε με εἶπει ἀποθάναι.

— Σιώπα! κόρη μου, σιώπα! με προσενεῖς ῥόβον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀνουγκιάτα, ἐπιθέτουσα τὰς δύο χεῖράς της εἰς τὸ στόμα τῆς θυγατρὸς της.

Ἡ Χριστίνα ἀπεσπασθη βιαίως ἀπὸ τοὺς βραχίονας τῆς μητρός της, καὶ,

— Ἀ! βεβαίως, εἶπεν, ἐσὺ δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἠξέυρης τὴν τοιαύτην ἀγάπην. Ὁ πατήρ μου δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀγατηθῆ τοσοῦτοτρόπως.

— Σιώπα! τέκνον μου, σιώπα! ἐπανέλαβε με δύναμιν ἡ Ἀνουγκιάτα. Ὁ κόρη μου, πῶς νὰ εἰσαῶ εἰς τὴν καρδίαν σου ἰδέας εἰρήνης καὶ καθήκοντος! Θεὸς μου, εὐλόγησε τοὺς λόγους μου! ἄς εὕρωσι τὸν δρόμον τῆς ψυχῆς της! Χριστίνα ἄκουσέ με.

Ἡ Ἀνουγκιάτα ἔλαβε τὰς δύο χεῖρας τῆς θυγατρὸς της καὶ τὴν ὑπεχώρεσε νὰ μείνῃ ὀρθὴ ἐμπρὸς της.

— Τέκνον μου, δὲν γνωρίζεις ἀκόμη τὴν ζωὴν, περιπατεῖς εἰς τὰ τυφλά, πρόσεξε μὴν ἀποπλανηθῆς. Ναι, βεβαίως, ὑπάρχουσιν ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας ὄνειρα ἐπαγωγὰ, ἰδέαι ἀχανεῖς· ἀλλὰ, Χριστίνα μου, αὐτο εἶναι τὸ μέρος τῆς ὑπάρξεώς μας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν ὡσὼν εἰς τὸν θεόν ἐν οὐρανοῖς, μὴ ἀποβαλλόντες οὐδὲ ἐλάττωτον αὐτοῦ ἐπὶ γῆς ψυχίον· εἶναι ἡ ἀθάνατος ἡμῶν ψυχῆ, ἡ διατειοῦσα ἐν τῷ προσκαίῳ τούτῳ κόσμῳ, ὡς ἐν φυλακῇ, καὶ ἀγωνιζομένη νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, τὴν αἰώνιον τοῦ θεοῦ ἀγάπην. Πᾶσαι αἱ νεαρὰί καρδίαι, κόρη μου, ἠσθάνθησαν τοὺς κατασπαράσσοντας τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν καρδίαν σου θορούβους. Καὶ αἱ μὲν εὐγενεῖς καρδίαι ἐπάλασαν καὶ ἐθριάμβευσαν, αἱ δ' ἄλλαι ἠττηθεῖσαι ὑπέκυψαν! Τέκνον μου, ἡ ζωὴ δὲν εἶναι εὐκόλος, ἔχει δοκιμασίας καὶ ἀγῶνας ὀδυνηρούς· πιστεύσέ με, δι' ἡμᾶς τὰς γυναῖκας, ἀληθῆς εὐδαιμονία ἐξω τοῦ καθήκοντος δὲν ὑπάρχει. Καὶ ἂν ἡ τύχη μᾶς στερήσῃ τὴν εὐδαιμονίαν, πολλὰ εἰσέτι καὶ μεγὰλα ἔχομεν νὰ πράξωμεν ἐν τῷ βίῳ. Ἄν ὁ ἔρωσ ἦναι εὐφρόδονος, τὸ καθῆκον εἶναι εὐγενές, ἡ τιμὴ, ἡ ὑπόληψις τοῦ κόσμου δὲν εἶναι λέξεις κεναί. Ἄκουσέ με τέκνον, φίλτατον· δὲν φοβείσαι νὰ παροργίσῃς τὸν θεόν αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας σὲ ἐδίδαξα νὰ ἀγαπᾷς; Κόρη μου, ζήτησέ τον καὶ θεῶν· λαβε παρ' αὐτοῦ παραμυθίας ἰσχυροτέρας τῶν εἰδικῶν μου. Χριστίνα, ἀγαπήσωμεν ἐν θεῷ ἐκείνους

των οποίων αναγκάζομεθα να μακρυνθώμεν ἐπὶ γῆς. Ὁ θεὸς ἐκεῖνος, ὅστις, ἐν τῇ υπερτάτῃ αὐτοῦ συνέσει, τοσοῦτους χαλινοὺς ἐπέδρασε εἰς τὴν καρδίαν τῆς γυναικὸς, προεῖδε τὰς θυτίδας τὰς ὁποίας ἐπέβαλε, καὶ βεβαίως ἀποταμίευε θησαυροὺς ἀγάπης διὰ τὰς καρδίας, αἵτινες συντριβόνται ἐν τῇ ὑπακοῇ αὐτῶν.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐσπόγγισε ταχέως τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα κατέβροχον τὸ ὠραῖον πρόσωπόν της· ἐπειτα, ἀρπάξασα τὸν βραχιόνα τῆς Χριστίνας·

— Προσκύνητε, τέκνον μου! προσκυνήτωμεν καὶ αἱ δύο γυναίκετι, ἀνέκραξε, τὸν Χριστὸν τὸν ὁποῖον σὲ ἐδάκα! Ἦρχετε νὰ σκοτεινιάζη, καὶ ὁμως τὸν βλέπομεν ἀκόμη· οἱ βραχιόνες του ἀνοίγονται, ὡς ἂν θέλουν νὰ μᾶς ὑποδεχθῶσι. Θεέ! εὐλόγησε τὸ τέκνον μου! σῶσε τὸ τέκνον μου! παρηγόρησε τὸ τέκνον μου! Θεέ! καταπράυνε τὴν καρδίαν του, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου καὶ εὐπειθή!

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἠγέρθη καὶ ἀγκαλιάσασα τὴν Χριστίαν ἣτις εἶχε πέσει εἰς τὰ γόνατα καὶ ἐγερθὴ ὁμοῦ μετὰ τὴν μητέρα της, τὴν ἠπάσθη φιλοστόργως, ἐπλημύρησε τὴν κόμην της διὰ τῶν δακρῶν αὐτῆς, τὴν ἐσπρίγγεν χιλιάκις εἰς τὴν καρδίαν της.

— Κόρη μου, ἐπιθύρσειν ἀναμέσον τῶν ἀσπαρτῶν της, κόρη μου, εἰπέ με μίαν λέξιν, τὴν ὁποῖαν νὰ δυνηθῶ νὰ θεωρήσω ὡς ἐλπίδα! Τέκνον μου, ἴδεν ἔχεις τι νὰ με εἰπῆς;

— Μητέρα μου, ἀγαπῶ τὸν Ἑρβερτον! ἀπεκρίθη ἡ Χριστίνα.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐκύτταξε μετὰ ἀπελπισίαν τὴν κόρην της, τὸν ἀνηρητημένον εἰς τὸν τεῖχον Ἰησοῦν, τὸν οὐρανὸν ὅστις ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦ παράθυρον, καὶ, καταπέσασα ἐπὶ ἐνὸς σκίμποδος, ἔμεινεν ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ ἄθυμος.

Ὁ κώδων τοῦ γεύματος ἐσήμηνεν. Ἡ Κ. Ἀμβέρρη ἠγέρθη αἴρνης, καὶ, βιάσασα ἐκὺτὴν νὰ συνάψῃ τὰς ἰδέας της καὶ νὰ τὰς ἐκφράσῃ·

— Ὁ Κ. Ἀμβέρρης, εἶπε μετὰ φωνὴν πνιγμένην, θέλει νὰ κατακλεισθῆς εἰς τὸ δωματίόν σου, νὰ τὸν ὑπάγῃ τὸ κλειδίον, νὰ μὴ βλέπῃς κανένα. Ἴδου ἡ ὥρα, μᾶς προσμένει.

— Νὰ κατακλεισθῶ, ἀνέκραξεν ἡ Χριστίνα, νὰ κατακλεισθῶ! Μὴν ὀλην τὴν ἡμέραν! Προτιμῶ νὰ ἀποθάνω.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐπανελάβε μετὰ θλίψιν.

— Τὸ θέλει, ἀνάγκη νὰ ὑπακούω, τὸ θέλει.

Ἐπορεύθη δὲ πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐβρίψεν ἐπὶ τῆς Χριστίνας βλέμμα τοσαύτης ἀποπνεόντορ στωργῆς καὶ θλίψεως, ὥστε αὐτὴ, ἐκπλαγεῖσα, δὲν ἐκινήθη καὶ διὰ ν' ἀντισταθῆ. Τὸ κλειδίον ἐστράφη ἐντὸς τοῦ κλειθροῦ, καὶ ἡ Ἀννουγκιάτα κατέβη τὴν κλίμακα, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου.

Ἐπελθοῦσα δὲ εἰς τὴν αἴθουσαν, εὗρε μόνον τὸν Κ. Ἀμβέρρη.

— Πολλὴν ἐμείνατε ὦραν ἐκεῖ ἐπάνω, τὴν εἶπεν ἐπιείκῃ τελευταῖον ὅτι ἡ κόρη σας ἦτο σήμερον τὸ πρῶν μαζί μετὰ τὸν σπουδαστὴν Ἑρβερτον;

— Ἦτο μάλιστα, ὑπεψύρσειν ἡ Ἀννουγκιάτα.

— Τὴν εἶπατε τὰς διατάξεις μου;
— Τὴν εἶπα.
— Τὴν ἐκλειδώσατε;
— Ἐκλειδώσα τὸ τέκνον μου.
— Ποῦ εἶναι τὸ κλειδίον;
— Ἴδου.

— Ἄς ὑπάγωμεν τὴν ὥραν εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπρόσθεσεν ὁ Κ. Ἀμβέρρης, πορευόμενος πρὸς τὸ ἐστιατόριον· ἐπέρασε δὲ πρῶτος, ἡ Ἀννουγκιάτα ἠθέλησε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' αἱ δυνάμεις της τὴν κατέλιπον καὶ ἔπεσεν ἐπὶ ἐνὸς κλινοκαθεδρίου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο πλησίον της. — Ὁ Κ. Ἀμβέρρης ἐκάθησε μόνος εἰς τὴν τράπεζαν.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον Φυλλάδιον).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Φυλλάδ. ΚΖ.)

Περιορίσθημεν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Ἰλιάδα, διότι αὕτη εἶναι τὸ κατ' ἐκλογὴν πεδῖον τῆς μάχης τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βολφίου. Εἰς τὴν Ὀδυσσειαν τῶ ὄντι τὸ ἐντεχον τῆς κατασκευῆς τοῦ μύθου, ἡ συναρμοσθῆναι τῶν ὑποδεστέρων μερῶν περὶ ἐν κοινὸν κέντρον καὶ πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν, εἰσὶ τόσον προφανῆ, ὥστε οὐδὲ νὰ γεννηθῆ καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἡ ὑπόνοια τῆς ἀνεξαρτήτου ὑπάρξεως τῶν μερῶν αὐτῆς θὰ ἦτον δυνατὸν, ἂν οἱ ἐφεκτικοὶ τῶν κριτικῶν δὲν ἐδιάζοντο ὑπὸ τῶν θεωριῶν τῶν νὰ ἐφαρμόσωσι τὸ αὐτὸ σύστημα εἰς ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα. Καὶ ὁμως ὀλίγοι μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐνθεροτέρων ὀπαδῶν τοῦ Βολφίου ἐτόλμησαν ποτὲ ν' ἀρνηθῶσι τὴν ὑπαρξίν ἀρχικῆς Ὀδυσσεύς, ποιήματος; δηλαδὴ πραγματευόμενον τὸν νόστον τοῦ Ὀδυσσεύς καὶ τὴν νίκην αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μνηστῆρων· ἀλλὰ τοσοῦτον περιορίσαν τὸ ἀρχικὸν τοῦτο ποίημα, καὶ τοσαῦτα μέρη τοῦ σημερινοῦ ποιήματος, τινὰ μάλιστα ἐκ τῶν ἀρίστων χωρίων αὐτοῦ, ἀπέδωκαν εἰς νεωτέρας προσητάς, ὥστε ἡ ὑπὸ αὐτῶν ἀναγνώρισις τῆς ποιητικῆς ἐνότητος τῆς Ὀδυσσεύς, μικροῦ λόγου ἀξία συγκατάβαστις ἦτον. Ἴδου, λόγου χάριν, πῶς ἐκφράζεται ὁ Ἑρμάννος (περὶ τῶν εἰς Ὀμηρον παρεγγραφῶν σ. 54. Συγγραμμάτις, Τόμ. Ε). «Ὁ ποιητὴς, λέγει, ἀρχάμενος τοῦ ἔπους, ὡς ἦδη ἀρχεται, διὰ τῆς διατριβῆς τοῦ Ὀδυσσεύς εἰς τὴν νῆσον τῆς Καλυψεύς, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐκεῖθεν ἔφερε τὸν ἥρωα κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ἰθάκην (!), ὅπου, παραστάς αὐτὸς ὑπὸ σχῆμα ἐπαίτου, ἐγνώσθη νικῆτας εἰς τὸν προτεθέντα ἀγῶνα ῥώμης ὑπὲρ τῆς Πηνελόπης, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφόρευσε τοὺς μνηστῆρας διὰ τοῦ τόξου ὃ ἔλαβεν οὕτως εἰς χεῖράς του. » Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην οὐ μόνον ὅσα μέρη εἰσὶ προφανῶς ἐπεισόδια, ὅσον ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Τηλεμάχου εἰς Σπάρτην καὶ Πύλον, καὶ αἱ σκηναὶ εἰς τὴν καλύβην τοῦ Εὐμαίου, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῆς τύχης τοῦ Ὀδυσσεύς αὐτοῦ, τὸ ναυάγιον καὶ

ἡ ὑποδοχὴ του εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, καὶ ὅλα τὰ προλαβόντα συμβάντα του, ὅσα διηγείται εἰς τὸν Ἀλκίνοον, ἡ Κίρκη καὶ αἱ Σειρήνες, τὸ ἄντρον τῶν Κυκλόπων καὶ ἡ εἰς Ἄδου κατάβασις, ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσθηκαὶ μεταγενέστεραι, ἐντελῶς ἀγχετοὶ πρὸς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ ποιήματος. Ἄλλ' ἡ ἐλαχίστη ἐρευνά θέλει ἀποδείξει ὅτι τὰ πλείεστα τῶν μερῶν τούτων δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ὡς ποιήματα ἀνεξάρτητα. Οὕτω παραδείγματος χάριν ἡ ὀδοπορία τοῦ Τηλεμάχου, ἣτις μετὰ τῶν παρασκευῶν αὐτῆς κατέχει τὸ πλείεστον τῶν τεσσάρων πρώτων βιβλίων, θὰ ἦτον ἀνευ σκοποῦ καὶ σημασίας ἂν δὲν συνεδέετο πρὸς τὸ ποιητικὸν κέντρον τοῦ ποιήματος, τοῦ Ὀδυσσεύς τὴν ἐπιστοφὴν. Βεβαίως αἱ πλανήσεις καὶ ὀδοπορίαι τοῦ ἥρωος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Τρωάδος μέχρι τῆς νήσου τῆς Καλυψεύς ἠδύναντο νὰ συνετάχθησιν εἰς ἐν ἢ καὶ πλείονα ἰδιαιτέρα ποιήματα· τὸ σχῆμα ὅμως τῆς αὐτοβιογραφίας, ὅφ' ὃ τὰς ἔχομεν σήμερον, οὐδέποτε ἐδύναντο νὰ λάθωσιν ἂν δὲν ἦσαν ἐνυφασμένοι εἰς μακρότερον ποίημα. Ἐπομένως κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑρμάννου ἀπαιτεῖται ἀναγκαιῶς νὰ προστεθῆσιν ἐκ προθέσεως ὅλα ταῦτα τὰ μέρη εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, καὶ πολλοὶ ποιηταὶ ἱκανοὶ νὰ παράξωσι τοιαῦτα ἔξοχα ἀριστουργήματα, νὰ συνεφώνησαν ἕλοι ὅπως συμπληρώσωσι ποίημα ἔχον κατ' ἀρχὰς πλοκὴν ἰσχυροτάτην καὶ τετριμμένην. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πολὺ ἀπλούστερον φαίνεται, αἰδοῦς ἱκανὸς νὰ συλλάβῃ καὶ ποιήσῃ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο χωρίον ἐν ᾧ ὁ Ὀδυσσεύς, ἀφ' οὗ ἐτάνασε τὸ τόξον, διευθύνει τὸν λόγον πρὸς τὸ ὄργανον τοῦ ὀλέθρου, ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἱκανὴν εὐφυίαν ὅπως διαθέσῃ καὶ ὅλον τὸ σχέδιον τῆς Ὀδυσσεύς, ὁποῖον τὸ ἔχομεν σήμερον, καὶ διατάξῃ εἰς τὰς οἰκείας θέσεις τὰ ποικίλα αὐτοῦ ἐπεισόδια.

Ἄν ὁμως καὶ ἡ γενικὴ ἐνότης τοῦ ποιήματος εἴη ἀναμφισβητήτως πολὺ προφανέστερα ἐν τῇ Ὀδυσσειᾷ ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἐκεῖνη ὅμως περιέχει, νομίζομεν, περισσότερο χωρία φέροντα τὸν τύπον μεταγενεστέρως παρεγγραφῆς. Ἐν τῶν προδηλωτέρων εἶναι τὸ ἄσμα τοῦ Δημοδόκου ἐν τῇ ὀγδόῃ βιβλίῳ, ὃ ἡ γνησιότης ἠμυρισθητῆθη ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (*), οἱ δὲ νεώτεροι τὴν ἠρήθησαν ἐντελῶς· ὁ Κ. Μιούρ τὴν ὑπερασπίζεται, λέγων μάλιστα ὅτι ὀλίγα τεμάχια γνωρίζει ἐν ἑκατέρω τῶν ποιημάτων, ἐμφαίνοντα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν δύναμιν τῆς Ὀμηρικῆς τέχνης καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὀδυσσεύς. Ἄλλὰ τὸν διίσχυρισμὸν τοῦτον ὀλίγου θέλει εὖρει συνομολογούντας. Ἐξ ἐναντίας, διότι τὸ ὅλον ὕψος καὶ ὁ γενικὸς τύπος τοῦ ποιήματος τούτου μᾶς φαίνονται ἀλλότρια εἰς τὸ Ὀμηρικὸν πνεῦμα, διὰ τοῦτο θεωροῦμεν ὡς προσοχῆς ἀξίας τινὰς διαφωνίας περὶ τὰ καθέκαστα, αἵτινες ἄλλως ἤθελον μᾶς φανῆ ἀσημάντοι (**). Ὁ λιγώτερον λυπηρὸν θὰ ἦτον ἂν εἶχεν ἀπολεσθῆ τὸ

[*] Ἰδ. Σχολ. Ἀριστοτ. Εἰρ. σ. 778. [**] Μία τῶν σπουδαιότερων εἰναι ὅτι ἡ Ἀρροδίτη φαίνεται εἰς τὸ χωρίον τοῦτο γυνὴ τοῦ Ἡραίου κατὰ τὴν μεταγενέστεραν μυθολογίαν, ἐν ᾧ ἐν Ἰλιάδι γυνὴ του εἶναι μία τῶν χαρίτων. Ἀν δυνάμει οὐκ ἐπὶ νὰ πιστευθῶσιν ὅτι ὁ Κ. Μιούρ ἔμειλε σπουδαζὼν δταν προσπάθῃ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀντίφασιν ταύτην ὑποθέτων ὅτι ὁ Ἡραῖος δὲ εὐχέσθῃ τὴν Ἀ-

ἄσμα τούτο, παρὰ ἂν ἡ Νεκυία ἡ κάθοδος εἰς Ἄδου, ἦν καταδικάζει ὁ Ἀρίσταρχος ὡς μὴ συνάδουσαν μετὰ τοῦ ἐπιλοίου ἐπεισοδίου, καὶ ἦν ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν μετὰ τινος προσοχῆς, χωρὶς ν' ἀναγνωρίσωμεν ἔχνη παρεγγραφῆς, ἂν κοὶ δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθῆ τινὸς ἐκτάσεως εἰσὶν αἱ προσθηκαὶ. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ βῆθῃ καὶ περὶ τῆς τελευταίας βιβλίου τῆς Ὀδυσσεύς, ἣς τὸ πρῶτον μέρος τοῦλάχιστον (ἡ ψυχοπομπία ἢ κατάβασις τῶν μνηστῆρων εἰς τὸν Ἄδην) κατεδικάσθη ὅφ' ὄλων τῶν κριτικῶν ἐν γένει, ἀπὸ τοῦς χρόνους ἤδη τοῦ Ἀριστοτάρχου, καὶ ἀπορρίπτεται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κ. Μιούρ ὡς ἀνάξιον τῆς Ὀμηρικῆς μεγαλοφυίας.

Οὐδαμῶ τῶ ὄντι ἀναφαίνεται ἡ συντηρητικὴ αὕτη τάσις τῶν ἐκτιμήσεων τοῦ Κ. Μιούρ τόσον ἰσχυρῶς, ὡς ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ εἰδικῶς πραγματεύεται περὶ τῶν παρεγγραφῶν εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Καὶ συμφωνοῦμεν μὲν ἐντελῶς μετ' αὐτοῦ, καταδικάζοντος τὴν ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν αὐτῶν κατάχρησιν τινῶν νεωτέρων κριτικῶν συγχρόνων ὅμως νομίζομεν ὅτι καὶ αὐτὸς περιορίζει ὑπὲρ τὸ δέον τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς Ὀμηρικῆς κριτικῆς. Ὁ ἴδιος ἀναγκάζεται νὰ ἐμολογήσῃ ὅτι αἱ περιστάσεις ὅφ' ἃς παρήχθησαν τὰ ἔπη ταῦτα, καὶ πρὸ πάντων αἱ καθ' ἃς μετεδόθησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, εἰσὶ τοιαῦται, ὥστε καθίσταν τὰς παρεγγραφὰς καὶ τὰς ἀλλοιώσεις οὐ μόνον δυνατάς, ἀλλὰ καὶ πιθανωτάτας· πάντοτε ὁμως δυσφορεῖ πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης, καὶ ἐν τῷ διακαεῖ αὐτοῦ ζήλου πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐνότητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων ὅποια κεκτῆμεθα αὐτὰ σήμερον, ὑπερεπήδησε πολλάκις τὰ ὄρια τῆς κριτικῆς μετριοπαθείας.

Ἄλλὰ καὶ δευτέραν κατηγορίαν ἀποδείξωμεν πρατίνει ὁ συγγραφεὺς ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, καὶ ταύτην ἀναπτύσσει μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας, ἐπιδειξιότητος καὶ ἐπιτυχίας· στηρίζεται δὲ αὕτη εἰς τὸ συνεπὲς καὶ ὁμοίωμα τῆς τῶν χαρακτήρων διαγραφῆς. Παράδοξον δὲ εἶναι ὅτι, ἐν ᾧ ἡ ποικιλία, τὸ ἀκριβῶς διακεκριμένον καὶ ἡ συνέπεια τῶν διαφορῶν Ὀμηρικῶν χαρακτήρων εἰσὶ καλλοναί, ἃς ἐθαύμασαν οἱ αἰῶνες, καὶ ἃς αἰσθάνεται τῶν μαθητῶν ὁ ἐλάχιστος, ἐν τούτοις τὸ σπουδαῖον ἐπιχείρημα ὃ παρέχουσιν οἱ χαρακτήρες οὗτοι ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων εἶχε παραμεληθῆ σχεδὸν ἐντελῶς. Οὐδ' αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ ἐκτίμησις τῶν χαρακτήρων τούτων, ἐξ ἧς κυρίως ἐξαρτᾶται τὸ ἐπιχείρημα, ἐγένετό ποτε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκρίβειας, ἣτις ἐδύναντο νὰ παρέξῃ ἐντελῆ αὐτῶν γνῶσιν. Τὸ γενικὸν ἐξωτερικὸν αὐτῶν διαγράμμα εἶναι εὐληπτον εἰς ἕκαστον ἀναγνώστην· ἀλλ' αἱ λεπτότεραι ἐκεῖναι διακριτικαὶ σκιαγραφῆσεις, αἱ ἐλαφρότεραι ἐκεῖναι ἀποχρώσεις, ἃς δὲν διακρίνει ἡ ἐπιπόλαιος παρατήρησις, αὗται ἀποτελοῦσιν ὄλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ τοῦ ποιήματος τὴν ὑψηλοτάτην ἐντέλειαν.

« Πιθανὸν εἶναι, ὡς εὐλόγως παρετήρησεν ὁ Κ. ἀρροδίτην δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἔρωτα αὐτῆς πρὸς τὸν Ἄρην, καὶ ὃ τὴν δευτέραν γυναῖκα του ἀναφέρει ἡ Ἰλιάς πανταχοῦ.

Μιούρ, ότι, ως οι πλείστοι τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὕτω καὶ ὁ Ὅμηρος ἐξ ἀρχαιοτέρων παραδόσεων ἠρανόσατο τὸ ἀρχικὸν διάγραμμα τῶν χαρακτήρων τῶν πρωτίτων ἡρώων του. Τὰ διαγράμματα ὅμως ταῦτα ἦσαν ἀναμφιδόλως ἰσχνὰ περιγράμματα μόνον, ἅτινα ἐξεργασθέντα εἰς ἐντελεῖς εἰκόνας ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐα, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἴδια αὐτοῦ πλαστοουργήματα. Οὐδεὶς ἐποποιὸς παρήραγε ποτὲ τοσοῦτον πολυαριθμούς καὶ τοσοῦτον ποικίλας εἰκόνας, ἐξαιρουμένου ἴσως μόνου τοῦ Ἀγγλου δραματούργου Σαίξπηρου, οὗ τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι δραματικώτερα ἀπὸ τὰ τοῦ Ὀμήρου. Ἀκριβολόγους ὁμοιογραφίαις αὐτῶν δὲν ἔχομεν, οὔτε ἐπιτετηδευμένην ἀντιπαράθεσιν τῶν διακριτικῶν χαρακτηρισμῶν τῶν τὸ μόνον δὲ παράδειγμα προσώπου εἰσαγομένου, ὡς τοῦτο συνεχῆστα γίνεται ἐν ταῖς νέαις μυθιστορίαις, διὰ φυσικῆς ἀπεικόνιστος, εἶναι τὸ τοῦ Θεορίτου, ὅστις παρίσταται ἐπὶ τόσον βραχὺν χρόνον εἰς τὴν σκηνήν, ὥστε δὲν δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἄλλως τὴν ἀτομικότητά του. Ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ πρόσωπα παρουσιάζονται ἀρ' ἐαυτῶν, καὶ ὁ ἀναγνώστης ὀρεῖται νὰ σπουδάσῃ τὸν χαρακτήρα τῶν, ὡς σπουδάζομεν αὐτὸν ἐν τῷ ἀληθῆ βίῳ, ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῶν λόγων τῶν· ὁ τρόπος οὗτος τοῦ εἰσάγειν τὰ πρόσωπα ἐξυψοῖ μὲν εἰς ὑπερτάτων βαθμῶν τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' αὐξάνει συγχρόνως καὶ τὸ ἀπίθανον τῆς ὑπόθετος, ὅτι αἱ εἰκόνας αὗται παρήχθησαν διὰ συνεργασίας πολλῶν χειρῶν. Ἡ ἀντίληψις καὶ ἐντελὴς συνεπῆς ἔκθεσις χαρακτήρος, ὅσος εἶναι φερ' εἰπεῖν ὁ τοῦ Ἀχιλλέως δι' ὅλης τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Ὀδυσσεύως δι' ὅλης τῆς Ὀδυσσεΐας, εἶναι ἴσως ὁ λαμπρότερος στέφανος τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας· καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι τοιαύτη εἰκὼν εἶναι τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας δύο ἢ πλείονων ποιητῶν, μᾶς φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατος. Ὅταν δὲ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα ἐντελοῦς ἀτομικότητος εὐρίσκωμεν οὐ μόνον παρ' ὅλοις τοῖς ἄλλοις ἡρώσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν δευτερευόντων καὶ παρεμπιπτότων προσώπων, ὧν τινὰ, οἷον ὁ Ἀλκίνοος καὶ ἡ Ναυτικία, εἰσι καθαρῶς μυθικὰ πλάσματα, τόσον προδήλως ἀτοπος εἶναι ἡ ὑπόθεσις, ὥστε οὐδὲ στιγμὴν νὰ πιστευθῇ δύναται. Καὶ εἰς αὐτὸν μόνον τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ πόσον λεπτῶν ἀποσκιάσεων ἐπράυνεν ὁ ποιητὴς τὸ αὐστηρότερον καὶ τραχύτερον αὐτοῦ διάγραμμα, ὅποιον τὸ καθιέρουν ἀναμφιδόλως αἱ παραδόσεις, καὶ ὅποιον ἠναγκάζετο ὡς ἐκ τῆς ὑπόθετος αὐτῆς τοῦ μύθου τοῦ αὐτοῦ νὰ τὸ ἀναδείξῃ. Δὲν ἀμφισβάλλωμεν παντάπασιν ὅτι ὁ νέος ἥρωας πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἐχαρακτηρίζετο εἰς ἀρχαῖα δημοτικὰ ἄσματα ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ὡατιοῦ Jmpiger, iracundus, inexorabilis, acer (δραστήριος, ὀργίλος, ἀμείλικτος, καὶ δριμύς). Νομίζομεν ὅμως ὅτι πρῶτος ὁ Ὅμηρος, προσθεὶς τοὺς γλυκυτέρους ἐκείνους χρωματισμούς, ἐμετρίασε τὴν τραχύτητα καὶ ἀγριότητα τοῦτου τοῦ χαρακτήρος. Ὅμοιος τὸν χαρακτήρα τῆς Λαΐδου Μακιδέθ παρελάθει ὁ Σαίξπηρος παρὰ τῶν συγχρόνων του χρονογράφων ὡς γυναικὸς φιλο

δόξου καὶ ἐπιχειρηματικῆς, ἐχούσης τὰ πάθη δραματικὰ καὶ ἰσχυρὰς ἀποφάσεις. Ἄλλ' οὐδέμου εὔρε νῦξιν τῶν μετὰ ταῦτα διαταγῶν. καὶ μεταμελειῶν τῆς τῶν ἐκδικητικῶν ἐκείνων ψιθυρισμῶν τοῦ συνειδότητος, οἷτινες τῇ ἀρήρουν τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Ὅσακις παρίστησι τὸν Ἀχιλλέα ὁ Ὅμηρος, ποτὲ δὲν λησμονεῖ τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἡρώος· τοῦ τὴν αὐτὴν μεγαλόφρονα φιλοφροσύνην, μετ' ἧς προσφωνεῖ ἐπιεικῶς τοὺς ἀκούσιους λειτουργοὺς τῆς κατ' αὐτοῦ ἀδικίας, τοὺς κήρυκας οὓς στέλλει ὁ Ἀγαμέμνων νὰ τῷ ἀφαιρέσωσι τὴν καλὴν Βρυτηίδα, ἐπιδεικνύει καὶ ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ ἐτε μᾶλλον ἐν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ, κατὰ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ συνέντευξιν μετὰ τοῦ Πριάμου (*). Ἀμφοτέραι αἱ βραψωδία αὗται ἐπισημασθήσαν ὑπὸ τινῶν συγχρόνων κριτικῶν ὡς προσθηκῆς μεταγενέστεραι, ἐν ᾧ ἀμφοτέραι μᾶς φαίνονται ἐξ ἐναντίας ἀναγκασιόταται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ Κ. Γρῶττος παραδείγματος χάριν ἀρνεῖται τῆς ἐνάτης βραψωδίας τὴν γνησιότητα, διότι, λέγει, ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀχιλλέως ἐν αὐτῇ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἐν τῇ λοιπῇ Ἰλιάδι περιγραφόμενον. Ἄλλ' ὁ Κ. Μιούρ ἀντιπαρῆρατῃ·

« Πρὸ πάντων ἐν τῇ δημηγορίᾳ τοῦ πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία ἀναπτύσσεται ζωηρῶς τὸ πνεῦμα τῆς εὐγλωττίας τοῦ ἡρώος. Ὁλη ἡ συζήτησις ἐκείνη περιέχει μαγίστην καὶ ῥητορικὴν καὶ ποιητικὴν δύναμιν, καὶ εἶναι ἴσως τὸ ἀνώτατον δείγμα τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Ὀμήρου. Ἡ τάξις καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ διαλόγου, ἡ πρὸς τὸν χαρακτήρα ἐκάστου τῶν διαλεγόμενων ἀκριβῆς ἐφαρμογὴ τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῦ ὕφους του, καὶ ἡ ἐπιδειξίτης μετ' ἧς ἕκαστος ἀσκεῖ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐγλωττίαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ συζητουμένου, εἰσι τῶν ὄντι ἀξιοθαύμαστα. Τὸν λόγον τοῦ Ὀδυσσεύως χαρακτηρίζει πειστικὴ εὐφρόδεια ἀνδρὸς φρονίμου, τριβῶνος τῶν αὐλῶν καὶ περὶ τὰς συζητήσεις ἐμπειροῦ· ὁ δὲ τοῦ Φοίνικος εἶναι περιπαθῆς· ἀλλ' ὅπως μὲν μακρολόγος προτροπῆ τοῦ γέροντος παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν προτοφιλῆ μαθητὴν. Ὁ Αἴας ὅμως χωρεῖ ἄμετῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διακόπτων τὰς ἀκάρπους διαπραγματεύσεις, καὶ ἀποτόμως ἐκρῶζων τὴν ἀγανάκτησιν του πρὸς τὴν ἀγρίαν καὶ ἀμειλικτον διάθεσιν τοῦ Ἀχιλλέως. Τούτου δὲ ἡ ὁμιλία εἶναι διαρκῆς πάλιν ὑπεροπτικοῦ πνεύματος, ἀγωνιζομένου νὰ δικτηρήσῃ ἐπιράνεια ἀταραξίας ἐν μέσῳ ἰσχυρᾶς συγκρούσεως τῶν παθῶν. Ἐν ὧσιν ὁ λόγος του περιστρέφεται περὶ τὴν ἀρήρητον τῆς ἰδίας αὐτοῦ διαγωγῆς, μένει περιόπου κύριος ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ἅμα ἠνίξαστο τὸν ἐργάτην τῆς πρὸς αὐτὸν ἀδικίας, ἡ ὀργὴ του ἀναδράζει εἰς δραστηρίαις, εἰς σχεδὸν ἀγρίας ὕβρεις. Ἡ μίξις αὕτη τῆς ἀταραξίας καὶ τῆς ὀργῆς,

[*] Ἄξια παρατηρήσεως εἶναι ἡ μεγάλη τοῦ αἰσθηματός του λεπτότης· ὅταν, ἀρ' οὐ διέταξε τῆς θεοπαίνας νὰ πλύνωσι καὶ χρίσωσι τὸ σῶμα τοῦ Ἑκτορος, ταῖς λέγει νὰ τὸ μακρύνωσιν ἀπὸ τὴν ὄψιν τοῦ Πριάμου μέχρι τῆς ἀπαιθείας του, μὴ βλέπων αὐτὸ ὁ γέρον κινήσῃ πάλιν εἰς ὀργήν· καὶ μεμψιμοιρίαις, καὶ δι' αὐτῶν διαγερθῇ ἡ ὀργὴ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ κινδυνεύσῃ ὁ ἕλεος.

τῆς ὑπερηφάνου καταστολῆς καὶ τῆς πυρετώδους ἐκρήξεως τοῦ θυμοῦ, αὐτὴ χαρακτηρίζει τὴν ὅλην ἀγόμευσιν του, καὶ διαίρει αὐτὴν διὰ συνεχοῦς προόδου τῶν παροξυνθέντων αἰσθημάτων εἰς παραγράφους, ἐν οἷς τὸ πάθος κλιμακῶδον κορυφούμενον, κοπάζει πάλιν καὶ ἐξημεροῦται, μέχρις οὐ νέαι τις μείνα τὸ διεγείρῃ.

Περὶ τὸν ν' ἀνακαλέσωμεν ἐνταῦθα τὴν λαμπρὰν καὶ δραματικωτάτην τελευταίαν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Πριάμου καὶ Ἀχιλλέως ἐν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ βραψωδία, ἧς τὸ ὑπερτάτον κάλλος ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ κριτικοί, καὶ ἕκαστος ἀναγνώστης αἰσθάνεται. Ἄλλὰ περιέργον εἶναι νὰ παρατηρηθῇ πόσον ἡ μίξις γενναίας συμπαθείας καὶ ἀκαθέκτου ὀργῆς, ἧτις ἐμφαίνεται κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εἰς τοῦ Ἀχιλλέως τὸν χαρακτήρα, συμφωνεῖ μετὰ τῶν ἰδιοτήτων ἃς ὁ αὐτὸς ἀναπτύσσει ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία, καὶ αἵτινες ἐν γένει χαρακτηρίζουσι τὸν ἥρωα δι' ὅλου τοῦ ποιήματος. Πολλὰκις καὶ δικαίως παρετηρήθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς γνησιότητος τῆς ἐσχάτης βραψωδίας, ὅτι αὐτὴ ἦτον ἀναγκαῖα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σχεδίου τῆς Ἰλιάδος, διότι δὲν ἠθέλωμεν ποτὲ στέρξει νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τῶν ἡρώων αὐτῆς, ἐγκαταλείποντες τὸ μὲν πτώμα τοῦ Ἑκτορος γομνόν, κεκολωθῶμενον καὶ ἄταρον, τὸν δὲ ἄγριον νικητὴν αὐτοῦ ἐτι ἀπλήστως ἀκούοντα τὴν φιλέκδικον λύτταν του ἐπὶ τῶν ἀψύχων λειψάνων. Ἄλλ' ἐτι ἀναγκασιότατα φαίνεται αὐτὴ εἰς ἡμᾶς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἀχιλλέως. Ἄν δι' ὅλου τοῦ ποιήματος εἶχε διαγροσθῇ ὡς ἄγριος, ἐκδικητικὸς καὶ ἀνικητῆς, οὐδὲν παράδοξον ἂν καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐποποιίας τὸν ἐδίδετομεν ἐπίσης σκληρόν καὶ ἀκαμπτον. Ἄλλ' οἱ ἠπιώτεροι ἐκείνοι χρωματισμοί, οἷτινες ἀλλαχοῦ τόσον ἐπιτηδείως διεποίκιλον τοῦ χαρακτήρος του τὴν διαγραφὴν, ἤθελον μείνει ἄνευ ἀποτελέσματος ἂν δὲν εἰσῆγοντο εἰς τὰς τελευταίας σκηνάς. Τοῦτο δ' ἐδύνατο μόνον νὰ γίνῃ διὰ μεταβολῆς τοῦ αἰσθηματος αἰρηθίας, καὶ τοιαύτης ὥστε νὰ διεγείρῃ ζωηρὰν καὶ σφοδρῶς ἐκπράζομένην συμπάθειαν, ὅσον ζωηρὰ ἦτον ἡ ὀργὴ καὶ σφοδρὰ ἡ ἐκδικησις.

Ὅμοιος ἀναλθεῖ ὁ Κ. Μιούρ καὶ ὅλου τοῦς λοιποῦς χαρακτήρας τῶν πρωτίτων προσώπων τῆς Ἰλιάδος· ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν παρακολουθῶμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ταύτην. Δὲν ὑπάρχει ἀναμφιδόλως ἀναγνώστης τοῦ Ὀμήρου ὅστις δὲν ἠθάνθη, καὶ τοῖς μὴ ἀναλύσας ἡ μὴ ἐξετάσας τοὺς λόγους τῆς ἐντυπωσέως του, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Μενέλαος, ὁ Διομήδης, ὁ Αἴας, ὁ Ἑκτωρ, ὁ Αἰνείας, εἰσὶν ἕκαστος ἰδιαίτερας φύσεως καὶ ἰδιόζωντος ἀτομικοῦ χαρακτήρος. Ὅλοι ὁμοίως φέρουσι τὸ κοινὸν τύπον τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς θέσεώς των· ὅλοι εἰσὶν ἥρωες ἢ πολέμισται ἡμιδραβῶν καὶ τραχέων χρόνων. Καὶ ὅμως ὁ ποιητὴς κατάρθωσε μετὰ τέχνης τοσαύτης ὥστε διαφεύγει τὴν παρατήρησιν, νὰ δώσῃ ἰδιαίτερον χρωματισμὸν εἰς ἕκαστον.

Οὐδαμοῦ δὲ φαίνεται τοσοῦτον ἐντεχνος ἡ ἐλαφρὰ ἐκείνη διαφορὰ τῶν διαγραμμάτων, ὡς εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Νέστορος καὶ τοῦ Φοίνικος. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ

δημοτικώτερον καὶ προφανέστερον δείγμα τῆς ἐμπειρίας εὐφυΐας καὶ ἐπιδειξίτητος περὶ τὴν ἐξεκόνειν. Οἱ πρωτίστοι χαρακτήρισμοί τοῦ γέροντος βασιλέως τῆς Πύλου διαγράφονται λίαν εὐδιάγνωστοι καὶ προέχοντες· ἀπηττεῖτο ὅμως τέχνη πολλὴ ὅπως διαγραφῆ καὶ ἄλλη εἰκὼν τόσον πρὸς ἐκείνην ὁμοία, ἕκατέρα δὲ νὰ διατηρῇ τὴν ἰδίαν ἀτομικότητα. Καὶ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι οὐδεὶς ἐσπούδαξε μετὰ προσοχῆς τὸν χαρακτήρα τοῦ Φοίνικος ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία, χωρὶς νὰ ἐνοήσῃ ἀμφοτέρων καὶ τὴν ὁμοότητα καὶ τὴν διαφορὰν.

« Ὁ Νέστωρ, λέγει ὁ Κ. Μιούρ, εἶναι ἀρχαῖος ἀπόμαχος, αὐταρέσκως ἐνδιατρίβων εἰς τοῦ παρελθόντος τὴν δόξαν, καὶ τὴν παρακμὴν τῆς παρούσης γενεᾶς τῶν ἡρώων, προϋποθέτων ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι εἶναι καὶ ἐμπειρότερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, οὐδεμίαν παραλείπων περίστασιν ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν μαχῶν του, καὶ ὀγκῶν τὰς δημηγορίας του περὶ τῶν ἐκλεκτῶν του θεμάτων διὰ σχοινοτενῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, κυρίως περιστροφόμενων περὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ κατορθώματα. . . Καὶ ὁ Φοίνιξ εἶναι γηραιὸς Μέντωρ, καὶ αὐτὸς σοφίας καὶ πειστικῆς εὐγλωττίας ἔχων ὑπόληψιν. Καὶ αὐτοῦ οἱ λόγοι εἰσι μακροί, καὶ χαιρεῖ παρενείρων ἐν αὐτοῖς τὴν πείραν τῶν νεανικῶν ἡμερῶν του. Ἄλλ' οἱ ἴδιοι χαρακτήρισμοί φαίνονται ἐν τοῦτοις διακρίτως χρωματισμένοι. Τοῦ Φοίνικος ἡ διάθεσις εἶναι σοβαρὰ, σχεδὸν μελαγχολικὴ παρὰ δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς Πύλου προέχει ἐγκάρδιος οἴσις καὶ ἰδιαρέσκεια ».

Τῶν ὄντι τοῦ Φοίνικος ἡ ὁμιλία ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία ἔχει βαρὴν τινα μελαγχολίαν, ἧτις αἰσθάνομεθα ὅτι εἶναι συνήθης εἰς τὸν γέροντα, ὅτι εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀρχαίων του συμφορῶν, καὶ τῆς θέσεως εἰς ἣν περιήλθεν ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Τὴν πείραν αὐτοῦ προτείνει ὡς μάθημα εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ὡς φευκτέον παράδειγμα. Δίδων δὲ συμβουλὰς ἀναλογωτέρας πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν θέσιν τοῦ Ἀχιλλέως, δὲν ἀρνεῖται αὐτὰς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κατορθωμάτων, ἀλλ' ἀναφέρει ἀρχαῖαις παραδόσεις, τὰ κλέα ἀνδρῶν, τὰς περιφήμους πράξεις τῶν παλαιῶν ἡμερῶν, ὅστις ἔζων ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκ τῶν συγχρόνων του.

Ἐτι περιεργότερα ἡ αἱ δύο αὗται εἰκόνας, καὶ διακρινόμενα ἀρ' ἑκατέρων, εἶναι ἡ τοῦ γηραιοῦ Ἀνακτορος τῆς Τρωάδος· οὐδεὶς κριτικὸς πρὸ τοῦ Κ. Μιούρ δὲν ἀπέδωκεν ὅσην ὄρεϊε προσοχὴν καὶ τὸν δίκαιον ἐπαινον εἰς τὴν ὄραϊαν ταύτην εἰκόνα, ἧτις τῷ ὄντι ὑπερέχει σχεδὸν ὅλων τῶν ἐν τῷ ποιήματι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὸ κάλλος τῆς διαγραφῆς. Ὁ Κ. Μιούρ μόνον τὴν τοῦ Ἀχιλλέως εἰκόνα θεωρεῖ καὶ αὐτῆς ἀνωτέραν. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὅμως ὁμολογοῦμεν ὅτι τὴν προτίμησιν παραχωροῦμεν εἰς τὴν Ἑλένην. Ἡ ἰδέα τῆς εἰκόνας αὐτῆς μᾶς φαίνεται ἀμίμητος κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν λεπτότητα, μετ' ἧς αἱ ἀδυναμίαι τῆς παρεκτραπίτης γυναικὸς καὶ αἱ ἄτακτοι ὀρμαὶ κράτεως εὐεξάπτου συμπλέκονται θαυμασίως μετὰ διαθέσεως

τρυφερᾶς καὶ εὐγνώμονος, συγχρόνως δὲ καὶ μετ' ἧ-
θους ἀξιοπρεποῦς καὶ πρέποντος εἰς βασιλόπαιδα καὶ
εἰς Διὸς θυγατέρα. Ὅσακις ἡ Ἐλένη τοῦ Ὀμήρου
παρουσιάζεται, πάντοτε εἰμῆθα διαθεθειμένοι νὰ ἐκ-
φωνήσωμεν μετὰ τῶν γερόντων τῆς Τρωάδος·

Ὁδὲ νέμεσις, Τρωᾶς καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῆ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεια πάσχειν.

Ἡ διαγωγή τοῦ Πριάμου πρὸς τὴν νόμφνην του
εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς ἀμφοτέρων τοὺς χαρα-
κτῆρας, καὶ τὸ εὐαίσθητον καὶ φιλόφρον βλέμμα δι' οὗ
τὴν ἐμψυχοῖ ὅταν ἀναβαῖνῃ εἰς τὰς ἐπάλλξεις (ἐν τῇ
τρίτῃ βραβυδία) ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν
μαρτυρίαν αὐτῆς τῆς ἰδίας (ἐν τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ), ὅτι
πάντοτε ἦτον ὁ

ἐκυρὸς, πατήρ ὡς, ἦπιος αἰεὶ.

Τοιαῦται ἀπρόοπτοι συμπτώσεις, τοιοῦτοι χρω-
ματισμοὶ διεσπαρμένοι εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ ποιή-
ματος μέρη, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους ἀκριβῶς ἀνταπο-
κρινόμενοι, εἰσὶ καθ' ἡμᾶς ἡ ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις
τῆς ἀρχικῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἀντιλήψει αὐτοῦ.

Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ἧς ὀλίγα παρεθέσαμεν μέρη,
ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἰκανῶς χαρακτηριστικὰ ὥστε ὁ
ἀναγνώστης νὰ ἐννοήσῃ αὐτῆς τὴν ἰδέαν, συγκεφα-
λαιοῖ ὁ Κ. Μιούρ ὡς ἔπειτοι.

« Τίς ἀμερόληπτος ἀναγνώστης, σταθμίσας ταῦ-
τα ἐπιμελῶς, δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰκόνες μετο-
τόσον ὑπερφυοῦς λεπτότητος εἰργασμένοι, διὰ το-
σαύτον συνεποῦς μηχανισμοῦ ἐκάστη τὴν ἀτομικώ-
τητα αὐτῆς ἀπαρτίζουσα, οὐ μόνον ὡς πρὸς τοὺς
εὐρυτέρους καὶ γενικωτέρους αὐτῶν χαρακτῆρας,
ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς φρασσε-
λογίας τὰς τρυφερωτέρας ἀποχρώσεις, δύναται νὰ
εἶναι τὸ προϊόν ὄχλου καλλιτεχνῶν ἀναμιξ, ὡς πρε-
σθεύει ἡ Βολφιανὴ σχολή; Δέκα ἢ δώδεκα γλύπται
τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἀναλαμβάνοντες ἕκαστος
ἀνὰ ἓν μέλος τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς, ἀν ἐδύναντο
νὰ παραῖξοι τὸ περίφημον φειδαϊκὸν ἀριστούργημα,
ἐδύναντο καὶ τινες δημοτικοὶ ἄοιδοι πρὸ τῶν Ὀλυμ-
πιᾶδων, συβράψαντες τοὺς στίχους των εἰς ποιικίλον
κέντρονα, νὰ παραῖξοι τὸν Ὀμηρικὸν Ἀχιλλεῖα ἢ
Ἀγαμέμνονα, τὴν Ἐλένην, τὸν Πρίαμον ἢ τὸν
Ἔκτορα! »

Ἐπιὸλιγώτερον τῶν προεκτεθέντων δύναται νὰ
συμπυκνωθῶσι καὶ νὰ ἐπιτηθῶσι τὰ ἐπιχειρήματα
ὅσα τάττει ὁ Κ. Μιούρ ὑπὸ τὴν τρίτην κατηγορίαν,
τὴν τοῦ ὕφους, ἢν λέξιν ἐκλαμβάνει εἰς τὴν εὐρυτάτην
αὐτῆς σημασίαν, περιλαμβάνων εἰς αὐτὴν οὐ μόνον
τὴν γλώσσαν καὶ τὴν φράσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰσθημα
καὶ τὰς εἰκόνας, ἐκτός μόνον ὅταν αὗται διαγρά-
φουσι χαρακτῆρας. Κατὰ τινὰ λόγον ὅμως τὰ ἐπι-
χειρήματα ταῦτα εἰσὶ σπουδαιότερα ὅλων πᾶν ἄλλων,
διότι ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἀμφοτέ-
ρα τὰ ποιήματα εἰσὶν ἔργα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρ-
τητον ἀπὸ τῆς ἐνότητος ἐνὸς ἐκάστου τῶν ποιη-
μάτων καθ' ἑαυτό. Καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς,
ὅταν σχεδὸν οὐδεὶς ἐτόλμα ὡς οἱ Βολφιανοὶ νὰ δια-

σπᾶσθ' ἕκαστον ποίημα εἰς τὰ δὴθεν ἐξ ὧν συνετέθη,
ὑπῆρχεν ὅμως σχολὴ ἢ σύστημα κριτικῶν, οἵτινες ἐ-
καλοῦντο οἱ χωρίζοντες, καὶ δισχυρίζοντο ὅτι ἡ Ἰ-
λιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια ἐποιήθησαν ὑπὸ διαφόρων ἀοι-
δῶν. Ἀλλ' οἱ τὴν γνώμην ταύτην παραδεχόμενοι (καὶ
πρῶτος ἦν Ξένων ὁ Ἀλεξανδρεὺς) ἐθεωρήθησαν πάν-
τοτε ὡς αἰρετικοὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ, καὶ οὐδεὶς τῶν ἐπι-
τήμων συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρεται ὡς
κυρώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἐγκρίσεώς του. Ἐξ ἐναντίας
ὅμως ἐν νεωτέροις χρόνοις πολλοὶ τῶν ἐξόχων κριτι-
κῶν τὴν ἐδέχθησαν, καὶ ἐξ ἐκείνων προσέτι οἵτινες ἀ-
πορρίπτουσι τὰ λοιπὰ τοῦ Βολφίου δόγματα. Ἡ δὲ
ἀρχαία καὶ ὀρθόδοξος παράδοσις εὖρεν ὀλίγους καὶ ἀ-
σθενεῖς τοὺς ὑπερσπιστάς. Συνήγορος ὅμως αὐτῆς
πλήρης ζήλου ἀναδείκνυται ὁ Κ. Μιούρ, καὶ ἠγωνίσθη
εὐφυῶς καὶ ἐπιτυχέστατα ν' ἀποδείξῃ αὐτὴν διὰ πο-
λυμόχθου ἀντιπαράθεσος τοῦ ὕφους, τῆς γλώσσης
καὶ τῶν αἰσθημάτων ἐν τοῖς δύο ποιήμασι.

Τὸ ζήτημα ὅμως μικρὰς δὲν ἔχει τὰς δυσκολίας·
νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἡ δριστηκὴ λύσις του προσ-
πτάει εἰς κωλύματα ἀνυπέβλητα. Τῶ ὄντι αὐτοὶ οἱ
ἐνθερμότεροι ὑπερμαχοὶ τοῦ ἀρχαίου δόγματος δὲν
δύναται ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι ἡ δυνάμις τοῦ ὕφους δὲν
εἶναι ἐντελής. Ἡ συναίσθησις διαφορᾶς τινος ἐν τῷ
πνεύματι καὶ τῇ ἐκφράσει τῶν δύο ποιημάτων ὑπο-
φαίνεται εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Λογγίνου, ὅτι ἡ μὲν Ἰ-
λιάς ἐποιήθη ἐν τῇ πληρῇ ἰσχυρί τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας
τοῦ ποιητοῦ, ἡ δὲ Ὀδύσεια ὅτι εἶναι τὸ προϊόν τοῦ
γῆρας του. Τὴν αὐτὴν δὲ συναίσθησιν ἐκφράζει ἀκόμη
ὁ μέγας οὗτος κριτικὸς, συγκρίνων τὴν Ὀδύσειαν
πρὸς τὸν δύνοντα ἥλιον, ὅστις διατρεῖ μὲν ὅλην αὐτοῦ
τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὄχι ὅμως καὶ τὴν πυρῶδη θερ-
μότητα τῶν ἀκτίνων του. Ἀλλ' ὁ Κ. Μιούρ ἐπροσ-
πάθει νὰ δείξῃ, ἀντιπαράβαλλον ἐπιμελῶς τὰ ἀν-
τιστοιχοῦντα μέρη ἐν ἑκατέρῳ τῶν ποιημάτων, ὅτι
ὑπάρχουσι πάμπολλα παραδείγματα, ἐν οἷς ἐπανα-
λαμβάνεται ἡ αὐτὴ σειρά ἰδεῶν διὰ γλώσσης προφο-
ρῶς ὁμοίας, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ οὔτε ταυτότης,
οὔτε ἐκ προθέσεως μίμησις· ἀλλὰ καὶ ὁ μὲν ὅτι
ἀπαντῶνται οὐ μόνον αἱ αὐταὶ ἐκφράσεις καὶ στίχοι
οἱ αὐτοὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἔπεσι, ἀλλὰ καὶ ὁλόκλη-
ρα χωρία ἐπαναλαμβάνόμενα, τοσαῦτον δ' ἐπιτηδείως
ἐνεπείρομενα, ὥστε φαίνονται ἕκασταχοῦ ὡς πρωτό-
τυπα (*).

Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα εἰσὶν ἰσχυρὰ ἀναμφιβό-
λως, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐντελῶς ἀκαταμάχητα· διότι ἡ
διαφορὰ μεταξὺ ἀπλῆς ὁμοιότητος καὶ ἐπιτηθευμέ-
νης μίμησεως εἶναι λίαν δυσδιάκριτος καὶ δυσέκκρα-
στος· νὰ τὴν αἰσθανθῆναι δύναται τις μᾶλλον ἢ νὰ τὴν
ἐξηγήσῃ, ὡς τὰς ἐλαφρὰς ἐκείνας ἀποσκευαίους καὶ τὰς
ἀνεκπαισθήτους καμπὰς τῶν γραμμῶν, δι' ὧν ὁ τεχνολ-
γώστης διακρίνει τὸ πρωτότυπον τοῦ καλλιτέχου
διάγραμμα· καὶ ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἀν εἶναι ἡ πεποιθήσις

[*] Ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημείων παραδειγμάτων τούτου εἶναι
ἡ περιγραφή τῆς μάχης τῶν Κικόνων (Ὀδ. I. 39-61). ἦτις, ὡς πα-
ρατρεῖ ὁ Κ. Μιούρ, εἶναι σχεδὸν κέντρον ἐκ διαφόρων στίχων καὶ
φράσεων τῆς Ἰλιάδος. Ἀλλὰ τοιοῦτον εἶναι τὸ πνεῦμα καὶ τοσαύτη
ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ἐλευθέρη ὁρῆ τοῦ χηρίου τούτου, ὥστε εἶναι σχεδὸν ἀδύ-
νατον νὰ ἐκληθῆν ὡς ἐκ προθέσεως μίμησις.

ἢ ἡμεῖς αὐτοὶ συλλαμβάνομεν, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον
νὰ μεταδώσωμεν τὴν πεποιθήσιν ταύτην εἰς ἄλλον.
Ἐπιὸ δὲ δυσχερέστερον εἶναι νὰ προσδιορισθῇ κατὰ πό-
σον δύο ποιηταὶ, ἔχοντες ὅμοιον τρόπον τοῦ σκέπτε-
σθαι, διότι εἶναι σύγχρονοι, καὶ ἀνήκουσιν εἰς κοινω-
νίαν ὁμοίως ὀργανισμένην, δὲν ἐνέδυσαν τὰς ἰδέας
των εἰς γλώσσαν ὁμοίαν, πηγάζουσαν ἐκ τῆς κοινῆς
ἐπικῆς φρασσελογίας. Ὡς πρὸς τοῦτο διὰ τοὺς νεω-
τέρους κριτικοὺς πρόσθετος δυσκολία εἶναι ἡ ἀπώλεια
ὅλων τῶν συγγραμμάτων ὅσα θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς
δεύτερος τῆς συγκρίσεως ὄρος. Ἄν εἴχομεν εἰσέτι
ὁλόκληρα τινὰ τῶν ποιημάτων ἐκείνων, ἅτινα ἡ μὲν
φωνὴ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἀπέδιδεν εἰς τὸν Ὀ-
μηρον, ἡ δὲ μᾶλλον πεφωτισμένη κριτικὴ μεταγενε-
στέρων χρόνων ἀπέρριψεν, ἀν ἐδύναμεθα ἰ ἀντιπαρα-
βάλλομεν πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὴν
Κυπρίαν, τὴν Θηβαίδα ἢ τοῦ Ἐπιγόνου, θὰ ἐδύνα-
μεθα πολὺ περιστότερον νὰ κρίνωμεν πόσον μέρος τῆς
ὁμοιότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐκφράσεων, ἦν
παρατηροῦμεν ἐν τοῖς δύο σωζομένοις ποιήματι, ἀνῆ-
κεν εἰς αὐτὰ ἰδίως, ἢ ἦτον κοινὴ καὶ εἰς ἄλλα ποιή-
ματα ἔχοντα τὸν αὐτὸν ἠρωϊκὸν χαρακτῆρα· πόσον
μέρος τῆς φράσεως καὶ τῆς γλώσσης ἦν σήμερον θεω-
ροῦμεν ὡς εἰδικῶς Ὀμηρικὴν, ἦτον ἐκ γενεᾶς εἰς γε-
νεᾶν παραδεδεγμένον καὶ κοινὸν εἰς ὅλον τὸν κύκλον
ἀρχαίας τῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

Ἄν τῶ ὄντι, ἐδύνατο ν' ἀποδειχθῆ, ὡς τινες τῶν
νεωτέρων κριτικῶν δισχυρίζοντο, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ
ἡ Ὀδύσεια παριστῶσι τοιαύτας διαφορὰς περὶ τὰ ἦθη
καὶ τὴν κατὰστῶσιν τῆς κοινωνίας ἦν περιγράφουσι,
ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ
ποιητοῦ, τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο θὰ ἦτον πολὺ ἰσχυρό-
τερον. Ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι ὁ Κ. Μιούρ, ἀκολουθῶν
τὸ σύστημα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Κ. Ὁ. Μυλλέρου
καὶ τοῦ Κ. Γρώττου, ἀπέδειξεν ἀκρούτως τὰς παρα-
τηρηθείσας διαφορὰς ὡς προερχομένας ἐκ τῆς διαφο-
ρᾶς τῶν ὑποθέσεων τῶν δύο ποιημάτων, ὧν τὸ μὲν
περιστρέφεται μᾶλλον περὶ τὰς εἰρημικὰς τέχνας, τὸ
δὲ περὶ τὰς τοῦ πολέμου σκηνάς, τὸ μὲν ψάλλει τὰς
αὐλὰς, τὸ δὲ τὰ στρατόπεδα τῶν Ἑλλήνων.

Νομίζομεν ἐσομένως ὅτι τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἀμ-
φοτέρου δύναται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
ποιητὴν, πρέπει νὰ ζηρῆται ἐπὶ μόνων τῶν εὐρυτέρων
ἐκείνων ἐπιχειρημάτων, πρῶτον, τῆς γενικῆς ὁμοιότη-
τος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐκφράσεως, ἐπὶ δὲ τοῦ ὕφους
καὶ τῆς γλώσσης ἐν ἀμφοτέροις, ὁμοιότητος τοιαύτης,
ὥστε νὰ δικαιολογῆ τὴν κοινὴν αὐτῶν καταγωγήν· δεύ-
τερον, τῆς ἀπιθανότητος ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ
τόπῳ παρήχθησαν δύο ὑπερφυοῦς ποιηταὶ, πλείστους
ὁμοιότητος χαρακτῆρας ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ
ἀμφοτέροι ἀιρόμενοι εἰς ἀτατάκτον ὕψος ὑπεράνω
ὅλων τῶν προκατόχων ὡς καὶ ὅλων τῶν διαδόχων
αὐτῶν δι' ὅλων τῶν αἰώνων, ὥστε τὰ ποιήματα αὐτῶν
ἐπέζησαν εἰς ὅλα τὰ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δύο ἀκα-
τάστραφα μνημεῖα λάμποντα διὰ τῆς θαίγλης τῶν
χρόνων, καὶ ἐπιδεικνύοντα ἀνέριτον ἐντελείας βαθ-
μόν. Τινὲς, οἷον ὁ Κ. Γρώττος, φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἐν-
στασις αὐτῆ δὲν εἶναι ἰσχυρὰ. Τὸ καθ' ἡμᾶς δ' ἐξ ἐν-

αντίας νομίζομεν ὅτι μετὰ μεγίστης δυσκολίας δυ-
νάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς καὶ ἐνὸς μόνου τῶν ποιη-
μάτων τούτων τὸ εὖρῃ καὶ διαρκῶς ἐξείστιον σχέ-
διον ἐπενόηθη καὶ ἐξεποιήθη ὑπὸ ποιητοῦ χρόνων ἀρ-
χαϊκῶς τραχέων, ὑπὸ ποιητοῦ ἀτελεῖ ἔχοντος βοηθή-
ματά. Ἀλλ' ἀρ' οὐ ἀπαξ παραδεχθῶμεν τοῦτο, διότι
ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὑλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑ-
παρξεως τοῦ τοιοῦτου ποιήματος, τότε μᾶς φαίνεται
πολὺ εὐκολώτερον, ὁ αὐτὸς ἔξοχος νοῦς νὰ παρήγαγε
καὶ δεύτερον ἀριστούργημα, παρὰ ὅλαι αἱ πρὸς παρα-
γωγήν αὐτοῦ ἀπαιτούμεναι δυσεύρετοι συνθήκαι νὰ
ἐπανελήθησαν συνηνωμένοι καὶ παρ' ἄλλῳ ἀτόμῳ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Μιούρ ἐπιμελεστάτη ἀνάγνωσις τῶν
κυριωτέρων χαρακτηρισμῶν τοῦ Ὀμηρικοῦ ὕφους, εἶ-
ναι ἡ ἀρίστη καὶ πληρεστάτη τῶν ὅσας γνωρίζομεν
καὶ παραδεχόμεθα μὲν ἐν γενεῇ τὰ ἐν αὐτῇ, πρὸς ἐν ὁ-
μως διαφωνοῦμεν, πρὸς ὅσα λέγει περὶ τοῦ ὑποτιθε-
μένου κωμικοῦ στοιχείου ἐν Ὀμήρῳ, περὶ οὗ πολλά-
κις ἐπανέρχεται, θεωρῶν αὐτὸ ὡς ἓνα τῶν πρωτίστων
χαρακτῆρων τοῦ ὕφους τοῦ ποιητοῦ. Τοσαῦτον δ' αἰ-
σθάνεται ὁ ἴδιος ὅτι κατὰ τοῦτο νεωτερίζει ἐν τῇ
Ὀμηρικῇ ἐπικρίσει του, ὥστε ἐπανειλημμένως ἐκφρά-
ζει τὴν ἐκπληξίν του ὅτι οἱ σχολιασταὶ οὐδέποτε
παρατήρησαν τὸ τόσον εὐδιάκριτον τοῦτο σύμπτωμα.
Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι τῆς ἀπάτης ταύτης τῶν
σχολιαστῶν κοινωνοῦσι σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀναγνώσται,
ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ κρίσεως,
καὶ κηρύττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνόχους τῆς γενικῆς
«ἀμβλυσοπίας ὡς πρὸς τὸ γελωτοποιῶν στοιχεῖον τῶν
Ὀμηρικῶν ποιημάτων», τῆς προπαπτομένης ὑπὸ τοῦ
Κ. Μιούρ εἰς πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ κριτικούς. Ἀ-
ναμφιβόλως οὐδεὶς ὑπάρχει μὴ παρατηρήσας ὅτι ἐν
ἀμφοτέροις τοῖς ποιήματι ὑπάρχουσι εἰκόνες καὶ πε-
ριγραφαὶ εἰς τῶν γελοίων ὑπαγόμεναι τὴν κατηγο-
ρίαν. Τοιαῦτα εἰσὶ λόγου χάριν αἱ περιγραφαὶ τοῦ
Θερσίτου καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τοῦ Ὀδυσσεὺς
ἐν τῷ Β τῆς Ἰλιάδος, καὶ τῆς μάχης μεταξὺ Ὀδυσ-
σεὺς καὶ Ἴρου ἐν Ὀδυσσεΐᾳ. Αἱ σκηναὶ ἐν τῷ ἄντρω
τοῦ Πολυφήμου, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ ἄγριος ἀλλ'
εὐήθης γίγας ἀπατάται ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀντιπάλου
του, εἰσὶν ἐπι ἰσχυρότερα παραδείγματα, καὶ παρι-
στῶσι τὸ γελοῖον συναναμειγμένον τῷ ροβερῷ. Ἀλλ'
ἀντὶ νὰ βοηθηθῆν ἡ ἐντύπωσις τῶν σκηνῶν τούτων ὑπὸ
τοῦ κωμικοῦ ὕφους τῆς διηγήσεως, τὸ ἀνάπακιν ἔχο-
μεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἠθροήθησαν οἱ πλείστοι τῶν
ἀναγνώστων, παρατηρήσαντες ὅτι διὰ τοῦ προφανῶς
ἀρελοῦς τρόπου καθ' ὃν τὰ μέρη ταῦτα προοιμιάζον-
ται, οὐδεμία σχεδὸν διάκρισις γίνεται μεταξὺ αὐτῶν
καὶ τῶν ἐμβριθεστέρων μερῶν τοῦ ποιήματος.

Τοιοῦτος νομίζομεν ὅτι εἶναι γενικῶς ὁ χαρακτῆρ
ὅλων τῶν διηγηματικῶν δημοτικῶν ποιημάτων· καὶ
εἰς ταῦτα τὰ τυχαίως ἀπαντώμενα χωρία βλέπομεν
μόνον ἑνὴν ἀπόδειξιν τοῦ προβλήθέντος, ὅτι τὰ Ὀμη-
ρικὰ ποιήματα μεθ' ὅλων τῶν καλλονῶν αὐτῶν, φέ-
ρουσιν ὅμως σφραγίδα δι' ἧς δείκνυται ὅτι ἐποιήθη-
σαν ἐν ἀρχαίκοις καὶ σχετικῶς τραχέσι χρόνοις, καὶ
ὅτι εἰσὶ κυρίως ἠρωϊκὰ δημοτικὰ ἄσματα, ἀπαρραλλά-
κτως ὡς βλέπομεν τὸ Ἴσπανικὸν ποίημα τοῦ Σιδ,

διηγούμενον σχεδόν διά τοῦ αὐτοῦ ὕφους καί τόνου καί τὰ ἥρωϊκά κατορθώματα τοῦ ἥρωός του, καί τὰ πονηρὰ αὐτοῦ τεχνάσματα, δι' ὧν υπέκλεψεν ἀπό δύο δυστυχεῖς Ἰουδαίους τὰ χρήματα ὅσα ἐχρειάζετο διά τήν ἐκστρατείαν του.

Ἄλλα δὲν περιορίζεται μόνον ὁ Κ. Μιούρ ἀξάνων, ὡς φρονοῦμεν. τήν σημασίαν τῆς τυχαίας εἰσαγωγῆς τῶν γελοίων τούτων εἰδόνων καί συμβάντων, ἀλλ' ἐν γίνεαι ἀποδίδει εἰς τὸν ποιητὴν ἰσχυρὰν τάσιν πρὸς τὸ σατυρισμὸν καί πρὸς εἰρωνίαν εὐφυᾶ καί συγκεκαλυμμένην. Ἡμεῖς δ' ἐξεναντίας φρονοῦμεν ὅτι αἱ ἰδιότητες αὐταὶ εἰσὶν ἀντικρως ἐναντία εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὡς καί παντός ἐθνούς ἀρχαῖκόν ἔχοντος εἰτέ τι καὶ ἀτελεῖ τὸν ἐξευγενισμόν. Πρὸ πάντων δ' ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τῶν Φαιάκων φρονεῖ ὁ Κ. Μιούρ ὅτι ἀνακαλύπτει τὰς ἰδιότητας ταύτας καὶ ἀδιστακτως λέγει ὅτι θεωρεῖ ἕλον τὸ ἐπεισοδίον τοῦτο ὡς σκοπὸν προτιθέμενον νὰ σατυρήσῃ λαὸν τινα ὑπάρχοντα τότε καὶ γνωστὸν εἰς τὸν ποιητὴν. Μεθ' ὅλης τῆς ἀνηκούσης ὑπολήψεως πρὸς τὴν κρίσιν συγγραφῆς πολυμαθεστάτου καί βαθέως σπουδασάντος τὸν Ὀμηρον, τολμῶμεν ν' ἀμφιβάλλωμεν ἂν ποτὲ ὑπῆρξε τοιαύτη πρόθεσις παρὰ τῷ ποιητῇ.

Οἱ Φαίαιες περιγράφονται ὡς λαὸς εὐθυμος καὶ ἠδύπαθης, κατοικοῦντες ἐν εἶδος γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὅπου δι' ἐλαχίστων ἀγώνων εὐκόλως καὶ ἀπόνως ἐθεράπευον ὅλας τὰς ἀνάγκας, καὶ ὅπου ἦσαν αἱ ἡδοναὶ αὐτῶν ἀπερίσπαστοι. Καὶ αἱ ναυτικοὶ αὐτῶν ἐπιχειρήσεις ἀκόμη, ἢ μόνη σπουδαία τῶν ἐργασιῶν, ἐξετελοῦντο μετ' εὐκολίας ὑπερανθρώπου. Ὅλη τοῦ χαρακτήρος τῶν ἢ διαγραφῆ μᾶς φαίνεται ἀκριβεστάτα σύμφωνος πρὸς τὴν θεμελιώδη ταύτην ἰδέαν φαινόνται ζωηροί, ἀφρότιδες καὶ φαιδροί, ἐλευθέριοι, φιλόξενοι καὶ φιλόφρονες, ἀλλὰ συγχρόνως ματαιόφρονες καὶ οἰηματῖαι, καὶ ὅπως οὖν καυχηματῖαι, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν ναυτικὴν τῶν ἐπιδειξιότητα πρέπη νὰ ἐμολογῶμεν ὅτι τὸ ἀποτελέσματα ἐδικαίουν τὰς μεγαλουργίας τῶν. Ἄλλ' ἐν μέσῳ ὅλης τῶν ταύτης τῆς κενοδοξίας ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν κατορθώσαμεν ν' ἀνακαλύψωμεν τὸ κωμικὸν ὕφος δ' ὁ Κ. Μιούρ λέγει ἐπικρατοῦν δι' ὅλης τῆς περιγραφῆς, οὐδὲ ἰσομέν τ' ὁ καιοῦν ἡμᾶς νὰ θεωρήσωμεν τινὰ μέρη αὐτῆς ὡς παρφοδίας καὶ γερόλους. Ἄν τοιοῦτος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ Ὀμήρου, ἀκαταλληλότατος θὰ ἦτον, καὶ ὄλιγον ἐκ μέρους αὐτοῦ θ' ἀπεδείκνυε κρίσιν ἢ εἰσαγωγὴ εἰς τοιαύτην εἰκόνα χαρακτήρος ὡς ὁ τῆς Ναυσικάας, οὗ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ κάλλος ἀναγνωρίζει πληρέστατα ὁ Κ. Μιούρ.

Τὸ ἄναρ, λέγει, τῆς Ναυσικάας, τῆς χαριεστάτης τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ὠραιότητας τῶν Φαιακίδων, ἢ συνδιάλεξις αὐτῆς μετὰ τοῦ πατρός της, ἢ ἔλευσις της μετὰ τῶν θεραπεινίδων εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ ὅπως πλῆθ' ἐνδύματα τῆς οἰκογενείας, αἱ νεανικαὶ τῶν διαχύσεις ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν, καὶ ἢ συνάντησις τοῦ Ὀδυσσεῶς, εἰσὶν ἐξαισιοὶ σκηναὶ τῆς ἀρχαίας ἀρελίας τῶν οἰκιακῶν ἡθῶν, καὶ τῆς παρθενικῆς ζωηρότητος συγχρόνως καὶ τρυφερότητος. (*)

(*) Ἄλλ' ὄλιγον κατωτέρω ὁ Κ. Μιούρ ἀνακαλεῖ τὴν παραβολήν

Τῷ ὄντι ἢ εἰσαγωγὴ τοιαύτης παγκάλλου εἰκόνας, ἢ μᾶλλον σειράς εἰκόνων ἐν μέσῳ σκηνῶν κυρίως ταυρικῶν ἢ γελοίων, ἤθελεν εἶσθαι παραδοξὸν κράμα. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀκόμῃ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιδημεῖ παρὰ τοῖς Φαίαισι, καὶ ὅπου ἢ κομπορῆμων τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν κουφότης μάλιστα ἐπιδεικνύεται, καὶ ἐκεῖ ὁ ποιητῆς μετὰ πλείστης ἐπιδειξιότητος ἠθέλησε νὰ πρᾶξη τῆς εἰκόνας τὸν τόνον, εἰσαγαγὼν τὸ ὠραῖο, χωρίον ἐκεῖνο, ἐν τῷ ὁ νέος Φαίαιξ Ἰφύραλος ἀπολογεῖται πρὸς τὸν ξένον διὰ τῆς πρώην προπέτειάν του. Πῶποτε, νομίζομεν, ἔκτοτε μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, εὐγενεστέρᾳ ἀπολογία δὲν ἐπροφῆθη οὐδ' ἐγένετο δεκτὴ δι' εὐγενεστέρων ἐκφράσεων οὐδὲ γνωρίζομεν πολλὰ Ὀμηρικὰ χωρία, ὅπου προηγουμένως καταφαίνεται ἢ λεπτότης τοῦ οἰσθήματος, ἢ τις φέρει τὸν τύπον τῆς ἀληθοῦς καλῆς ἀγωγῆς ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ· καὶ ἐν οὐδενί ἰσως ἠθέλομεν ὀλιγώτερον ὑποπτεύσει πρόθεσιν σατύρας ἢ γερόλλου.

Ἄλλ' αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις τοῦ Κ. Μιούρ περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἀποδεικνύουσιν ἐνεργεστάτα, ἂν ἀμφιβολία ἀκόμη ἐπετρέπετο περὶ τούτου, ὅτι ἐθεώρησε καὶ ἔκρινεν αὐτὸ ὑπὸ ἐποψίν ἐσφαλμένην.

« Ἐν κωμικῷ, λέγει, πνεῦμα τῆς διηγήσεως διατηρεῖται μέχρι τοῦ τέλους αὐτῆς. Πληρωθεὶς δῶρων καὶ περιποιήσεων, ὁ ἥρωϊς ἐπιβαίνει τὸ ἐσπέρας πλοῖον καταρτισθέντος καταλληλότατα· καὶ πρὸ τῆς αὐγῆς τὸ πλοῖον φθάνει εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου τὸ φαιδρὸν πλήρωμα ἀποθέτει κοιμώμενον ἐτι, μετ' αὐτῆς τῆς ἠρωϊκῆς του καὶ τῶν δῶρων ὅσα τῷ ἐδόθησαν, τὸν Ὀδυσσεῖα εἰς τοὺς πατρίους βράχους. Ἐξυπνήσας, δὲν δύναται νὰ ἐνοήσῃ ποῦ εὐρίσκειται, καὶ μόνον ἢ θεῖα προστατίς του, ἢ ἄθνη, ἐλθοῦσα, διασκηδάζει τὴν ἀπορίαν του. »

Ὁμολογοῦμεν ὅτι μᾶς φαίνεται ἀκατανόητον πῶς κριτικὸς βαθὺς καὶ φιλόκαλος, εἶδος ὁ Κ. Μιούρ, ἀναγνοὺς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ν τῆς Ὀδυσσεΐας, ὅπου περιγράφεται ἢ νυκτερινὴ ὁδοπορία τοῦ Ὀδυσσεῶς, ἐδύνηθη νὰ θεωρήσῃ τοὺς ὠραίους ἐκείνους στίχους ὡς περιέχοντας ἰδέαν τινὰ κωμικὴν. Ὁ Κ. Μιούρ (*), ὀλιγώτερον ἀντιλαδόμενος τῆς θαναοῖας τοῦ ποιητοῦ, ἐκίτησε τὸ χωρίον τοῦτο ὡς τὸ περιπαθέστερον ὅλης τῆς Ὀδυσσεΐας. Ἄν καὶ καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν δὲν παραδεχόμεθα τὴν κρίσιν ταύτην, ἀναγνωρίζομεν ὅμως τῷ ὄντι ὡς ὠραίαν καὶ παθητικωτάτην τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ πολυπλαγκτός, ὁ πολλὰ παθῶν ἐν πολέμοις καὶ τρικυμίαις, ἀποτίθεται οὕτω κοιμώμενος εἰς τὴν γῆν τῆς πατρίδος του, ὡς βρέφος, λησμονῶν ὅλα ὅσα ἐμόγησε.

τοῦ Ἄϊοντος ἢ τις ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, καὶ τὴν ἐξηγεῖ ὡς παρφοδίαν τοῦ ἥρωϊκοῦ καὶ τοῦ ἀξιοπροσεστέρου ἐπικροῦ ὕφους. Τῷ ὄντι ἢ παραβολὴ ἐκεῖνη ἐκπλήττει ὅπως τὰς ἰδέας ἡμῶν· ἀλλ' ὄχι παρφοδίων ἢ δὲ τῆς παραβολῆς τῆς Πηνελόπιδος πρὸς Ἄϊοντα, ἐν δ' [στ. 791] τῆς Ὀδυσσεΐας, ἐφ' ἧς ὁ Κ. Μιούρ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ὀμηρὸς χαίρει τὸν Ἄϊοντα εἰς τὰς παραβολὰς παρφοδίων. Ἡ παραβολὴ ἐκεῖνη δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ ἰσχυρότερου τρόπου καθ' ὅν, ὡς ὁ Κ. Μιούρ εὐφραίνεται ἀλλαχοῦ ἀνεπτύξαι, ὁ Ὀμηρὸς εἰσάγει τὰς παραβολὰς, ἀπεκτείνων αὐτὰς πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀμέσου ὁμοιότητος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἢ παραβολὴ συνίσταται μόνον εἰς τὴν παῖσαν καὶ τὴν κοκοκαίριαν ἢ τις εἰκόνα τῶν Ὀδυσσεῶς ὡς Ἄϊοντα. Τὰ λοιπὰ εἰσὶν ἐπισημασμένα, καὶ ἢ οὐδὲν προετίθη.

(*) Ἄ τριτημῶν, περιπέτειαν ἐν Ἐλῶδι, σ. 29.

Περὶ τούτων εἶναι ν' ἀντιγράφωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἀμύμητους ἐκείνους στίχους, οὗς, πεπεισμεθα, οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀναγνώτων αὐτοὺς ποτὲ ἐλησμόνησεν. (*)

Ἄλλ' ἐτι ἰσχυρότερον πρέπει νὰ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τοῦ δίσχυρισμοῦ τοῦ Κ. Μιούρ, ὅτι τὸ αὐτὸ κωμικὸν στοιχεῖον ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῷ αὐστηρῷ τῆς Ἰλιάδος μηχανισμῷ. Ἐὰν ἀνοίκεται τινῶν σκηνῶν ἀς τὸ ἔπος τοῦτο θέτει ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ὀλύμπου, καὶ μάλιστα τὸ ἀπρεπὲς τῶν ἐρίδων μεταξὺ Διὸς καὶ Ἥρας, παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἐπιθυροῦντες καὶ τὴν δημόδη αὐτῶν θεολογίαν ν' ἀπαλλάξωσι πάσης ἀπρεπείας, καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ὀμήρου νὰ διατηρήσωσι, τινὲς τῶν φιλοσόφων κατέρυον εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀλληγορικῶν ἐξηγήσεων· καὶ ἐθεώρησαν, ἢ εἶπον ὅτι θεωροῦσι τὰς περιγραφὰς ταύτας ὡς συμβολικῶς ἐμφανίζουσαι φυσικὰ φαινόμενα, ἢ περιεχούσας κεκρυμμένην ἠθικὴν ἐννοίαν.

Ἄλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἀπέβρισαν, καὶ δικαίως, πάσας τὰς προσπάθειάς ταύτας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τοῦ ποιητοῦ ὑπόληψεως. Μετ' ἐκπλήξεως ὁμοῦ βλέπομεν τὸν Κ. Μιούρ καταφεύγοντα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ χωρία ἐκεῖνα εἰσὶν σατυρικά, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ ὁ ποιητῆς ὅπως χλευαστὴν τὴν παραδοξολογίαν τῆς δημόδους θεολογίας. Ὅσον ἀνυπόστατος καὶ ἂν μᾶς φαίνεται ἢ ἀλληγορικὴ ἐκεῖνη ἐξήγησις, ὁμολογοῦμεν ὅτι τὴν προτιμῶμεν ἀκόμῃ πολὺ ἀπὸ τῆν νέαν ταύτην λύσιν τῆς δυσκολίας.

Ἄδύνατον σχεδόν μᾶς εἶναι νὰ κατανοήσωμεν ὅτι εἰς τριγυρῶν κοινωνίῳν καταστάσιν, οὗ ἦν ἢ τῆς ἐποχῆς ἐν τῇ πιθα-ὡς εἶναι ὁ Ὀμηρὸς, ἐδύνατο οὗτος νὰ πρέξη τσοῦτο τῶν συγχρόνων του ὡς πρὸς τὰς θεολογικὰς γνώσεις, ὡς νὰ θεωρῆ μετὰ περιφρονητικῶς τὰς προλήψεις αὐτῶν περὶ φύσεως τῆς θεότητος καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς· καὶ ἐτι μᾶλλον ἀπίστευτον φαίνεται ὅτι, καὶ ἂν εἶχε τὰς ἰδέας ταύτας, ἤθελε τολμηρεῖ νὰ τὰς ἐκφράσῃ. Ἡ ποίησις τοῦ Ὀμήρου ἦτον ἐτελῶς δημοτικὴ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ ἀπεινεῖτο εἰς μόνους τοὺς συμπατριώτας καὶ τοῦ συγχρόνου του· οὐδὲ δυνά-

(*) Ποιητικὴ ἐμπνευσις τοιαύτης θαυμασίας ἀντιθέσεως ἀφορρῆς μὴ ποιεῖται, δὲν χρῆζει ἑλλῆς ἱστολογίας. Ἄλλ' ἐν ἐρωτηθῆ [σ. 791] ἐν Νίτχ, καθ' ὅν ἐν τῇ περιπέτειᾳ ταύτῃ δεῖκνυται εἰδικὴ ἀσθερῆς ὁ Κ. Μιούρ] δεῖται οἱ Φαίαιες ἀπεδίδεσαν τὸν Ὀδυσσεῖα κοιμώμενον, ἢ ἀπόκρισις μᾶς φαίνεται πρὸς τὸν ἠρωϊκὸν ἀναγκῆς τοῦ νὰ φθάσῃ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν γῆν τῆς γεννηθείας του κρούσας καὶ λανθάνων, ἢ περιπέτειας αὐτῆς συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ποικίλῃ περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰσάγει ἤδη ὅτι ἢ Σχερῆα καὶ οἱ κωμικοὶ αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυστικῶς καὶ οἱ Κυκλόπες ἢ οἱ Αἰαιτωροὶ, ἢ πλοῖον ὕψος τοῦ Αἰόλου καὶ ἢ ὕψος τῆς Καλυψίδος. Οἱ Φαίαιες εἰσὶ μὴ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπιδεικνύει μᾶς ἀναποδοῖν, ὅτι ἔχουσι τὴν μυστηριώδη περὶ τῶν Φαιάκων τὸ μυστήριον τὸ περιεκλειπόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλγερ [Die Homerischen Phänakn, ἐν τοῖς Συγγραμμάσι τοῦ Tom. B' σ. 1.] εἰ

κῆρος, τότε ἐφαρμόζονται εἰς τὴν Αἰνεΐδα ὡς καὶ εἰς τὴν Ἰλιάδα, εἰς τὸν Μίλτωνα ὡς καὶ εἰς τὸν Ὀμηρον, εἰς τὰ μυθιστορήματα τοῦ Κερδάντου καὶ τοῦ Οὐάλτερσκότου, ὡς καὶ εἰς τὰ πικραρχαία ἑλληνικὰ ἐπη. Οὕτως ἐν τῷ Ἀρχαυμύθῳ, μὲν τῶν μυθιστοριῶν τοῦ μεγάλου Ἀγγλομυθιστοριογράφου, ἢ σκηνὴ ὑποτίθεται πρὸς τὴν ἀκατολικὴν πικραρχίαν τῆς Σκωτίας, καὶ ὁμοίως ἐν τινι χωρίῳ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ὁ ἥλιος περιγράφεται ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Τελευταίη πραγματικὴ ἀντίφρασις ἐπρεπε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ὁπιδῶν τοῦ Βολρίου, ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ὠραῖον χωρίον ἐν ᾧ αὐτὴ περιέχεται παρενεγράφη μεταγενεστέρως εἰς τὸ μυθιστόρημα. Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι τοιαῦτα μικρὰ προοράματα καὶ ἀμέλειαι εἰσι σχεδὸν πάντοτε ἀναπόρευτα εἰς μικρὰ συγγράμματα τῆς φαντασίας. Ἡ ἀκριβολόγος ἐπιμέλεια ἢ ἀπὸ τῶν τοιούτων στραλῶν προφραττομένη, εἶναι μᾶλλον προσὸν τῆς ἀκρίβειας μετριότητος τοῦ Ἀπολλωνίου ἢ τῆς ὑψηλῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Ὀμήρου. Συγχρόνως δὲ αἱ τοιαῦται κηλίδες εἰσι τοιαῦται τὸ εἶδος, ὥστε δύναται εὐκόλως νὰ ἐκπλυθῶν. Ἄν τὰ ὁμηρικὰ ἐπη εἶχον τῶ ὄντι συγκολληθῆ ὡς ὑποθέτει ὁ Βόλριος, φαίνεται πικραρχοξὸν πῶς ὁ Πειτρίστρατος καὶ οἱ βοσθοὶ του, ἢ οἱ διαδεχθέντες αὐτοῦ Ἀλεξάνδρινοι γραμματικοὶ, ἀρῆκαν τὰς ἀντιφάσεις ταύτας, ἐν ᾧ εὐκολώτατα, διὰ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως ἐνὸς ἢ δύο στίχων, ἐδύναντο νὰ τὰς διορθώσωσι. Δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτὸς παρέδρασε ἢ ἐλητμόνησεν ἐνίοτε τοιαύτας ἀσημάντους μικρολογίας. Ἄλλ' ὁ γραμματικὸς ἢ ὁ ἐρασιεὶς δὲν ἀμελεῖ τὰ τοιαῦτα.

Τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια τῶν ἐκδοθέντων τόμων τοῦ Κ. Μιούρ περιστρέφονται περὶ ἀντικείμενον τότεν ἀμέσως συνεχόμενον μετὰ τῶν ὁμηρικῶν ζητημάτων, ὥστε ὑπῆρχε καιρὸς καθ' ὃν αὐτὸ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ μόνη βᾶσις τοῦ ὅλου ζητήματος· εἶναι δὲ τοῦτο τὸ περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ γραφὴ εἰτήθη ἢ κἄν ἐγένετο κρινῆ ἐν Ἑλλάδι. Ἄν ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια ἐγράφησαν κατ' ἀρχὰς, ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Βολρίου καὶ τῶν ἀμέσων ὁπιδῶν αὐτοῦ ὡς πρόβλημα σχεδὸν ταυτιζόμενον μετὰ τοῦ ἄλλου, ἂν τὰ ποιήματα ταῦτα συνετάχθησαν ὑπὸ σχῆμα συνεχῆ καὶ ἄρτιον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν μέρος τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἀμυρσθητήσεως ἐτυζήθη, θερμότερον. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς συζητήσεως, εἰ καὶ ἐπέχυσεν νῆον φῶς ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ κερήγαγε, πιστεύομεν, καὶ τὴν κοινὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐπιρροὴ τῶν συμπερασμάτων αὐτῆς δὲν εἶναι ὅσον σπουδαία κατ' ἀρχὰς ὑπελήθη. Αἱ ἐπιμελέσταται καὶ ἐμβριθέσταται ἐρευνᾶι τοῦ Κ. Μιούρ ἐπὶ τοῦ ἀντικείμενου τούτου θεωροῦσιν οὐ μόνον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γραφῆς εἰς φιλολογικὰς συγγραφάς, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς γῆσεως αὐτῆς ἐπὶ ἐπιγραφῶν καὶ μνημείων. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ πρῶτον μόνον μέρος τῶν ἐρευνῶν τούτων συνεχεται μετὰ τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα καὶ ὁμολογοῦμεν μὲν ὅτι δι' αὐτῶν προσέθηκε συνεισφοράν πολὺτιμον εἰς τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος· ὡς πρὸς τὸν Ὀμηρον ὁμοίως ἀρνούμεθα ἢ ὅτι μᾶς ἐπεισεν ὅτι

τὰ ἐπη αὐτοῦ ἦσαν γραπτὰ ἀνέκαθεν, ἢ ὅτι ἦσαν ἀνάγκη νὰ εἶναι γραπτὰ. Ὅσον δυσκατανόητος καὶ ἀφρίνηται εἰς τὰς νεωτέρας ἡμῶν ἔξεις ἢ σύνθεσις καὶ ἀπομημόνευσις ἀγράφων ποιημάτων, τοιαύτης ἐκτάσεως, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ἀθύρατος ἀπεδείχθη διὰ διεφόρων παραδειγμάτων, ἐκτὸς ὅτι καὶ ἡ ἀιολογία ὅλης τῆς πικραρχίας ἑλληνικῆς φιλολογίας τοῦτο φρίνηται ἐνδεικνύοντα. Ἡ εὐρομένον ὅτι ἀκόμη ἐπὶ χρόνον κατὰ σύγκρισιν μεταγενεστέρων ἢ ἀπὸ μνήμης ἀπαγγελία ἦν ὁ μόνος πρὸς τῆς διαδόσεως, ἢ, ἂν ἡ ἐκροχτις ἐπιτρέπεται, τῆς δομησιούσεως τῆς ποιήσεως ἐν Ἑλλάδι. Πῶς νὰ ὑποθεσωμεν ὅτι τὰ τῶν ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ ἐπη διαδίδοντο κατὰ τὸν ἄλλον; Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ ὑποθεθῆ ὅτι αὐτὸς ὁ Ὀμηρος, ἂν ὄχι καὶ οἱ διάδοχοί του, ἐπρεπε νὰ δύναται ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ ὅλον τῶν ποιημάτων του; Διότι εἰς τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν ὀλίγον συμβάλλεται ἂν ὁ Ὀμηρος ἐγράψῃ ὁ ἴδιος, ἐν ὅτῳ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ γραφὴ ἦν κοινὴ καὶ εὐχρηστος εἰς βραχίον ἢ οὐδ' ὁ θερμότερος αὐτῆς συνήγορος δύναται νὰ παραδεχθῆ. Ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς μόνου ἢ δύο ἀντιγράφων τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύσεως δὲν ἤθελεν ἀπαλλάξει τῆς ἀνάγκης τῆς διαδόσεως αὐτῶν διὰ προφορικῆς ἀπομνημονεύσεως ἐν σχολῇ ὁμηρικῶν διαδοχικῆ, ἂν ἐπρόκειτο τὰ ποιήματα ταῦτα νὰ διαμείνωσι ζῶντα ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἔθνους. Ἄπαξ δὲ παραδεχθέντες τὴν ὑπαρξίν ἐταιρίας τοῦτο προτιθεμένης, δὲν βλέπομεν διατι νὰ μὴ μετεδόθησαν δι' αὐτῆς τὰ ἐπη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ μνήμης ἀδοθητόν.

Ταῦτα εἰσὶν ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν καὶ περιεργωτάτων ὁμηρικῶν ζητημάτων ἃ πραγματεύεται ὁ Κ. Μιούρ.

Ο ΚΥΝΗΓΟΣ.

Τὴν μετάρρασιν τοῦ μυθιστορηματικῶς τοῦ PIEN-ZOY, διαδέχεται σήμερον ἡ τοῦ ΚΥΝΗΓΟΥ, πονήματος περιεργωτάτου τοῦ Γάλλου Γαβριὴλ Φερβύ. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἀμερικὴν, οὐ μόνον τὰς μεγάλας πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐρημίας αὐτῆς, συναντῶσιν ἴσως πολλοὺς τῶν ἀτρομήτων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες συρρέουσιν εἰς τὸν Νέον κόσμον πρὸς ἀναζήτησιν χρυσοῦ, ἢ θήσαν ζῶντων ἐχόντων τὸ δέριμα πολυτίμου. Αἱ περιπλανήσεις, καὶ αἱ διεξοδικαὶ καὶ περιπετεῖς ὁδοιπορίαὶ αὐτῶν, γίνονται συνεχῶς ὑπόθεσις τερπνῶν συνάμα καὶ διδακτικῶν διηγήσεων, τὰς ὁποίας οὐδέμια χεῖρ ἐπιτηδεῖα ἀνέλαβε μέχρις ἐσχάτων νὰ καταστήσῃ γνωστὰς ἐν Εὐρώπῃ.

Ἄλλὰ τοῦτο ἐξεπλήρωσε τὸ ληξάν ἐτος πολλὰ εὐδοκίμως ὁ Κ. Γαβριὴλ Φερβύ. Τὴν ἱστορίαν, ἢ τινοῦ τὴν μετάρρασιν ἐπιχειροῦμεν, διηγήθη πρὸς αὐτὸν κληγὸς τις τῆς Καναδικῆς, ποτὲ μὲν καθήμενος τὸ ἐπίπτερον ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν μέσῳ ἐρημιῶν,

ποτὲ δὲ καθ' ἑδῶν, ἐνῶ διέτρεχον ἠλιόβλητοι μακρὰ διαστήματα.

Μεταξὺ τῶν προσώπων τοῦ δράματος, δύο οἱ ἐπικρατέστεροι χαρακτήρες· καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς διατέλλεται τυχοδιωκτῆς Νορμανδὸς ἐκ τῶν πρώτων κατακτητῶν τῆς Καναδικῆς, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου χρυσοθήρας, ἐξ ἐκείνων οἵτινες, εἰσβάλλοντες εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Μεξικῆς, μεταλλεύουσιν ἀκαμάτως αὐτάς.

Εὐκόλον ἄρα νὰ ἐννοηθῇ ὁ ἀναγνώστης πόσον περιέργος καὶ θελητικὴ ἢ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων ἑτεροφύλων προσώπων.

Τὰ πολυτίμα μέταλλα καὶ δέρματα, τούτα ἦσαν τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς ἐμπορίας εἰς ἃ ἐπεδόθησαν τὸ πρῶτον οἱ Εὐρωπαῖοι κατὰ τὴν Ἀμερικὴν· τὰ πλοῦτη ὅσα μάλιστα ἐκ τῶν τελευταίων ἐκέρδησαν ὑπῆρξαν μεγάλα. Τοσοῦτο δὲ εἶχον γενεὴ ἐπιζητήτα, ὥστε κατεστάθησαν σπάνια, καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ Ἴνδοι ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσχωρήσωσι καὶ εἰς τὰ ἐνδοτέρα τῆς χώρας αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἔμποροι συνώθεον ἐνίοτε τοὺς Ἴνδους τούτους, ἐμροσώθη γενεὰ θηρευτῶν Εὐρωπαίων, ἐπίσης δοκίμων, καὶ ἐπίσης ῥιψοκινδύνων. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διατροφίσαντες μῆνας ἢ καὶ ἔτη ὀλοκλήρα ἐν μέσῳ φυλῶν ἄγριων, παρεδίχθησαν τὰ ἦθη τῶν Καναδιῶν, καὶ κατεβλήθησαν τοσοῦτο ὑπὸ τοῦ παραδόλου καὶ ἀσταθοῦς ἐκείνων βίου, ὥστε κατεφρόνησαν τὰς τακτικὰς καὶ εἰρηνικὰς ἔξεις τοῦ πεπολιτισμένου.

Οἱ δραστήριοι οὗτοι ἄνδρες, γενόμενοι βραδύτερον πασιγνωστοί, ὠνομάσθησαν ὕλοδρόμοι. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχεν αὐξήσει εἰς ἄκρον τὸ 1762 ἔτος, ὅτε ἡ Γαλλία ἀπώλεσε πᾶσαν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Καναδικῆς· ἀλλὰ διασκορπισθέντες τότε, κατόκησαν ἐντὸς δασῶν, ἀπαξιοῦντες νὰ συμβῶσι μετὰ τῶν ἄγγλων, τῶν ὁποίων ἀπεστρέφοντο καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν.

Ἄλλὰ σήμερον, μόλις κατὰ τὰς μᾶλλον ἀκοινωνήτους χώρας τοῦ Νέου κόσμου ἀπαντῶνται τὰ λείψανα τῶν ὕλοδρόμων τούτων. Ἐνίοτε ἐν μέσῳ τῶν ἄγριων ἤχουσιν ἀρχαῖα ἄσματα νορμανδικὰ, ἢ ἐπὶ λιμνῶν, τὰς ὁποίας δὲν διασχίζουσιν ἀτμόπλοια, ἴγλας βαθυπύγων ἐλαύνει σιωπηλῶς ἐπακτιδίδα, ἢ ἀνάπτει πυρὰν μονήρη παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῶν.

Μικρὸν ἔτι, καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ, αἱ ζῶσαι αὐταὶ παραδόσεις ἄλλων χρόνων, θέλουσιν ἐκλείπει ἐξ ὀλοκλήρου!

Ἄλλ' ἂς ἐλθωμεν καὶ ἐπὶ τοὺς χρυσοθήρας.

Ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῶν πολυτίμων μετάλλων κατὰ τὰς Ἰσπανικὰς ἀποικίας, συνέθη ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῶν δερμάτων κατὰ τὰς Γαλλικὰς. Τὸν πυρετὸν τῆς ἀπληστίας διεδέχθη περίοδος πολὺ ἠπιωτέρα, καὶ μετὰ τὰς μεγάλας ἐκστρατείας τὰς διοικουμένας ὑπὸ ἐμπείρων ἀρχηγῶν, ἐπῆλθεν ἐκδρομαὶ ἀνεξαρτήτων τυχοδιωκτῶν.

Οἱ χρυσοθήραι εἶναι σύγχρονοι τῶν ὕλοδρόμων, ἀμφοτέροι δὲ πρόδρομοι τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὰς ἐρημίας τῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ μὲν ὕλοδρόμοι βαδίζοντες ἀπ' ἀρκτου πρὸς με-

σημβρίαν, οἱ δὲ χρυσοθήραι ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἀρκτον, συνητήθησαν ἐξ ἀνάγκης. Ἄλλ' ἡ Ἀγγλοισπανικὴ φυλὴ προώθευσε πολὺ πλεόν τῆς Ἰσπανικῆς, ἥτις ὑποχωρεῖ καὶ σήμερον ἐνώπιον τῆς ἀντιπάλου, καὶ διαφέρει πολὺ αὐτῆς· διότι, ἐνῶ οἱ ὕλοδρόμοι διακρίνονται διὰ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς καρτερίας τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν, οἱ χρυσοθήραι κατατῆγονται ὑπὸ τῆς πυρετώδους ἀνησυχίας τῶν γραφῶν. Οἱ μὲν ὑποκίπτουσιν ἀγογγύστως εἰς τοὺς κόπους μετ' ἐκείνων βίου διαγόντες, οἱ δὲ ἐργάζονται ἐπ' ἐλπίδι κέρδους ἀμέσου, καὶ ἀκόρεστοι ἐπιζητοῦσι πᾶσαν εὐκαίριαν ὅπως ἐκτραπῶσι πρὸς ἀπολαύσεις πάντη ὕλικας.

Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῶν βαθυτέρων ἐρημιῶν καὶ τῶν δασῶν τῆς Ἀμερικῆς παρίσταται τὸ δράμα τοῦ Κ. Γαβριὴλ Φερβύ. Ἐμιμήθη τάχα ὁ συγγραφεὺς τὸν Κούπερον; Τὸ καθ' ἡμᾶς, ὁ Γάλλος μυθιστοριογράφος εἶν' εὐκρινέστερος τοῦ Ἀμερικανοῦ, ζωηρότερος ἐκείνου κατὰ τῆς περιγραφῆς, καὶ δραματικώτερος κατὰ τὰς περιπετείας.

Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ εἰπῶμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ὅπως κατστήσωμεν εὐκολωτέραν τὴν κατάληψιν τοῦ μυθιστορηματικῶς· δὲν εἶναι δὲ ἴσως περιττὸν νὰ προσθέσωμεν καὶ πόθεν ἀρχεται ἡ διήγησις.

Μεταξὺ τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανῶν καὶ τῆς Βιλβῆς, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Βισκαίας, ὑπάρχει ἐπίγειον ὀνομαζόμενον Ἐλαγχόδη, ὅπου κατοικοῦσιν ἄλιεις, γνωστοὶ εἰς τοὺς λαθρεμπόρους καὶ τὰ πληρώματα τῶν μικρῶν πλοίων.

Βλέπων μακρόθεν τοῦ, παρὰ τὰς ἀκτὰς βράχους ἄνω τῶν ὁπίων κείται αἱ οἰκίαι τῆς Ἐλαγχόδης, ἐκλαμβάνεις αὐτοὺς ὡς μικρὰς ἀνωμαλίας τῆς γῆς σκιαζόμενας ὑπὸ ὀμίχλης κυανωπῆς· πλησιέστερον ὁμοῦς ἢ σκηνὴ μεταβάλλεται· οἱ βράχοι φαίνονται καθαρώτερον, ἢ ὀμίχλη ἀποχωρίζεται, καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν καθίσταται εὐδιάκριτον.

Ὁ ὠκεανὸς τοξεύει ἀνάως κατὰ τοῦ μαυρωποῦ ἐκείνων μετώπου τὰ διαυγῆ αὐτοῦ κύματα· αὐτὰ δὲ διαβρέοντα ἀρροφυῖ καὶ ἀργυρόφρεδα διὰ τῶν μυριῶν σχισμαδῶν τῶν βράχων, βραβροῦνται μετὰ πατάγου εἰς τὰ παρακείμενα σπήλαια. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοσοῦτου σάλου, στίφη πτηνῶν θαλασσοβίων ἐκπέποντα φωνὰς ὀξείας, φαίνονται μυκτηρίζοντα τὴν ἀσθένειαν τῶν κυμάτων, ἀναβραζομένων ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν ἀγανῶν ἐκείνων γασμάτων.

Ἐνταῦθα, κατὰ τὴν ζωερὰν ταύτην τοποθεσίαν, ἦς τινος ἢ ὕψις κατανύσσει βαθέως τὴν ψυχὴν, ἀρχεται τὸ δράμα, τοῦ ὁποίου τὴν ζωερὰν περιγραφὴν ἀφείλομεν εἰς τὸν γλαφυρὸν κάλαμον τοῦ Κ. Γαβριὴλ Φερβύ.

Τὸ μυθιστόρημα ἐπιγράφεται γαλλιστί, Le Coureur des bois, ὅπερ μεθερμηνεύεται ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀρχαίας λέξεως ὁ ὕλοδρόμος, τὴν ὁποίαν ἤδη μεταχειρισθῆμεν ὡς γνωστοτέραν ὁμοῦς καὶ κομψοτέραν, προστιμήσαμεν τὴν λέξιν ὁ κυνηγός, σημαντικὴν ἄλλως αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν οἱ ὕλοδρόμοι τρέχουσιν εἰς τὰ δάση.

Τοὺς αὐτόχθονας Ἴνδους τῶν δύο Ἀμερικῶν, τοὺς

δοποιούς οί Γάλλοι καλοῦσι *Reaux - rouges*, ὡς ἔχον-
τας τὸ δέμα ἐρυθρὸν, ἐδυναμέθη καὶ ἡμεῖς νὰ ὀνο-
μάσωμεν ἐρυθρόχροα, ἐρυθροπροσώπου, ἐρυθρῶ-
δεις, ἢ καὶ, κατὰ μετάρρατιν ἀπρεγκλιτὸν, ἐρυθρο-
δέρμου. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοὺς μὲν μελάγχροα ὀνομά-
ζομεν συήθως μαύρους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς λευκοὺς,
ἐνομίσαμεν ὅτι καὶ συμφωνότερον πρὸς τὰ παραδεξα-
μένα, καὶ συντομώτερον εἶναι τὸ νὰ εἰπώμεν καὶ τοὺς
Reaux - rouges, *Κοκκίους*.

Ο ΚΥΝΗΓΟΣ δὲν εἶναι ἀρρενωπὸς ὡς ὁ ΡΙΕΝ-
ΖΗΣ, ἀλλ' οὐδὲ θηλυδρίας, ὡς πολλαὶ τῶν μυθι-
στοριῶν ἐκείνων αἴτινες κατέκλυσαν ὡς χειμαρρῶς
τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν· διότι ἡ *Παρδώρα*, κα-
ταχθεῖσα ἐξ ἀρχῆς διὰ τῆς προκηρύξεως αὐτῆς
μετὰ τῶν φιλολογικῶν συγγραμμάτων τῶν ἀποτεινο-
μένων ἰδίως πρὸς τοὺς δεχομένους τὴν ὠφέλειαν διὰ
τοῦ διαβατηρίου τῆς τέψεως, ἐμμένει ἀπραταλεύ-
τως εἰς τὴν ὅποιαν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν, τοῦ νὰ σέβεται
μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τὰ ἦθη.

Ν. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Ο ΑΠΟΞΥΟΜΕΝΟΣ.

Κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος ἀνευρέθη ἐν Ῥώμῃ
κατὰ τὰς πρὸς περίθαλψιν ἀπόρων ἐργατῶν ὑπὸ τοῦ
Γαλλικοῦ στρατοῦ γενομένης ἀνασκαφῆς, τὸ ἐνταῦθα
εἰκονιζόμενον ἀγαλμα, ἀνώτερον μὲν τοῦ φυσικοῦ με-
γέθους, ἐξαιρέτου δὲ διατηρήσεως, καὶ τέχνης ὠραιο-
τάτης, παριστῶν νεανίαν διὰ σπλεγγίδος ἀποξέοντα

τοῦ σώματος τοῦ μετὰ τὴν πάλην, ἢ ἄλλο τι ἀγῶ-
νισμα, τὸν ἰδρώτα, τὸ ἔλαιον καὶ τὴν κόνιν. Ὁ
Πλίνιος ἐν Φυσικῆς Ἱστορίας βιβλ. 34, κεφ. 8, §.
19, ἀναφέρει περίφημόν τινα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀν-
δριάντα, ἔργον τοῦ Πολυκλείτου, καὶ γνωστὸν ὑπὸ
τὸ ὄνομα τὸ Ἄποξυόμενος. Τινὲς τῶν Ἀρχαιολό-
γων ἐπρότειναν λοιπὸν εἰκασίαν ὅτι τὸ εὐρεθὲν ἀγαλ-
μα εἶναι αὐτὸ τὸ μνημονιζόμενον ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ἢ
καὶ ἐκείνου ἀντίγραφον, καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν φαί-
νεται ἐντελῶς ἀπίθανος.

Ὁ Πολύκλειτος, καλλιτέχνης Ἀργεῖος, ἐργαζό-
μενος ὑπὲρ τῆς φιλογυμναστούσης φυλῆς τῶν δω-
ριέων, ἦτον ἐπόμενον νὰ διαπρέπῃ εἰς τὴν παραστα-
σιν ἀνδριάντων γυμναστικῶν, καὶ τοῦτο ῥητῶς περὶ
αὐτοῦ μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἄλλ' ἐπίσης
μανθάνομεν παρ' αὐτῶν ὅτι ἰδίως ἔχαιρε παριστῶν
τὴν νεανικὴν ἢ μᾶλλον προσηδικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ
ἀθλητικοῦ σώματος, καθ' ἣν ἡ τῶν νεύρων καὶ μυῶ-
νων ἐξόγκωσις δὲν κατατρέφει ἀκόμη τὴν συμμε-
τρίαν τῆς ἰδανικῆς καλλονῆς. Τοιοῦτος ἦν αὐτοῦ ὁ
διαδοῦμενος, δηλ. ἀθλητῆς νικῆτας, καὶ ἀναδέων
ταινίαν εἰς τὴν κεφαλὴν του, εἰς δεῖγμα τῆς νίκης
του, ὃν ὁ Πλίνιος χαρακτηρίζει ὡς ἀβρῶς νεανικόν,
τοιοῦτος ὁ δορυφόρος του, ὃν ὁ αὐτὸς λέγει παιδα
ἀνδρῶδη τοιοῦτοι, ἦται πρόσηβοι καὶ αὐτοὶ, ἦσαν οἱ ἀ-
στραγαλλιστοὶ του, διότι ὁ Λευκιανὸς τοὺς ἀποκαλεῖ
Γανυμῖδην καὶ Ἑρωτα τοιαύτη τέλος, δηλ. τῆ ἀνδρικῆ
ῤώμη τὴν γυναικεῖαν καλλονὴν ἐνοῦσα, ἢ Ἀμαζῶν
του ἐκείνη, ἣτις ἐνίκησεν ἐν συναγωνισμῶ τὰ ὅμοια
ἔργα διαφόρων τῶν ἐπισημοτέρων συγχρόνων ἀριστο-
τεχνῶν, καὶ μετὰ ἄλλων τὸ τοῦ Φειδίου.

Ἐκ τούτων φαίνεται ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ ὁ
Ἄποξυόμενος ἐκεῖνος, οὐ μόνον τὸ ὄνομα μᾶς εἶναι
γνωστὸν, ἦτον ἀθλητικὸς ἀνδρῆς καὶ αὐτὸς, παρι-
στῶν ὡς ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀνευρεθείς, τὸν ἀθλητὴν εἰς τὴν
στιγμὴν τὴν μετὰ τὴν πάλην. Ὁ τοῦ Πολυκλείτου
ἦτον πιθανῶς χαλκοῦς, ὡς ἠξέυρομεν τοῦτο περὶ
τοῦ Διαδομένου, καὶ ὡς ἦσαν τὰ πλεῖστα τῶν
ἀγαλμάτων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅσα δὲν ἦσαν χρυ-
σελεράντινα, ἢ δὲν ἐκόσμου, ἐξῶθεν τ' ἀρχιτεκτο-
νικὰ τῶν ναῶν μέρη. Ὁ εὐρεθείς ἐπομένως εἶδύνατο νὰ
ἦτον ἐκείνου ἀντίγραφον, ὡς ὁ ἐν τῷ Βρετανικῷ
Μουσεῖῳ λίθινος δυσκοβόλος εἶναι ἀντίγραφον τοῦ
περιφήμου χαλκοῦ δυσκοβόλου τοῦ Μύβρωνος. Ἡ
μόνη δὲ ὅπως αὐτὸν ἰσχυρὰ ἐνστασις κατὰ τῆς ἀποδό-
σεως τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὸν Πολύκλειτον, εἶναι
ὅτι αὐτὸ δὲν φαίνεται τόσον νεανικόν, ὥστε νὰ
θεωρηθῇ ὡς προῖον τῆς ἐκείνου γλυφίδος. Ἀπεικονί-
ζομεν ὅμως ἐνταῦθα ἐν μεγαλητέραις διαστάσει καὶ
ἀκριβῶς διαγεγραμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ
ἀγάλματος, ὥστε ἕκαστος νὰ κρίνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἂν
δὲν δύναται νὰ εἶναι αὐτὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου,
οὐ ἡ τέχνη, νομίζομεν, δύναται μάλιστα νὰ χαρα-
κτηρισθῇ διὰ τοῦ ἐναγωνίου Ἑρμοῦ, ἐφ' ἧς εἰς τὴν
ἀνδρικὴν ἡλικίαν μᾶλλον προσηκίζοντος, ἢ προσῆδου
εἰς τὴν παιδικὴν, ὃν ἐπλασεν ἐν Αὐσιμαχίᾳ.

Καὶ τοῦ Λυσίππου, τοῦ διαδόχου τοῦ Πολυκλείτου
ἐν τῷ Σικυονίῳ ἐργαστηρίῳ, ὑπῆρξεν Ἄποξυόμενος

χαλκοῦς, ὅστις μάλιστα ἠξέυρομεν ὅτι μετεχειρίθη
εἰς Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα καὶ ἐτέθη εἰς τοῦ
λουτρῶνις αὐτοῦ, ὅθεν μετὰ ταῦτα τὸν μετεκόμισεν
ὁ Τιβέριος εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ οἴκους· ἀλλ' ὁ λαὸς
τῆς Ῥώμης τὴν ἠνάγκασε νὰ τὸν ἀποδώσῃ εἰς τὸ κοι-
νόν. Ἐκεῖνος ὅμως εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἦτον
πολὺ νεανικώτερος τούτου, ἦτον παῖς ἐν ὄρῃ, καὶ
διὰ τοῦτο δὲν δύναται τὸ ἀνευρεθὲν ἀγαλμα νὰ θεωρηθῇ
ὡς ἐκείνου ἀντίγραφον.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Τὸ ἐπικρατέστερον μέτρον τῆς νεωτέρας Ἑλληνι-
κῆς ποιήσεως εἶναι εἰσέτι τὸ δεκαπεντασύλλαβον,
καὶ ὁ χαῖνος ἐκκαδικασύλλαβος στίχος, διαδοθείς ἐπ'
ὀλίγον, δὲν ἤδυνήθη νὰ καταβάλῃ αὐτὸ, ἀλλ' αὐτὸς μᾶ-
λιστα κατέπετεν ἤδη ἀμεληθείς.

Καὶ ἐὰν μὲν πρόκηται περὶ λυρική, ἀριστον καὶ
ἀρμονικόν διαπρέπει τὸ δεκαπεντασύλλαβον, ἀλλ' ἐὰν
ποτε ἀπκλαχθῶμεν τῆς αἰσχίσεως ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀ-
κούσωμεν μελοδράματα εἰς γλῶσσαν μὴ Ἑλληνικὴν,
καὶ ἐὰν ἡμεῖς οἱ πτωχοὶ ἀπόγονοι τῶν πατέρων τοῦ
δράματος εὐτυχῶμεν νὰ διδάξωμεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς
δράματα Ἑλληνικά, ὅποιον τότε πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν
μέτρον;

Κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι μόνος ὁ ἐνδεκασύλλαβος στί-
χος πρέπει νὰ λαλῇ τὴν γλῶσσαν τῆς Μελοποιήσεως.

Ὁ στίχος οὗτος ἀρμόζει πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν
λυρικήν καὶ εἰς πάντα ποιήσεως κλάδον. Συμπλέκεται
δὲ κομψῶς μετὰ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, διότι ρυθμι-
κῶς μετ' αὐτοῦ συμβαδίζει. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀ-
ξιώσεως ταύτης μετέφρασα ἐκ τῶν ποιήσεων τοῦ Ἰτα-
λοῦ Α. Καννῆ ὠδὴν ἐπιθάνατον εἰς τὴν ἀτυχῆ ἀδελ-
φὴν τοῦ Κ. Παράσχου, τὴν ἀγαθὴν Αἰμιλίαν, εἰς τῆς
ἑποικίας τὸ μνημὲν πολλὰ ἀνοδοῦμαι προσεφέρθησαν
ἀπὸ τὸν κεδρῶνα τοῦ Πίνδου.

Ἄλλ' ἐὰν τις με' ἠρώτα διατί δὲν μετεχειρίσθην εἰς
τάς ποιήσεις μου τὸν ἐνδεκασύλλαβον, ἠδυνάμην νὰ εἰ-

πω ὅτι πτωχὸς ἐγὼ φοιτητῆς τῆς Κασταλίας δὲν ἐ-
τόλμων νὰ ἐμμανισθῶ κατὰ πρῶτον καινοτομῶν, οὐ-
τως εἶπε, τὰ καθιστώτα. Ἐροδότην πραγματικῶς
τὴν κοινὴν πρόληψιν, ἀλλὰ ποίησιν γράφων λυρικήν
ἠτταζόμεν μετὰ διάφορα ἄλλα, ἐπιτήδεια μάλιστα
εἰς τὸ εἶδος τοῦ οἱ ποιήσεως.

Ἄς μὴ ἀποβαρῦνῶνται οἱ μέλλοντες νὰ διατρέξωσι
τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ποιήσεως, διότι εὐκόλως νι-
κῶνται αἱ προλήψεις δι' ἔπλων ἐπιτηδείων, καὶ ὁ ἐν-
δεκασύλλαβος ἐπολιτογραφηθῆ μετ' εἰς τὴν Ἰταλίαν,
ἀλλ' εἶναι στίχος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Ἡ ὠδὴ τῆς Σαπφοῦς ἢ ἀχομένη
« Ποικιλόθρον, ἀθάνατ' Ἀρροδίτα »
καὶ ὁ εἰς Ῥώμῃ ὕμνος τῆς συγχρόνου Ἡρίνης ἐπι-
μαρτυροῦσι τὸν λόγον μου, διότι πάντες οἱ περιτωθέν-
τες στίχοι τῶν ὠδῶν τούτων εἰσὶ μέχρι τοῦ τελευ-
ταίου ἐνδεκασύλλαβοι. (*)

Γ. Χ. Ζαλοκώστας.

(*) Δὲν εἴμεθα ἐντελῶς τῆς γνώμης τοῦ ποιητοῦ.
Οἱ ἐδικοί του ἐνδεκασύλλαβοι δὲν εἶναι οἱ αὐτοὶ με-
τοὺς τῆς Σαπφοῦς καὶ τῆς Ἡρίνης, ἂν καὶ ἐκεῖνοι
ἔχωσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν. Μόνος οὗτος ὁ
χαρακτηρισμὸς δὲν ἀρκεῖ ὅπως ἀποτελέσῃ τὴν ταυ-
τότητα δύο στίχων. Οὕτως ὁ δεκαπεντασύλλαβος:

Ὁ Ὀλυμπος κ' ὁ Κίσισθος τὰ δυὸ βουνα
μαλόνουν,

διαφέρει ἀπὸ τὸν δεκαπεντασύλλαβον

Ὅταν ὄλα τινὰς χάσῃ κ' ἡ ἐλπίς χαθῇ μαζῆ.

Ὁ ἐδικός του ἐνδεκασύλλαβος εἶναι Ἰαμβικός τρί-
μετρος καταληκτικός εἰς συλλαβὴν, κατὰ τὸν τύπον
(ὅταν εἶναι καλῶς συντεταγμένος):

u—u—|u—u—|u—u—

Ὁ δὲ τῶν ποιητῶν ἐκείνων σύγκεται ἀπὸ τροχαί-
κην διποδίαν, ἀπὸ ἑνα χαρίαμβον καὶ ἀπὸ ἑνα ἀμφί-
βραχυν, κατὰ τὸν τύπον:

—u—u—|—u—u—|u—u—

οἶον (τῆς μακρᾶς προφορᾶς σημειουμένης διὰ τόνων):

« νέ' αὐγῆ προβαίνει, γελᾷ ἡ φύσις,

τ' ἄθη μύρων πάλιν προχέουσι βρύσεις ».

Οὔτε δεχόμεθα δὲ ὅτι ὁ ἰαμβικός ἐκεῖνος ἐνδεκα-
σύλλαβος συνδυάζεται καλῶς μετὰ τοῦ δεκαπεντα-
σύλλαβου, ἦτοι ὁ τρίμετρος μετὰ τοῦ τετραμέτρου.
Ἰτως οὗτο γίνεται ἐν τῇ Ἰταλικῇ προσῳδίᾳ ἀλλ' ἡ
Ἑλληνικὴ δὲν εἶναι Ἰταλική. Ἡ δέξυτις τῆς ἀκοῆς τῶν
ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνεῦρε τοὺς ἐντελεστατούς προσω-
δικούς συνδυασμούς, καὶ ἡ φιλοσοφική των διάνοια τοὺς
ἀνήγαγεν εἰς κανόνας, οἵτινες τοσοῦτον εἰσὶν ἀληθεῖς
καὶ βέβαιοι, ὥστε διέπουσι μέχρι τοῦδε καὶ τὴν ἀπό-
γονον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τὴν νεάν ἡμῶν σι-
χουργίαν καὶ εἰς αὐτῶν τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων τὴν
τροχαυτέραν αὐτῆς ἔκφρασιν. Ὅστις ἄρα ἐξ ἡμῶν
θέλει νὰ καινοτομῇ περὶ τὰ προσωδικὰ σχήματα,
ὅπως εἶναι ἀσφαλῆς ὅτι δὲν ἐκτρέπεται τῆς ἀληθοῦς
ἀρμονίας, ἄς μελετᾷ ὄχι τὰς ξένας σιχουργίας,
ἀλλὰ τὴν πάτριον ἡμῶν, τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν.

Πᾶν ὅ,τι περιεῖχεν ἐκείνη δὲν ἐπιδέχεται ἢ πενε-
στέρᾳ ἡμῶν γλῶσσα δ,τι ὅμως ἐκείνη ἀπέκρουε, τοῦτο

παρὰ τὴν πρὸς τοὺς νεοττοὺς ταύτην στοργήν, ἔχουσι καὶ ἄλλην πολὺ θαυμασιωτέραν τὴν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς γέροντας πελαργούς· τοὺς περιθάλπουσι καὶ τοὺς περιποιοῦνται μετ' ἐπιμελείας σπανίας, καὶ κομίζουσι προθύμως τροφήν πρὸς αὐτοὺς.

Ὅσάκις δὲ πρόκειται νὰ μεταναστεύσωσιν ἀφ' ἐνὸς εἰς ἄλλον τόπον, συνέρχονται εἰς πεδιάδα, καὶ ἐκεῖθεν ἀφίπτανται συναγελαστικῶς·

Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ προκείμενον ξυλογράφημα λευκοῦ πελαργοῦ ἐχράχθη ὑπὸ μαθητοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολυτεχνείου, τοῦ Κωνσταντίνου Ψυλλιάκου.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΥΡΕΣΙΣ ΑΡΧΑΙΣΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. 'Ο

Ὀριγένης, ὁ ἀκάματος ἐκείνος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς γ'. ἑκατονταετηρίδος, εἶχε γράψει, ὡς λέγεται, ἑξακισχίλια συγγράμματα, ἐμπεριλαμβανομένων τῶν διδασκῶν καὶ τῶν ἐπιστολῶν του, ἀλλὰ τὰ πλείστα ἀπωλείθησαν. Ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, διαίρου μὲνου εἰς βιβλία δέκα, πραγματευομένου δὲ περὶ τῶν αἵρέσεων, καὶ θέλοντος ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ χριστιανοὶ αἰρεσιάρχοι ἠρύθησαν τὰ ὀνόματά των ἐκ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ἐν μόνον βιβλίον, τὸ πρῶτον, ἐτώζετο, καὶ ἦτον γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Τὰ φιλοσοφούμενα*. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν χειρογράφων ὅσα ἐν 1842 μετεκόμισαν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀλλαχόθεν ὁ ἡμετερος ὁμογενὴς Κ. Μινᾶς Μινωίδης, εὐρέθησαν καὶ τοῦ συγγραμματος τούτου τὰ ἑπτὰ τελευταῖα βιβλία, περιεργοτάτας περιέχοντα εἰδήσεις περὶ τῶν ἀρχαίων ἠθῶν καὶ φιλοσοφημάτων, καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Μίλλερ, βιβλιοθηκαρίου τῆς ἐθν. συναλεύσεως.

Μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων χειρογράφων τούτων, δι' ὧν ὁ Κ. Μινᾶς ἐπλούτισε τὴν Γαλλίαν, ὑπάρχει ἐν πολυτιμώτατον τοῦ Φιλοστράτου «περὶ Γυμναστικῆς», ἄλλο τοῦ Γαλανοῦ «περὶ Ὄστεολογίας», καὶ ἄλλα διάφορα, οὐχὶ ὀλιγωτέρου λόγου ἄξια.

ΒΑΣΚΑΝΙΑ ΟΦΕΩΣ. Ἐσχάτως, εἰς πλατεῖάν τινα τῆς Ἀλγερίας, πλῆθος πολὺ συνεθλίβετο περὶ τινα τῶν βατκαϊνόντων τοὺς ὄφεις, ὅστις ἀνανατύρας ἀπὸ τὸν σακκὸν του πολλοὺς τοιοῦτους, καὶ καθήτας κατὰ γῆς, ἐπαίξε μετ' αὐτῶν ἀπαγγέλλων προερχάς τὰς ὁποίας ἤκουον με φόβον δεισιδαιμονίας οἱ περιστάσις· διότι οἱ βατκαϊνόντες τοὺς ὄφεις θεωροῦνται ὡς μάγοι. Μεταξὺ τῶν ἐρπετῶν τούτων ὑπῆρχον καὶ μικρὰ, καὶ μεγάλα, καὶ μακρὰ, καὶ βραχεα, ἄλλα μὲν, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀδλαθῆ, ἀλλὰ δὲ ἐπικίνδυνα. Ὁ θαυμαστοποιὸς λαμβάνων ἀλληλοδιαδόχως εἰς χεῖρας αὐτὰ, ποτὲ μὲν τὰ ἐτύλισσε περὶ τὸν λαίμον καὶ τοὺς βραχίονας, ποτὲ δὲ τὰ διέτασσε νὰ δαγκανῶσι τὰ χεῖλη, τὴν γλῶσσαν, ἢ καὶ τὰ βλέφαρά του. Μετὰ πᾶσαν δὲ τοιαύτην δοκιμὴν, τὸ πλῆθος, ἐκτακτικῶν καὶ ἐπευρημοῦν, μεταδίβαζεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὄφρου μέρους τῶν περιεχομένων εἰς τὸ βαλάντιόν του.

Ἀλλ' ἐνῶ ἡ προσοχὴ ὄλων εἶχε προσηλωθῆ εἰς

τινα τερατουργίαν περιεργοτέραν τῶν ἄλλων, εἰς τῶν μεγαλητέρων ὄφρων, ἀναπαυόμενος ἕως τότε, διήλθε πλῆσιον τῶν γυμνῶν ποδῶν τῶν χαϊνόντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ διευθύνθη ἔρπων πρὸς τὴν ὁδόν. Ἀπαντήσας δὲ κυνάριον ὄρμησε πρὸς τὴν κοιλίαν του, καὶ συσπειραθεὶς περὶ τὸ σῶμά του, ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν ἀπέναντι τῶν ὠτίων τοῦ κυναρίου, τὸ ὁποῖον, στρεφόμενον ταχέως περὶ ἑαυτὸ, ἐδάυζε ζητῶν βοήθειαν· ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ τὸ συνδράμῃ. Ὁ θαυματοποιὸς ὄφρας, μαθὼν τὸ συμβάν, ἐτρέξε πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ χωρὶς νὰ ἐγγίση διόλου τὸ ἐρπετόν, ἐπρόφερε λέξεις, τινὰς, αἰτινες μόναι ἤρκεσαν νὰ τὸ πείσωσι νὰ ἐκτυλιχθῆ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Μετὰ ταῦτα ἐξαπλωθὲν κατὰ γῆς συνελήθη ἀπὸ τὸν κύριόν του ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως.

Περὶ τῶν βατκαϊνόντων τοὺς ὄφεις καὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μαγείας, ἔγραψε πρὸ πολλοῦ ἡ Πανδώρα ἐν τῷ II'. φυλλαδίῳ αὐτῆς.

ΚΟΥΑΚΕΡΟΙ. Ἐντὸς τῆς ἀμάξης δι' ἧς ποτε μετέβαινον ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν παραλίων τῆς Γαλλίας εἰς Παρισίους, ἦταν καὶ τρεῖς Κουάκεροι, κομβωμένοι μέχρι πώγωνος, καὶ σιωπηλοί. Καταβάντες εἰς μικρὸν χωρίον διὰ νὰ προγευθῶμεν, ἐκῆτησαμεν, ἐγὼ μὲν ἐψήτον, αὐτοὶ δὲ τίτον. Ἀλλ' ἡ ξενοδόχος, ὡς γυνὴ δόκιμος, ἔφερον εἰς ἐμὲ μὲν ἐψήτον καὶ τίτον, εἰς ἐκείνους δὲ τίτον καὶ ἐψήτον. Τὸ εὐφύει τοῦτο στρατήγημα ἐχρησίμειεν εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματά της. Εἰς μάτην εἶπομεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἡ ὄρεξις μας ἀπέκρουε τὸ ἐπίμετρον τοῦτο· αὐτὴ δὲν ἠθέλησε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ὑπακούσῃ Ἀπορῶν τί νὰ πράξω, ἔσπευσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς κομβωμένους συμπότας μου, ἔχων ἀπόφασιν νὰ μιμηθῶ τὴν φρόνησιν των κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην περίστασιν· καὶ αὐτοὶ μὲν ἔπιον τὸ τίτῶν των, ἐγὼ δὲ κατεβρόχθισα τὸ ἐψήτῶν μου. Μετὰ ταῦτα ἐπρόσπερον εἰς τὴν ξενοδόχον μόνην τὴν τιμὴν τοῦ τίτου, των, ἐπλήρωτα δὲ καὶ ἐγὼ, κατὰ τὸ ἀξιωμαίητον αὐτῶν παράδειγμα, μόνην τὴν τιμὴν τοῦ ἐψήτου μου. Ἡ ξενοδόχος ἐρώναξε, ἐσύριξε, ἀπέββαλε τὰ χρήματά μας, ἐπιμένοντα νὰ πληρωθῆ καὶ τὸ ἐπίμετρον. — Ἀδελφῆ, εἶπεν ὁ σκυθρωπότερος καὶ ἰσχνότερος ἐν ταυτῶ τῶν ἄλλων, θέλεις τὰ χρήματά σου;

— Ὅχι, ἀνέκραξεν ἡ ξενοδόχος, δὲν τὰ θέλω.

Ὁ καλὸς σου Κουάκερος τὰ ἐπανέφερον ἀμέσως εἰς τὸ βαλάντιόν του, ἐκόμβωσε τὸ τελευταῖον κομβίον τοῦ ἐπενδύτου του, ἐσηκώθη, καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοῦ δύο συντρόφους του αἰτινες, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα του, ἐποθετήσαν τὰ χρήματά των εἰς τὴν πρῶτην θέσιν των, ἐξῆλθε τοῦ ξενοδοχείου. Δὲν ἦτο ἄρα ἀξιωμαίητον καὶ τὸ παράδειγμα τούτο; Ἐκόμβωτα λοιπὸν καὶ ἐγὼ τὸν ἐπενδύτην μου, ἐβαλον εἰς τὸ θυλάκιόν μου τὰ χρήματά μου καὶ ἠκολούθησα καταπόδας τοὺς συνοδοιπόρους μου. Ἡ ξενοδόχος μὰ; ἐξεκώφει με τὰς φωνὰς της· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν Κουακέρων μου ἔσπευσε τὸ πρόσωπον, οὐδεὶς συνέστειλε τὰς ὄφρυς του. Ἀνέστημεν εἰς τὴν ἀμαξίαν, καὶ σιωπῆ βαθυτάτῃ ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Ἐπὶ τέλος ὁ πρεσβύτερος ἀνοίξας τὸ στόμα ἠρώτησεν — ἀδελφοί, ποῖα εἶναι ἡ σημερινὴ τιμὴ τοῦ λουλακίου εἰς Λονδίον; Ν. Δ.